תלמוד בבלי · אחרונים · חמדת שלמה

חמדת שלמה על פסחים

רבי שלמה זלמן ליפשיץ

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חמדת שלמה על פסחים

רבי שלמה זלמן ליפשיץ

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חמדת-שלמה-על-פסחים/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 4
דף ד. 4
דף ה: 4
דף ו: 7
דף כב. 12
דף כו: 19
דף כט. 31
דף ל. 39
דף לא: 41
דף לז: 42
דף מג. 46
דף מז: 47
דף סו: 49
ריש פרק מי שהיה 58

דף ב.

מתני' אור לארבעה עשר: רש"י, לאור הנר מפ' בגמ' דף ז' בודקין שלא יעבור ב"י רשימת רש"י מהופך, וי"ל ע"פ מש"כ הר"ן ראי' דבדיקה הוא משום ב"י מדיליף בגמ' מקראי ע"כ פי' רש"י קודם לאור הנר מפ' בגמ' דמזה מוכח דבודקין הוא משום ב"י ומיושב בזה שציינו דף ז' ולא דף ד' משום אור הנר יפה לבדיקה ולמ"ש א"ש דמזה אינו מוכח שהוא מדאורייתא גם י"ל דרש"י ר"ל לפום ס"ד דגמ' דלר"ה נגהי ממש וליכא למימר טעמא דאור הנר יפה לבדיקה והוי ק"ל לפום ס"ד למה בודקין לאור הנר ע"כ הוצרכו לציין דף ז' דילפינן לי' מקראי והוי גזה"כ ובזה י"ל ג"כ דמש"ה פי' תחילה לאור הנר דזה צריך להבין פי' דאור לפ"מ דס"ד נגהי ואור הוא מוקדם במשנה לבודקין. ובעיקר קושי' התוס' על רש"י עמ"ש בסיפרי שו"ת חמדת שלמה חא"ח סי' ד']:

דף ד.

אר"נ ב"י בשעה שבני אדם מצוין בבתיהם ואור הנר יפה לבדיקה וק' למה לו טעמא דאור הנר יפה לבדיקה ועי' בט"ז סי' תל"א והי' נ"ל די"ל לפ"מ דאמרי' אדם בא מן השדה נכנס לבהמ"ד אם רגיל לקרות קורא וכ' המג"א סי' תל"א דזמן ביאה מן השדה היא קודם הלילה דאל"כ לא הי' רשאי ללמוד כיון שהגיע זמן ק"ש ולפ"ז דזמן ביאה בערב היא קודם הלילה א"כ ה"ל לחכמים לתקן שהבדיקה תהי' בזמן ביאה מן השדה שהוא קודם אור לארבעה עשר שהוא משך זמן קודם הלילה מדיש זמן לקרות ולשנות ע"ז תי' ואור הנר יפה לבדיקה ע"כ צריך להמתין ולא יבדוק מיד בזמן ביאה מן השדה אבל לולי זאת הי' ראוי להיות ז"ב מיד שהוא זמן מסוים כנ"ל נכון ועי' ט"ז:

שם אמר אביי הלכך וכו' צ"ל דאי הו"א טעמא משום זריזין מקדימין למצות ל"ה אמרינן לא לפתח בעדנא כיון דל"ה רק משום זריזין וכיון דעוסק במצוה אחרת אין לחוש אם לא יעשה כזריזין במצוה זו משא"כ השתא דבעי זמן מסוים בשעה שב"א מצוים בבתיהם, וגם אם ישכח בלילה ביום אין אור הנר יפה לבדיקה, ע"כ לא לפתח דלמא משכא לי' שמעתא כנ"ל פשוט:

דף ה:

ש"מ מדר' עקיבא תלת וכו' וש"מ לא אמרינן מתוך וכו' יש לעי' בתי' המג"א בסי' תמ"ו על שיטת הטור במש"כ דביו"ט אסור לשרפו וק' הא לדידן דאי' לן מתוך למה אסור לשרפו כדמוכח בסוגי' זו מדאמר ש"מ ל"ל מתוך, ותי' המג"א זהו לס"ד דאמרינן תשביתו ביו"ט,

ולכאורה אין דבריו מובנים, והיה נ"ל דאפשר לומר כך, דלכאורה י"ל למה לא יליף ר"ע מדכתיב שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם דמשמע בל שבעה כדיליף אביי בתחלת הסוגי' ולכאורה הוא ראי' פשוטה. ע"כ נ' דהו"מ למימר דתשביתו שאור מבתיכם היא מצוה שצריך דווקא להשבית חמץ ועל כן צריך להשאיר לו חמץ כדי לקיים המצוה שהיא מצוה מחויבת כמו דדרשינן בשילוח הקן דאי ל"ה כתיב כי יקרא הו"א דצריך לחזור אתרי' וע"כ אתי הכל כפשוטי' שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם וממשמעו' ל"י הוא להיות מצוי לך וכמ"ש התוס' לקמן דף ו' ע"א ובב"מ בסוגיא דמלוה על המשכון וע"כ הפי' הוא אך ביום הראשון תשביתו שצריך להחזיק החמץ לצורך השבתה וזה ל"ה בכלל לא ימצא וע"כ יש לקיים שניהם וע"כ הוצרך להוכיח מצינו להבערה שהיא א"מ וע"כ הוכיח רבא שפיר דל"ל מתוך דאל"כ כיון דהוי מצוה מחויבת ודאי דהוי צורך קצת משא"כ אליבא דאמת דתשביתו הוא מעי"ט ואין ראי' דהוי מצוה מחויבת רק אם יש לו חמץ צריך לבער כמו דקיי"ל אליבא דאמת וע"כ שפיר י"ל דל"ה אפי' צ"ק ועי', שוב נראה לי דאי ה"א דהמצוה הוא דוקא לבער ביו"ט וכיון דאי אפשר לקיים המצוה בע"א יש לו לדחות אפי' לאו ועשה וכמש"כ התוס' ריש יבמות דמש"ה לא ילפינן מיבום דעשה דוחה ל"ת שיש בו כרת כיון דא"א לקיים בענין אחר המצוה וע"כ מוכח דלא כפי' הנ"ל ודוק:

שוב נ"ל בעזה"י לקיים הדברים שכ' בישוב דברי המג"א, דלכאורה קשה כיון דפשיטא לי' לר"ע דאין ביעור חמץ אלא שריפה וע"כ דיליף לי' מנותר וכיון דנותר גופי' אין שורפין בי"ט א"כ איך אפשר לומר דתשביתו הוא ביו"ט ולשרוף בי"ט [וע' בירו' פרק במה מדליקין אמתני' דלא בשמן שרפה דאי' שם כן להדיא] וגדולה מזו לפי שיטת הירושלמי שם דאפי' מעי"ט אסור לעשות מדורה שישרף ביו"ט ע"ש היטב מה דאסיק בתר הכי דמעי"ט אף בקדשים מותר עכ"פ ס"ל להירו' דלמאן דיליף מנותר כמו דאין שורפין נותר ה"ה חמץ אין שורפין ביו"ט וא"כ הו"ל לר"ע לומר בקיצור דא"א לומר בי"ט משום דצריך להיות דומיא דנותר וע"כ לומר דבאמת זהו כוונת ר"ע דא"א לומר בי"ט כיון דהוי מלאכה וא"כ כמו שאין שורפין נותר ה"ה חמץ אין שורפין אך לפ"ז קשה מאי קאמר ש"מ ס"ל לר"ע לא אמרינן מתוך דלמא קושיתו משום דומיא דנותר ונותר ודאי ל"ה צורך קצת וצ"ל דאלו הוי ס"ל מתוך א"כ שריפת חמץ ל"ה מלאכה כלל שוב לא מצינן למילף לענין זה מנותר דנותר אסור לשרוף משום מלאכה משא"כ חמץ ל"ה שריפתו מלאכה דמותר משום מתוך ע"כ הוכיח שפיר דלית לי' מתוך, ולפ"ז מיושב הקושיא דליכא למימר תשביתו הוא ביו"ט רק משום דהוי מצוה מחויבת דוחה יו"ט א"כ שוב ל"ה

דומיא דנותר ויהי' נסתר הק"ו ע"כ עדיף לר"ע לומר מעי"ט כדי לקיים הק"ו להיות דינו בשריפה אכן לשיטת רש"י דס"ל טעמא דאין שורפין קדשים משום דרחמנא אחשבי' ואפי' לכלבו אסור ליתן וא"כ לא תלוי הדבר במתוך דהא שריפת תרומה טמאה הוי צורך גמור ואפ"ה אסור וכמש"כ רש"י ע' ביצה דף כ"ז ע"ב במתני' בהמה שמתה ובתוס' שם וא"כ הדרי הקושיא לדוכתי' מנ"ל דר"ע ל"ל מתוך דלמא משום דומיא דנותר, ולכאורה אפשר לומר דהוכחת הגמרא הוא מדאמר ר"ע מצינן להבערה שהוא אב מלאכה משמע דוקא משום מלאכת הבערה אסור לה ולא משום אחשבי' אך לכאורה על ר"ע גופי' ק' למה ל"ק בקיצור דא"א לומר בי"ט משום אין מבערין קדשים ביו"ט גם לכאורה ק' למה הוצרך לומר מצינו להבערה שהוא א"מ לו יהא ללאו יצאה עכ"פ אסור להבעיר וצ"ל או דאי ללאו יצאה י"ל דעשה דוחה ל"ת דל"ה רק לאו ואינו נכלל בעשה דשביתה אך לפ"ז נסתר הדרך הנ"ל כיון דהוי ע"י דיחוי ל"ה דומיא דנותר דאינו דוחה י"ט אך למ"ש התוס' בשם ריב"א דאי ללאו יצאה ל"ה אסור בי"ט כלל א"ש בפשיטות דהוצרך לומר מצינו להבערה שהוא א"מ אך הקושיא הנ"ל עדיין ק' מנ"ל דל"ל מתוך דלמא משום דומיא דנותר ויש להוכיח מזה דר"ע לא ס"ל כתנא דבי חזקי' בשבת דף כ"ה דיליף לי' מבוקר שני לשריפתו רק כרבא או כר' אשי דהתם אי משום לבדו ולא מילה של"ב אי משום די"ט הוי עשה ול"ת וע"כ הוצרך שפיר לומר מצינן להבערה שהוא א"מ דמשום זה אסור בין בנותר ובין בחמץ אבל אי הו"א מתוך הוי שרי בתרווייהו כיון דלא יליף מבוקר שני:

וי"ל בזה ע"ד המג"א סי' תמ"ד שכ' בהולך לשחוט את פסחו או למול א"ב לאח"ז איסורו ונזכר שיש לו חמץ צריך לחזור כיון שא"י לבטל, וא"כ עדיף ביעור חמץ ממילה וא"כ לרבא דיליף לאסור שריפת נותר מלבדו ולא מילה של"ב ועדיין שריפת חמץ לא מוכח מזה די"ל דשריפת חמץ עדיף וא"כ ק' על ר"ע דילמא שריפת חמץ באמת דחי, ועפי"ס הנ"ל א"ש דע"י דחוי לא ילפינן מנותר ועדיין צריך עיון בזה ודוק היטב:

נ"ל ראי' ברורה לפסק הר"מ בפ"ב מהלכות חמץ, דאף לרבנן מותר לשרוף חמץ ול"א דהוי בכלל כל הנקברין לא ישרפו מירושלמי פ' ב"מ על מתני' ולא בשמן שריפה שהבאתי לעיל דאי ולמאן דלא יליף מנותר מותר להבעיר חמץ קודם יו"ט שישרוף ביו"ט דל"ה בכלל אין שורפין קדשים ביו"ט. וק' ת"ל דלמאן דלא יליף מנותר הוי מנקברין ואסור לשרפו כלל ולשיטת הר"מ א"ש עי' היטב ויש לעי' בזה מירושלמי הנ"ל על שיטת המפורשים דלאח"ז ביעורו אף לר"י השבתתו בכ"ד:

דף ו:

גמרא דלמא משכח לה לבתר ז"א ולא מצי מבטל לי' דאר"א שני דברים אינו ברשותו ש"א ועשאן הכתוב כאלו הוא ברשותו ולכאורה ק' מנ"ל הא דנהי דעשאן הכתוב כאלו ה"ב דלמא היינו דווקא כ"ז שלא ביטלו אבל אם בטלו לא העמידו ברשותו ואפי' לאח"ז איסורו, ונ"ל דה"ט דכיון דחמץ אסור בהנאה ואסור להיות רוצה בקיומו כדי להנות ממנו ועי' מג"א סי' ת"נ ודוק] ממילא הוא בטיל ולא ניחא להבעלים דלהוי ברשותו כלל וא"כ אי נימא דביטל מהני לאח"ז איסורו אפי' בלא ביטל לא יעבור, ולא מבעי' לשיטת הטור דס"ל מבטלו בלבו דא"צ להוציא בשפתיו כלל ודאי די"ל דממילא הוי ביטל לאח"ז איסורו ואפי' לשיטת הר"ן שכ' י"מ מבטלו בלבו היינו דא"צ להשמיע לאזניו, י"ל דהיינו דוקא קודם ז"א דעדיין מותר בהנאה אם אינו מוציא בשפתיו הביטל הוי דברים שבלב ואינן דברים משא"כ לאח"ז איסורו אי ביטל מהני א"צ להוציא בשפתיו דהיכא דמוכח טובא קי"ל דדברים שבלב הוי דברים כמש"כ התו' בקידושין [דף מ"ט ע"ב] ד"ה דברים שבלב א"ו דלאחז"א לא מהני ביטל דהביטל צריך להיות דווקא קודם ז"א, ולפ"ז יש לדחות מה שהוכיח הגאון בעל ש"א דחמץ שקיבל עליו אחריות דעובר משום גורם לממון ע"כ ל"מ ביטל דאל"כ אף בחמץ דידי' ליהני ביטל לאח"ז איסורו לדידן דקי"ל חמץ לאח"ז מותר מדאורייתא וא"כ כל חמץ הוי גורל"מ ולמה ל"מ ביטל א"ו לגורם לממון ל"מ ביטל, ולפמ"ש דהא דל"מ ביטל לאח"ז איסורו לא מצד הסברא אמרינן כן רק דע"כ מוכח לומר כן כיון דמחמת איסורו ממילא א"ר בו ואפ"ה עובר מוכח דלא מהני ביטל וכיון דזה הוא גזרת הכתוב דל"מ ביטל לאח"ז יסורו לא משום דהסברא הוא כך י"ל דקודם זמן איסור אפי' בדבר הגורל"מ מהני ביטל:

והנה זה ימים כבירים הי' ק"ל ע"ד ש"א הנ"ל די"ל כיון דאין רשאי להשהותו ע"כ אף גורל"מ ל"ה כיון דמצוה להשביתו אח"ז רב נדפס ס' מק"ח על הלכות פסח וראיתי שהשיג כן על הש"א, אמנם לענ"ד הי' נ"ל דראי' הש"א היא דאי נימא דע"י שהוא מצוה להשביתו ע"כ א"ב א"כ ס"ס הי' צריך לכתוב לן מצות השבתה, וא"כ מנ"ל דעשאן כאלו הוא ברשותו הא בלא מצות השבתה הי' באמת ברשותו משום גורל"מ, וא"ל כיון דצריך להשבית א"כ ממילא אינו ברשותו וא"כ למה לן לאו דב"י כיון דממילא צריך להשביתו משום מצות השבתה ממילא א"ב דלפענ"ד משום הא לא ארי' כיון דע"כ הוצרך רחמנא לצוות על השבתה ממילא אין קושי' מה שהחמירה התורה לאסור ע"י לאו ועשה, אך בזה יש לעיין כיון דתשביתו חל מחצות היום א"כ שוב אינו ברשותו והאיך מצי לחול אי' ב"י אח"כ כיון שכבר א"ב, ודוחק לומר דאתי לחמץ שקנה לאח"כ דאז תרווייה'

בהדדי קאתי ועי' לקמן עוד בזה] ובזה יש ליישב מה שהקשתי לרש"י האיך אפשר לומר תשביתו היא בי"ט הוי לאח"ז איסורו ולא שייך תי' המג"ש על קושי' התו'] ולמש"כ אתי שפיר דאי תשביתו הוא בי"ט לא מוכח כלל דא"ב ועיין היטב:

אמנם קשה לי על הא דאמ' ר"א שני דברים א"ב של אדם וכו' ואלו הן חמץ בפסח וכו' הא חזי לשלא כדרך הנאתן דמותר מדאורייתא כדמשמע לכאורה מהפוסקים וא"כ הוא ברשותו ועיין תו' לקמן סוגי' איסי בן יהודה, ולומר דמש"ה הוי א"ב הואיל וצריך לבער קשה הא ע"ז אנו דנין דמש"ה הוצרכה התור' לצוות לבער כמ"ש לעי' ועי' לקמן מש"כ בזה בישוב דעת הטור דעובר למפרע ומצאתי אח"כ שכוונתי לדעת הגדול בעל הצל"ח זצ"ל עיי"ש ומזה קשה לי על הבעל ש"א שכתוב דלר"ש מש"ה ל"מ ביטל כיון דעכ"פ אסור מדרבנן לאח"הפ ולענ"ד קשה כיון דלדידי' אינו מוכח דעשאן ברשותו י"ל דאף לאח"ז איסורו יכול לבטל וכן הי' נ"ל להוכיח דהא ק' על הגמ' דמקשה כי משכחת לה לבטלי' ול"א אדעתי' הא דעשאן הכתוב כאילו הוא ברשותו ק' על תחלת הביטל קושי' הר"ן דל"ה לשון הפקר וצ"ל תי' הר"ן ולפום ס"ד דלא אסיק הא דעשאן כאילו הוא ברשותו ק' על תחלת הביטל, ולפמ"ש בישוב דעת הטור א"ש דודאי אסיק דהוי איסורי הנאה וא"ב רק דס"ד דצריך גילוי דעת שא"ר בחמץ וע"כ אף לס"ד מהני גילוי דעת, ע"כ משני דעשאן הכ' כאלו הוא ברשותו וא"כ ק' לר"ש דהוי גורם לממון לולי דצותה התורה לבער וע"כ י"ל דביטל מהני אף לאחר זמן איסורו, והנה לענין קושיא הנ"ל הי' נ"ל לפמ"ש הר"מ בפ"א מה"ח דתערובת חמץ עוברין היינו דאכל בהלעטה דבטלה דעתו אצל כ"א, וע' רש"י שכ' דל"ה אכילה מוכח לכאורה דבחמץ חייב שלא כד"א ומכש"כ שחייב שלא כדרך הנאה ע"ש, ופלא בעיני שלא ראיתי מי שהעיר מזה הן אמת דבל"ז צריך עיון דהא שאור אינו ראוי לאכילה ואפ"ה חייב כדאיתא ריש מסכת ביצה מיהו בזה א"ל דמיירי שאכלו ע"י תיקון רק דס"ד כיון דמצד עצמותו אינו ראוי לאכילה אינו חייב לבער דאין עליו שם חמץ אבל מתערובת לפ"ד הר"מ דפי' הכ"מ והב"י מוכח שפיר דחייב אף שלא כד"ה ואי נימא דהוכיח מזה דבחמץ חייב שלא כדרך הנאה א"ש, ובזה הי' מקום ליישב מ"ש הריי"ף טעמא דחמץ אסור בהנאה מלא יאכל וע' בר"ן די"ל לפמ"ש הר"ן אליבא דהריף מוכח דס"ל תערובת חמץ הוא מטעם היתר מצטרף לאיסור ע' בר"ן במשנה א"ע, ולפ"ז אין ראי' דחמץ אסור שלא כדרך הנאתן ותיקשי הא דאר"א חמץ א"ב ש"א אך לפי מ"ש הפ"י דלחזקי' דנפ"ל איסור הנאה מלא יאכל אסור אפי' שלא כדרך הנאתן א"ש דהוכרח לפסוק כחזקי' ועדיין צ"ע בזה מלשונו של הר"מ פ' ה' מה' יסודי

תורה דנראה דחמץ מותר שלכד"ה מדאוריית' וי"ל ע' במג"א ריש סי' תמ"ו ס"ק ב' ואפ"ל טעמו של הר"מ דחייב בתערובת משום דאחשבי']:

עוד י"ל מאי שכ' הרי"ף אה"נ מלא יאכל, וי"ל דנ"מ למ"ש המג"א בסי' תמ"ב בשם הרמ"ך דבפחות מכזית בכדי אכילת פרס חייב בביעור אע"ג דלענין אכילה אינו עובר ולכאו' אינו מובן כיון דאין עוברין באכילה מה"ת יהי' בו איסור ב"י ע' בר"ן רפ"ק דפסחים, וי"ל דהיינו טעמו דע"כ שייך בו אי' חמץ ולענין הנאה שנהנה מכזית חמץ ביחד אם מוכרו, אמנם לפמ"ש הר"מ בפי' המשניות בכריתות דאי' הנאה ל"ה מוסיף היכא דא"י לחול מצד אכילה דעיקר האי' הוא מצד אכילה וא"כ לפ"ז יש מקום לומר דאף הנאה מדאו' מותר בזה אך למ"ש הרי"ף דאה"נ מלא יאכל שפיר י"ל דהוי אי' מצד עצמותו וי"ל כמ"ש וצ"ע:

הש"א בסי' הקשה מנ"ל, דחמץ א"ב דלמא משום גורל"מ ותי' אינו מבורר בעיני ומכש"כ דקשה להש"מ גופי' דס"ל גורל"מ כממון דמי וא"כ שפיר הוי ברשותו לולי דצותה התורה לעבור עליו בב"י, וא"כ קשה על מאי דמקשה אח"כ מהי' יושב בבית המדרש דלמא ר"ש היא ותי' דלר"ש ל"מ לשון ביטול ולדידי' קשה נהי דלא מוכח לר"ש דעשאן כאלו ברשותו מ"מ עכשיו שצותה התורה לבער ודאי דאינו ברשותו וע"כ שפיר מהני לשון ביטול, גם לפ"מ שכתבתי לעיל ליישב דאפ"ל כיון דתשביתו הוא מחצות היום ורק בלילה חל אי' ב"י כמ"ש הפוסקים וע"כ קאמר שפיר דא"ב כיון דכבר חל אי' תשביתו וע"כ לא מצי לחול אי' ב"י אח"כ בשלמא א"ה אתי תרווייהו בהדדי שפיר י"ל דהוצרכה התורה להזהיר שלא יהי' ברשותו וע"כ אין קו' דהחמירה התורה בלאו ועשה אבל אם כבר חל מצות השבתה וא"כ שוב ל"מ לחול אי' ב"י לולי דעשאן כאלו הוא ברשותו אך כ"ז ליתא לר"ש דהא לר"ש תשביתו ל"ה אי' הנאה רק שמצווה לבערו מן העולם כמ"ש התוס' לקמן דף כ"ח ע"ב וכ"ש לשיטת בע"ה וא"כ הדרי' הקושיא לדוכת' ולענ"ד הי' נ' ליישב קו' הגאון ש"א הנ"ל ע"פ מ"ש הפ"י ליישב קושי' התוס' על רש"י לקמן ך"ט דפי' לר"א ב"י הוי ס"ל דחמץ של א"י מותר אפי' באכילה והקשו התוס' דהא מדאגבי חייב באחריות והוי גורל"מ ועובר על ב"י והוי שלך, ותי' הפ"י דגורם לממון ל"ה עד שיהי' גורם לשו"פ וע"כ נ"מ בפחות משו"פ ות"ל קיימתי' מסברא דנפשאי קודם ראיתי דברי הפ"י הנ"ל כמ"ש במ"א ולפמ"ש מיושב בפשיטת קושית הגאון הנ"ל דהא מוכח מדעובר בכזית חמץ אע"פ שאינו שו"פ וז"פ, וא"כ מוכח דלאו משום גורל"מ עובר רק דעשאן כאלו הוא ברשותו, אך לפמ"ש הסמ"ע דפחות משו"פ אסור בגזלה משום חצי שיעור אסור מה"ת וכיון דמדמי פחות משוה פרוטה לח"ש א"כ לר"ש דס"ל כ"ש למכות

וכל השיעורין ל"ה רק לענין קרבן א"כ שפיר י"ל לר"ש מטעם גורל"מ אוקמי ברשותי' ול"ש תי' הנ"ל שאינו שו"פ דלר"ש אין נ"מ בזה שוב נ' לענ"ד שיש מקום ליישב קושית הש"א בפשיטות דנ"מ בחמץ שא"י להתקיים עד אחר הפסח כדאשכחן בעריבת העבדנין שא"י להתקיים יותר מג' ימים ואח"כ הוא נפסד ומבאיש [ע' סי' תמ"ב] ואין שם חמץ עליו, וי"ל דבזה אין מקום לחייב משום גורם לממון דכל זמן שהוא חמץ אינו שוה כלום ועי' היטב:

עוד הי' קשה לי על קושי' הש"א הנ"ל שהקשה הא כל חמץ הוי גורם לממון לדידן והי' ק"ל דלמ"ד גורם לממון לאו כממון דמי אף גורל"מ לא הוי כיון דאינו ברשותו וכל מי שירצה יוכל לגזלה ממנו, אמנם י"ל דזה תלוי בפלוגתת הר"מ והראב"ד דלשיטת הר"מ אפילו אחריות שלא מ"ה אפ"ה חייב לבער כיון דס"ס הוי לדידי' גורל"מ וה"נ בחמץ המונח ברשותו אף דעכשיו אינו שלו מ"מ כיון שיהי' מותר לאח"פ ואז ממילא יזכה בו מקרי עכשיו גורל"מ משא"כ לשיטת הר"א דצריך להיות מ"ה והיינו דצריך להיות מוטל עכשיו עליו איזה חיוב או איזה זכות ולולא זאת לא הוי גורל"מ אף שיהי' לו אח"כ ע"י מקרה איזה חיוב או איזה זכות א"כ כאן לא הוי גורל"מ כיון שבתוך הפסח אין לו בו שום זכות משא"כ לשיטת הר"מ דס"ל כיון שידעינן שיבוא לו אח"כ החיוב מקרי גורל"מ ה"נ י"ל היכי שידעינן שיהי' לו איזה זכות אח"כ מקרי גורל"מ, ועוד י"ל לפי מה שהי' נראה לי בישוב קושי' התוס' לקמן דף כ"ט שהקשה בחמץ של הקדש ממנ"פ קודם פדי' אסור להנות ממנו ולאחר פדי' הוי דידי', והי' נ"ל די"ל הגזבר או אחר יכול לפדות ההקדש ע"ד שלא לקנות רק להפקיע כח הקדש כמו פודה מע"ש של חבירו שאין הפודה זוכה בו רק שמפקיע כח קדושת מעשר ואז יכול להסיקו תחת תבשילו ואינו עובר כלל כיון שאין כוונתו לזכות בו ולא הוי דידי', ולפ"ז א"ש הא דקאמר הגמ' לקמן בסוגי' דהואיל לימא בטוה"מ קמפלגי והי' קשה לי כיון דקי"ל דאם מונח העיסה שיער מיל בלא עסק הוי דאי חמץ א"כ אין התחלה לטוה"נ כלל כיון דודאי יתחמץ ולפמ"ש י"ל דהגמ' אזל לפ"מ דהוי ס"ל לראב"י דר"י יליף שאור דאכילה משאור דראי' ומותר חמץ שא"י בהנאה וא"כ אפי' בפסח יוכל הכהן להנות מהחלה אף לאחר שתחמץ וא"כ י"ל הטו"ה בפסח שיוכל ליקח פרוטה שיניח להכהן להנות מהחלה ובאמת לא יזכה הכהן בהחלה כמ"ש לעיל בחמץ של הקדש ואין זה תימא דהא התו' כתבו לקמן דף כ"ט הא דאיתא בחולין סברוה אזיל לפום מה דהוי ס"ד לראב"י דילפינן שאור דאכילה משאור דראי' אמנם לשיטת הר"מ שהבאתי לעיל א"א לומר כן דהא ס"ל אפי' אחריות שלא מ"ה מקרי גורל"מ והיינו כיון שידעינן שאח"כ יוכל לבוא לו איזה חיוב מקרי גורל"מ וה"נ י"ל היכא דידעינן

שיהי' לו איזה זכות מקרי גורל"מ ולפ"ז יש לדון במי שיש לו חמץ של הפקר **(דיני הפקר אינן נוהגין בזמן הזה,)** ברשותו די"ל דצריך לבער כיון דאחר הפסח יזכה לו חצירו מקרי לדידי' גורל"מ וא"ל לפ"ז מאי קאמר הגמ' חמץ א"ב ועשאן הכתוב כאלו הוא ברשותו הא הוי ברשותו לענין זה והוי לדידי' גורל"מ הא בלא זה הוכיח הש"א מזה דגורל"מ אינו ברשותו לענין ביטל ועוד יש לדבר בזה, ולפ"ז י"ל הקושי' שהקשיתי לפי הוכחת הצל"ח דחמץ של ישראל המופקד אצל ישראל אחר עובר עליו אפי' בלא ק"א מדנקט מתני' של א"י שעבר עליו הפסח מותר בהנאה לפי תירץ ראב"י דילפינן שאור דאכילה משאור דראי' והקשתי לפ"ז מנ"ל לריה"ג דחמץ בפסח מותר בהנאה משום דמיותר חד לך אליבא דידי' הוי לי' למדרש שא"ע בב"י על של ישראל דמסתבר טפי וזה הי' נ"ל ראי' ברורה כמ"ש במ"א ועי' בביאורי הגאון מוהר"א שכ' ג"כ בפשיטות כהצל"ח ולפע"ד הי' קשה לי מדריה"ג מנ"ל דחמץ מותר בהנאה, ולפמ"ש כאן י"ל דודאי מלך הוי ממעטינן אפי' של ישראל דל"מ לך, והא דצריך שני מיעוטי' גבי חלה לא"י ולהקדש ולמ"מ מחד מיעוט י"ל דהו"א דהקדש שהוא צורך גבוה יד כל ישראל שוין בו, אבל חמץ של ישראל חברו ודאי דל"מ לך כמו דממעטינן אתרוג שאול מולקחתם לכם [והקדש ממועט באתרוג כיון דגלי רחמנא כמ"ש התוס' לענין חלה] רק דאפ"ה של ישראל חבירו עובר עליו כיון דאינו ברשותו של ישראל ופקע כחו והוי לי' כמו של הפקר ומקרי למי שיש לו בביתו גורל"מ וע"כ חייב לבער כיון דגלי לן רחמנא בחמץ דגורם לממון חייב לבער ולפ"ז אתי סוגי' הנ"ל כפשטי' לשיטת הר"מ דהוי גורל"מ ומש"ה למ"ד טוה"נ ממון עובר בב"י, ואף לשיטת הר"א י"ל לפמ"ש כבר דשני הלשונות לעיל דקאמר הניחא לר"ש ולישנא בתרא דקאמר לר"ש ל"י למה לי י"ל דפליגא בזה היאך הי' עובדא דרבא [ועי' בט"ז ובח"ש חלק א"ח סי' י"א] והר"א כתב דהאחריו' הוי מן הדין וראייתו מהא דאר"נ פוקו זבינא וכו' ועי' בלח"מ וי"ל דמודה ג"כ דלישנא קמא הוי סבר דהוי שלא מ"ה וי"ל ג"כ סוגי' זו לפום לישנא קמא, ובזה מיושב שיטת הרי"ף לקמן שכתב דלמסקנא צריך לומר דבהואיל פליגי וי"ל ג"כ קושי' הצל"ח לראב"י די"ל דהוי סבר כלישנא קמא וע"כ שפיר י"ל בין חמץ של א"י לחמץ של ישראל, וע"כ י"ל דלדינא תלוי בפלוגתת הר"מ והר"א ובזה י"ל לשון הש"ע בסימן תמ"ג שכת' אפי' לא קיבל עליו אחריות דלכאורה משמע מזה דדוקא משום המפקיד חויב לבער ולמ"ש י"ל דרבות' הוא לשיטת הי"ח דסי' ת"מ שהוא שיטת הראב"ד מיהו לשיטת הר"מ דפסק טוה"נ א"מ מוכח בקיצור דאליבא דאמת בהואיל פליגא ולשיטת רש"י דס"ל אליבא דאמת בטוה"נ ממון פליגא מוכח ע"כ

דשל ישראל מקרי גורל"מ אפילו בלא ק"א וע"כ פרש"י שלך א"א רואה אבל אתה רואה של אחרים א"י דשל ישראל ודאי לרש"י דאסור ודוק:

הרמב"ם פסק אם קנה חמץ בפסח לוקה **(דיני מלקות אינן נוהגין בזמן הזה,)** וקשה לי נימא כ"מ דא"ר לא תעביד אי עביד לא מהני ואינו שלו וע"כ א"ע והכא ל"ש לומר דלקי הואיל ועבר אמימרא דרחמנא דהא לא כתיב לא תקנה חמץ רק לא יראה לך וכיון דהקנין ל"מ ממילא אינו שלו ולא עבר אמימרא דרחמנא, ונראה ליישב די"ל הא דא"ע אם אין החמץ שלו היינו דוקא היכא שלא גילה דעתו שרוצה בקיומו רק שהחמץ נשאר ממילא ברשותו ואפ"ה עובר ע"כ זה דוקא בחמץ שלו משום דעשאן הכתוב כאלו הוא ברשותו משא"כ היכא דקנה חמץ א"כ גלי דעתו שרוצה בחמץ ההוא וא"כ לדידי' ודאי הוי גורל"מ ולא גרע מחמץ שקיבל עליו אחריות ולשיטת הר"מ אפי' אם האחריות שלא ע"פ הדין אפי' הכי עובר וא"כ נראה דכש"כ היכא שקנה החמץ ורוצה בקיומו אף דמצד הדין לא קנה מ"מ כיון דלדידי' הוי גורל"מ עובר עליו כן נ"ל נכון * ולפ"ז נסתר מ"ש כבר ליישב קושי' התוס' לקמן דף ך"ט על רש"י דפירש לראב"י דהוי סבר דילפינן שאור דאכילה משאור דראי' וע"כ חמץ של א"י מותר באכילה והקשו התוס' מדאגבי' קניא והוי ברשותו ותירצתי ע"פ מה שנ' מדברי הנ"י על מתני' בב"ק שטפה נהר כו' ע"ש ודוק ולפמ"ש כאן א"א לומר כן דכיון דהוא רוצה בקיומו הוי עכ"פ לדידי' גורל"מ ובזה נסתר ג"כ תי' הפ"י שנתן לו ע"מ שלא יקנה עד לאחר שיאכלוהו דס"ס הוי לי' גורל"מ אמנם קו' התוס' י"ל בפשיטות דלכאו' נראה דאם החמץ אינו שוה פרוטה לי"מ גורל"מ וכבר כתבתי לעיל בזה א"כ נ"מ אם אין החמץ שוה פרוטה, שוב מצאתי בפ"י שכ"כ להדיא: **(הג"ה אך לפ"ז נ"מ לדינא אם קנה חמץ ע"י ק"ס לא ע"י משיכה והחמץ נשאר ברשות הא"י אי נימא דל"ה רק גורל"מ י"ל דא"ע כמ"ש המ"א סי' ת"מ ס"ק א':)**:

דף כב.

גמרא איכא בנייהו חולין שנשחטו בעזרה והקשו התו' בשם הרשב"א לימא איכא בנייהו נוקשה ותערובות דנ"ל מכל מחמצת לא תאכלו דלחזקי' מותר בהנאה ולר' אבוהו אסר בהנאה, והנה לשיטת הרי"ף דפסק כרבנן דר"א דאין לאו בנוקשה ותערובות ודאי דקו' התוס' ל"ק מידי אך לשיטת הרמב"ם דפסק בתערובות כסתמא דמתני' קשה קו' התוס' לימא א"ב תערובות, אך לפ"מ שפי' הב"י בסי' תמ"ב דעת הרמב"ם דמיירי דיש בו כזית בכדא"פ בהעלטה, ובטיבול אין בו כזית בכדאכ"פ ובע"כ צ"ל דמיירי בענין דלא נתבטל וכמ"ש המג"א ר"ס תמ"ב, ולפ"ז י"ל כיון דלא נתבטל א"כ לו יהי' דאין לנו ריבוי על

תערובות דלהוי חשוב כזית בכדא"פ כיון דל"ה כד"א מ"מ לא גרע מח"ש דאף אם יאכל בטיבול נהי דל"ה כזית בכדא"פ מ"מ הוי כמו ח"ש וכמ"ש הר"ן ז"ל ר"פ אלו עוברין [ועי' בפ"מ בפתיחה להלכות בב"ח] ולפ"מ שפ' הר"מ דאין לוקין על שום הנאה עי' פר"ח א"ח סי' תמ"ג לא ק' קושי' התוס' גם לשיטת הרמב"ם דפשיטא דאסור בהנאה כמו ח"ש ולענין מלקות לא נ"מ מידי כיון דס"ס אין לוקין על הנאה לשיטת הרמב"ם ומכש"כ לפ"מ שנסתפקתי אם איסורי הנאה אסורין אף בח"ש כמ"ש לקמן גם י"ל דבשלמא על האכילה פטור כיון דלא מקרי אכילה כיון שאוכל פחות מכשיעור, אבל לענין הנאה י"ל דאין חילק כיון דס"ס מתהני או דנימא כיון דעל האכילה פטור פטו' ג"כ על ההנא' וצל"ע כעת [שוב מצאתי בצל"ח בשיטה זו שהעיר בזה וכוונתי ת"ל לדבריו בזה] ולפי הצד דלענין הנאה אין חילק ודאי דל"ק קו' התו' על תערובת, והתו' י"ל דסברי כשיטת הטור דכותח הבבלי ל"ה רק קיוהא בעלמא ולולי דכ' לן רחמנא ריבוי לתערובת הו"א דבטל דקיוהא ל"ח מידי [גם יש לראות לענין הנאה אפ"ל דאפי' יותר מכא"פ מצטרף עי' במג"א] סי' תמ"ב בשם הרמ"ך כעין ס' זו לענין בל יראה] וע"כ שפיר צריכן רבוי לענין הנאה דאם אין לנו ריבוי י"ל דלא חדית רחמנא רק לענין אכילה דלא בטיל אבל לענין הנאה י"ל דבטל, אבל לשיטת הרמב"ם דכל אתי לכזית בכדא"פ בהעלטה י"ל שפיר כהנ"ל דלענין הנאה ל"צ קרא, אך לפ"מ שכ' המנחת כהן בשער התערובת דלשיטת הרמב"ם ח"ש ע"י תערובת אפי' אי' אין בו מן התורה וכנראה הסכים ע"י הפ"מ ריש הלכות תערובת [ולי הי' ק' על דבריהם כאשר כ' אצלי במק"א] ולפ"ז כיון דהיכא דאין בו כזית בכדא"פ בטובל לולי דחדית לן רחמנא לעבור עליו הוי מותר גמור] מן התורה הדרי קו' התו' לדוכתי' אף לשיטת הרמב"ם לימא א"ב תערובת לענין איסור הנאה, והי' נ' לפענ"ד ליישב ע"פ מש"כ רש"י חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא היינו אי' הנאה והתוס' כ' האכילה ל"ד, והנה לכאורה ק' על שיטת התו' מנ"ל להגמ' לומר דאף האכילה ל"ד דילמא ההנאה ל"ד וצ"ל דאלו הי' עיקר האיסר של חשב"ע דאורייתא הי' מסתבר לאוקמי אותו לחולין שנשחטו בעזרה דהוי אי' מחיצה כיוצא בו כמו שהסביר רש"י המועט על חולין שנב"ע, ולשיטת רש"י צ"ל בע"כ להיפך דמסתבר לאוקמי ע"ש איסורן דאל"כ ק' מנ"ל לר"א לאוקמי אותו על שאר איסורן דלמא קאי על חולין שב"ע אלא ודאי דמסתבר יותר לאוקמי ע"ש איסורן וגם בזה כוונתי ת"ל לדעת הגאון בצל"ח ע"כ קצרתי בהסברת הענין:

ועפ"ז יש מקום אתי לישב קו' התו' לשיטת רש"י מר"ש האוסר גיד הנשה בהנאה דהוי דלא כחזקי' ולפ"ז ניחא די"ל ודאי אי הוי לן שום אי' בתורה לאוקמי אותו עליו הוי

מוקמינן לי' עליו יותר מלאוקמי לי' ע"ח שב"ע כמו לר"א רק כיון דלחזקי' שני בין לא יאכל בין לא יאכל ויליף משרצים בע"כ מוקי לי' לאותו על חולין שנב"ע דעל גיד ל"מ לאוקמי די"ל דס' כשהותרה אבל ר"ש דבע"כ לא ס"ל כשהותרה או משום דאין בגידין בנותן טעם ממילא מוקי אותו על גיד כיון דמצי לאוקמי לי' על שאר איסורין דהיינו גיד מסתבר לי' יותר מלאוקמי לי' על חולין שנשב"ע אבל חזקי' סובר כשהותרו בע"כ מוקי לי' על חולין שנב"ע וכיון דכל שאר איסורין בע"כ מותרין בהנאה רק חמץ בפסח ושור הנסקל וגבי' כתי' לא יאכל ומוכח משרצים [ובאמת יש מקום עיון ע"מ שתי' התו' דר"ש כר"א ס"ל הא מוכח בקדושין דר"ש סובר חולין שנשב"ע אסירי מדאורייתא בהנאה עי"ש וצ"ל דיליף לי' ממק"א] ואין להקשות לפ"ז על קושי' הגמ' דלקמן על ההיתורים בחדש ושאר איסורים אליבא דר"א והקשה הגמ' ואידך הא אי לא הוי כתב לן התורה היתר בפירוש ממילא הוי מוקמינן אותו עליו, די"ל כיון דס"ס פשטי' דקרא משמע דמותר בהנאה ובע"כ דאותו קאי על חולין שנשב"ע אין ס' לומר משום דלא נטעי כ"ר בכל הני היתרים רק הוי לן לכתוב איסר הנאה בהדי' בחולין שנשב"ע וכסוגי' זו טובא בש"ס, ולפ"ז מוכרח בע"כ דחזקי' ס' דתערובת חמץ מותר מן התורה דאל"כ עדיין ק' הו"ל לאוקמי לאותו על תערובת כיון דמיסתבר יותר לאוקמי על שאר איסורין מלאוקמי על חולין שנשחטו בעזרה ומיושב קו' הרשב"א דלימא א"ב תערובת חמץ כיון דלחזקי' בע"כ מוכח דבתערובות אין אי' כלל ומר"א לא מוכח ג"כ היכא ס' בתערובת די"ל בהא סבירא לי' כחזקי' ע"כ צ"ל א"ב חולין שנשחטו בעזרה:

ובזה י"ל קושית השעה"מ שהקשה על הרא"מ דס"ל די"ל חמץ לפני זמנו כיון דלא כתיב לא יאכל מותר בהנאה הו"ל להגמ' לומר א"ב חמץ לפ"ז, וי"ל עפ"מ שכתבתי דאי הוי ס"ל לחזקי' כר"י קשה דלמא באמת נפקא מאותו ואתי לרבוי לפני זמנו לאסור בהנאה ועל כן לא יוכל הגמ' לומר א"ב חמץ לפני זמנו:

ובזה י"ל שיטת הרי"ף דפסק כרבנן אף בתערובות והקו' מפורסמת דלמא לא חזר התנא רק מנוקשה לא מתערובות עי' ר"ן ר"פ אלו עוברין והרמב"ם פסק בתערובות כר"א, ולפ"ז ניחא דהרי"ף לשיטתו דפסק כחזקי' מוכח דתערובות מותר מן התורה אבל הרמב"ם דפ' כר"א פסק שפיר לענין תערובות כסתמא דמתני' כיון דתערובות חמיר מנוקשה ודוק [ועד"ז יש מקום דרך פלפול ליישב קושי' הב"י על הטור דמוכח מחזקי' דלא כת"כ דר"י מדפסק בנוקשה פטור מכלום וכן תערובת והמשכיל יבין ולא רציתי להאריך בזה [א"ה והא דפסק הרי"ף בלפ"ז כר"י עי' במלחמות ובש"א סי' ע"ט]:

הרמב"ם פסק האוכל גיד הנשה של נבילה חייב שתים ותמה עליו הרשב"א הא איהו פסק אין בגידין בנ"ט, וא"כ למה חייב שתים וראי' מר"פ גיד הנשה דקאמ' וכ"ת קסבר אין בגידין בנ"ט ובמוקדשין אי' גיד איכא אי' מוקדשין ליכא [ע' בכ"מ שהביאו] ולי הי' אפשר להביא ראי' לדבריו משם וליישב קושית הרשב"א עפ"מ שכ' התוס' שם לימא קסבר יש בגידין בנ"ט ואפ"ה אין מוקדשין נוהג משום דאין אי' חל על אי' וכ"ת משום דמתני' כר"מ ור"מ ס"ל אי' חל ע"א א"כ קשה הא לר"מ מוכח דיש בגידין בנ"ט דאמר האוכל גיד הנשה של נבילה חייב שתים, ותי' א"נ י"ל דהוי קשה א"כ אין מוקדשים נוהג בגיד מבעי לי' וה"נ ה"מ לאקשוי' הכא רק דעדיף מני' מקשה ע"ש היטב ולכאורה תירוצם תמוה מ"ש דעדיפא מני' מקשה דהא על תי' הגמ' הו"מ לשנוי' כקושית התוס' דאין מוקדשים נוהג דאין איסור חל על איסור ויותר הו"ל להגמ' לאקשוי' אין מוקדשין נוהג בגיד דבזה אף קושית התוס' מתורץ, ע"כ י"ל כך די"ל הא דפסק הרמב"ם בגיד הנשה של נבילה חייב שתיים היינו דוקא היכא דאתרו בי' משום גיד הנשה דכיון דחייב משום גיד וכיון דהוי אכילה לענין גיד ה"ה לענין נבילה חייב אבל היכא דלא אתרו בי' משום גיד ממילא אף משום נבילה אינו חייב כיון דאין בגידין בנ"ט [ועי' פליתי] ולפ"ז י"ל הא דקאמר במוקדשין איסור גיד איכא איסור מוקדשין ליכא היינו היכא דלא אתרו בי' משום גיד או שהי' שוגג באיסור גיד ממילא פטור אף על מוקדשין, לפ"ז ל"ה מצי לאקשוי' אין מוקדשין נוהג בגיד מבעיא לי' דהא באמת בגיד נוהג מוקדשין דהיכא דחייב משום גיד אף משום מוקדשין חייב, מש"ה קתני גיד נוהג במוקדשין לארוי דדוקא היכא דחייב משום גיד אף משום מוקדשין חייב אבל היכא דאינו חייב משום גיד אף על מוקדשין פטור, ולפ"ז מיושב קושי' התוס' דליכא למימר משום אין אי' חל ע"א פטור משום מוקדשין דבזה אף אם אתרו בי' משום גיד פטור משום מוקדשין וא"כ ק' אין מוקדשין נוהג בגיד מבעי לי' [ועיין בתחלת דברי תוס' שכ' והכי פי' אין גיד לבדו נוהג והיא שפת יתר ונ' שבאו לשלול פי' הנ"ל אליבא דהרמב"ם גם לפ"ז י"ל כתי' הראשון של התוס' דמתני' ר"מ היא דס"ל אחע"א ול"ק הא ר"מ ס"ל יש בגידין בנ"ט מדמחייב ג"ה של נבילה שתים דלפמ"ש לעיל לא מוכח מיד' די"ל אף אי אין בגידין בנ"ט מ"מ כיון דחייב משום גיד חייב אף משום נבילה אך אי קשיא הא קשי' מסוגי' זו דקאמרי' הניחא למ"ד יש בגבנ"ט אלא למ"ד אין בגבנ"ט מאי איכא למימר דלדידי' ל"ש לומר כשהותרה דכיון דאין בגבנ"ט ל"ה עליו שם נבילה ולשיטת הרמב"ם אף למ"ד אין בגבנ"ט שייך לאו דנבילה אף בגיד וא"כ שייך שפיר לומר כשהותרה אח"כ מצאתי בפליתי שהקשה כן, [וע' שם בפליתי שתי' דקושי' הגמרא דוקא לר"ש דס"ל אין איסור חל על איסור ולדידי'

לא חל נבילה על גיד אך דק' הא בקושית הגמ' שם פריך סתם אלא למ"ד אין בגידין בנ"ט ולא איירי כלים מר"ש רק בתי' הגמ' דקאמר מאן שמעית לי', ולענ"ד יש לומר דע"כ לא ס"ל להר"מ דכיון דחייב משום גיד חייב אף משום נבילה רק לדידן דאמרינן גיד מותר בהנאה ואפ"ה חייב על אכילתה א"כ שפיר אמרינן כמו דחייב משום גיד חייב משום נבילה גם כן אבל אי הו"א דגיד אסור בהנאה שפיר מצינן למימר אף דחייב משום גיד היינו דמ"מ האכילה חשוב הנאה וכמ"ש התוס' כאן לחזקי' אבל מ"מ לגבי נבילה דמותר בהנאה י"ל שפיר דל"מ אכילה כלל וא"כ הקשה הגמ' שפיר למ"ד אין בגי' בנ"ט מנ"ל דגיד מותר בהנאה וליכא למימר כשהותרה נבלה הותר גידה דז"א דאי גיד אסור בהנאה לא הוצרכה התורה להתיר רק בשר הנבילה וממילא אין על הגיד שם נבלה וכיון דבאמת אין הגיד בכלל נבילה לא הוי בכלל היתר, רק קו' הראשונה הנ"ל עדיין ק' מנ"ל להר"מ דגיד מותר בהנאה וצ"ל כמו שיתבאר לקמן דיליף לה מטריפה אך אי קשי' הא קשיא להר"מ מהא דאית' בחולין דף ק' ע"ב וסבר ר"י אין בגי' בנ"ט והא תניא האוכל גיד הנשה של בהמה טמאה ר"י מחייב שתים ולשיטת הר"מ עדיין קשה דלמא לעולם אין בגבנ"ט ואין כאן אי' טומאה וע"כ חייב משום גיד וכיון דחייב משום גיד חייב אף משום טומאה וצ"ע] ולקושי' הראשונה י"ל עוד דס"ס משום איסור נבילה לא הוצרך התורה להתיר הגיד דבשלמא בשעת אכילה אחשבי' וחייב אף משום נבילה אבל כשנותנו לאחר באותו שעה לא אחשבי' דנהי שלא לקח הגיד מתוך הנבילה מ"מ בזה ודאי לא אחשבי' במאי דהוי שוא"ת וא"כ עדיין אין בו שם נבילה וא"כ לא הוצרך התורה להתיר משום נבילה ומקשה הגמ' שפיר ולקו' הנ"ל מר' יהודה אפשר לומר לפמ"ש דהיכא דלא אתרו בי' משום גיד אינו חייב אף משום טומאה ודוק:

עוד אמרתי ישוב לדברי הרמב"ם שפסק דג"ה מותר בהנאה אף שפסק כר"א וגם פסק דאין בגבנ"ט עפמ"ש הפליתי סי' פ"ז בישוב על הרמב"ם שכ' דמש"ה אם האי' מבאיש ופסול מאכילת אדם פטור דהוי שלא כדרך הנאה ובגמ' הטעם דנבילה שאינו ראוי' אינו קרוי' נבילה וכ' שם דדווקא לר"ש הוצרך לטעם זה דס"ל כ"ש למכות ואפי' שלא כד"ה ע"פ ס' מוהרש"ל ומהר"י בן לב אבל לר"י הטעם משום שלא כדה"נ, והנה לכאורה נ"מ בין ב' הטעמים בדבר שהוא אסור בהנאה אם מטעם משום שאינו ראוי' א"ק נבילה אף דחזי לכלב אין עלי' שם נבילה אבל אם הוא משום שלא כד"א א"כ כיון דחזי להנות ממנה אסור והנה הא דקאמר הגמ' אי אין בגי' בנ"ט ל"ש כשהותרה אף דגיד חזיא לכלב וכמ"ש הרא"ש מ"מ בזה כ"ע מודו כיון דהוי סרוח מעיקרא דקודם שהיה נבילה הוי גיד והוי סרוח מעיקרא לענין נבלה ול"ה בכלל היתר נבילה והנה בטריפה איכא

לאשכוחי דנדרסה האם כשהיתה מעוברת קודם שנקשרו האברים וחל איסור טריפה קודם שנעשה גיד וא"כ לענין הנאה לא פקע מני' האי' אם הטעם משום שלא כד"ה, ולפ"ז מיושב הרמב"ם הנ"ל דהגמ' אזלא אליבא דר"ש ולדידי' הטעם משום נבילה שאינו ראוי' אף שלא הי' סרוח מעיקרא א"כ לא מצינן למילף דכיון דנתקשה הגיד עד שאינו ראוי פקע מני' שם טריפה ול"ש כשהותרה דאין עלי' שם טריפה אף לענין הנאה אבל לדידן מצינן שפיר למילף מטריפה [דמנבלה קשה המציאות לומר שהית' נבילה קודם שנתקשרו האברים ובנקובת הוושט ליכא לאשכוחי שנקב הוושט קודם שנתקשרו, חדא דאם חשבינן למתה ק' לומר דאח"כ נתגדל ונעשה ברי' ומכש"כ לפי מ"ש הפליתי סי' ל"ג דאף להרמב"ם ל"ה נבילה מחיים אבל מטריפה שפיר מצינן למילף אליבא דידן דאיכא לאשכוחי שנדרסה האם כנ"ל, כתבתי זאת לפלפולא בימי חרפי כי חדי כו':

יש להסתפק בא"ה אם ח"ש אסור בהנאה דיש לומר דל"מ למילף מחלב דחלב גופי' מותר בהנאה רק דלפ"ז ק' מאי מקשה הגמ' מאבר מן החי לב"נ דלמא מיירי בח"ש, ועם מ"ש במ"א ליישב הקושיא דלמא בטמאה א"ש די"ל כיון דלב"נ אסור בהנאה אין רבותא לבני נח יותר מלישראל, ולפ"ז מוכח אף דנפקא מאותו אפ"ה ל"ה רק גילוי מלתא דאלת"ה לא יאסור לבני נח, ולפ"ז יש לומר מלתא בטעמא דהרמב"ם הוצרך לילף ח"ש מלא יאכל כדי לאסור בהנאה, אך ק' להרמב"ם כיון דר"א. ל"ל למדרש לא יאכל ולפמ"ש דהרמב"ם סבירא לי' כר"א מנ"ל למדרש לא יאכל וי"ל דאף ר"א דרש לא יאכל די"ל דס"ל דל"מ למילף מחלב כיון דסתם אכילה בכ"ש רק דהלכתא אפקי' לכזית כסברת הרא"ש הובא במ"ל בפ' א' מה' חו"מ שפיר ילפי' דלענין אי' אף כ"ש אסור משא"כ בשרצי' דמקרא ילפינן דבעי כעדשה ל"ה אסרינן ח"ש ע"כ איצטריך לא יאכל, ובזה י"ל דרש"י לשיטתו הוכרח לומר דחזקי' אף כר"מ דלפ"מ שפרש"י דהא דקאמר ר"א כל מקום שנאמר קאי רק לר"מ משמע דלר"י דיליף לי' מאותו ל"ה רק עשה ק' מאי קאמר הגמ' א"ב חולין שנשחטו בעזרה דלמא ר"א ל"ק רק לר"מ ולר"י מודה דילפינן לי' מלא יאכל כמו לחזקי', ואין לומר כיון דלר"מ לא שני לי' בין לא יאכל ללא יאכל דכל מקום איסור הנאה במשמע הכי נמי לר"י ל"מ למילף מלא יאכל דלמא ל"ש ולעולם רק איסור אכילה משמע דא"כ ק' לחזקי' כיון דלר"מ ל"ש לי' דלמא ה"ה לרב יהודה ע"כ הוכרח רש"י לפרש דחזקי' אף לר"מ והא דכ' רחמנ' היתר בנבילה משום להקדים, וי"ל דלכ"ע שני לן בין לא יאכל ללא יאכל משא"כ לר"א דלר"מ ל"ש לי' וא"כ בע"כ דאין זה דקדוק מאי דכתיב רחמנא לא יאכל ממילא ה"ה לר"י ל"מ למילף מלא יאכל רק מאותו משא"כ לשיטת התוס' ק' לכאו' כיון דר"א קאי לר"מ א"כ דלמא לר"י סבר כמו חזקי'

וע"כ נ' להוכיח מזה לשיטת התוס' דאותו הוי פירש על לא יאכל דהוי אי' הנאה ולפ"ז י"ל דר"א קאי אפי' לר"י וא"כ מוכח דר"א ל"ל דרש' דלא יאכל כלל וקאמר הגמ' שפיר א"ב חולין שנ"בע, ומיושב בזה הא דלשיטת התוס' לוקין על אי' הנאה וקשה לימא א"ב לענין מלקות ולפמ"ש אתי שפיר דלשיטת התוס' אף אי יליף מאותו מ"מ אפ"ה לוקין אך דלכאורה באמת קשה לחזקי' כיון דלר"מ ל"ש לי' מנ"ל לר"י דנפק' לי' מלא יאכל דלמ' מאותו וצ"ל דמסתבר לאוקמ' אותו על חולין שנשחטו בעזרה ואם כן מוכח דלר"א חשב"ע לאו דאוריית' לגמרי משא"כ לשיטת רש"י דיש לומר כ"ע ס' להו דאיסור אכילה דאוריית' רק ר"א דיליף לר"מ מנבילה ומוכח דל"ש בין לא יאכל ללא יאכל ע"כ אף לר"י יליף לי' מאותו וס"ל דמסתבר לאוקמי על איסור לאו כיוצא בו משא"כ חזקי' ס"ל דלכ"ע ילפינן מלא יאכל ובזה י"ל מאי דבעי רש"י בזה דאותו אתי לאורוי' דבעלמא הוא אסור ולא דנפקא ממשמעותא דלא יאכל כמ"ש המפרשים די"ל דרש"י רצה ליישב קו' התוספות דלעיל ולהוכיח שיטתו דלא מצינן לפרש כתוס' דלפי מה דמפורש דאותו ל"ה רק עשה וצ"ל כר"א וכר"מ ואם כן ק' דלמ' ר"י מודה כמו חזקי' דבע"כ מוכח מלא יאכל דליכא למימר מאותו דמסתבר לאוקמי אותו אחשב"ע א"ו מוכח דמסתבר לאוקמי אותו אשאר איסורין וע"כ מוכח שפיר דלר' אבוהו ילפינן לר"י מאותו כיון דמלא יאכל ל"מ למילף דלמ' כמו לר"מ וע"כ ילפינן מאותו דא"ל דר"י ס"ל בע"כ דרש' דל"י דהא מצינן למילף מאותו משא"כ אי הו"א דאותו ל"ה רק גלוי מלתא דלא יאכל משמע א"ה א"כ הוי מצינן לפרש חשב"ע לגמרי לאו דאורייתא דאל"כ מסתבר לאוקמי אחולין שנב"ע כמו שכ' המפורשי' אליבא דהתו' ואפ"ה מוכח דר"א ס"ל לר"י דילפינן מאותו משום דהו"א דר"א קאי אליבא דכ"ע ע"כ פי' רש"י דר"א ודאי ל"ק רק לר"מ משום דאותו ל"ה רק עשה וא"כ מוכח דמסתבר יותר לאוקמי אשאר אי' וחשב"ע ל"ד היינו ההנאה ל"ד דא"נ דמסתבר לאוקמי אחולין שנב"ע ק' דלמא ר"א הוכיח ג"כ לר"מ דילפינן מלא יאכל דמסתבר לאוקמי אחולין שנחב"ע א"ו דמסתבר לאוקמי אשאר איסורים ומוכח באמת דר"א יליף לר"י מאותו וחולין שנב"ע ההנאה ל"ד וע"כ דברי רש"י מדוקדקים שבעתים מזוקקים כנ"ל כפתור ופרח בכוונת רש"י:

ונ"ל לישב ג"כ מ"ש רש"י לעיל דחזקי' כר"מ ואו להקדים ולעיל קאמר הגמ' דלר"מ מוכח דלא יאכל משמע אי' הנאה וכן כתבו התו' דל"ה חזקי' כר"מ, ונ"ל דהא כ' התוס' לעיל דמצד הס' ידעינן להקדים רק הואיל דכ' התורה היתר להורות דלא יאכל משמע א"ה ע"כ הוצרך או ולכאורה ק' מנ"ל לר"מ דהיתרא אתוי לארוי דל"י משמע א"ה וע"כ צריך או להקדים ולפ"ז אין המקרא חוזר לגופי' לימא כמו לר"י דברים ככתבן וע"כ דלא

מסתבר לי' לומר דברים ככתבם וע"כ מוקי קרא להורת א"ה בעלמא כ"ז לר"א משא"כ לחזקי' דס"ל מסברא דנפשי' דאיכא למדרש מדשני רחמנא לכתוב לא יאכל דמשמע א"ה א"כ מוכח בע"כ דר"מ ס"ל דצריך או להקדים דליכא למימר כנ"ל דמש"ה צריך או הואיל וכתי' היתרא כמ"ש התוס' דא"כ הדרי' הקו' לדוכתי' כיון דמסתבר טובא למדרש לי' לאיסור הנאה וא"כ ממילא הו"ל לר"מ למימר דברים ככתבן כדי דלא תיקשי לן משמעותא דל"י וע"כ כ' רש"י דלחזקי' צריך לומר לר"מ או להקדים, והנה כ"ז לשיטת רש"י דמסתבר לאוקמי אותו לשאר איסורין ואפ"ה דרש לי' חזקי' לחולין שנב"ע וא"כ מוכח דמסברא דנפשי' ס"ל למידרש משמעותא דל"י וא"כ מוכח שפיר דאף ר"מ ס"ל הכי משא"כ לשיטת התו' דמסתבר לאוקמי אחולין שנב"ע וא"כ מוכח לר"י דשני לי' משא"כ לר"מ לא מוכח ע"כ כ' התו' שפיר דר"מ לס"ל כחזקי' וכל אחד על מקומו יבא בשלום.

דף כו:

ת"ר תנור שהסיקוה בקליפי ערלה וכו' עי' כל הסוגי' הרי"ף והר"מ פסקו דלוחשת שרי והרא"ש כ' להחמיר בלוחשת וכן הבעה"מ השיג על הרי"ף מסוגי' דפ' כ"צ מדבעי בגרף התנור משמע דבלא גרף אסור ותמה הרמב"ן עלי', דא"כ אף עוממת נידק מהתם דאסור עי"ש, והתוס' כ' שם די"ל חום התנור גרע טפי דבא מחמת האבוקה עי"ש, וצ"ע על הבעה"מ, ונלע"ד די"ל כך דודאי עיקר חום התנור הוא ע"י תחילת ההבערה וע"י גחלים לוחשת ואח"כ כשמתחילים הגחלים להיות עוממת גורפי' אותן דשוב אין להם חום כ"כ לחמם התנור, ואדרבה יוכל להצטנן, וע"כ גורפין התנור ואופין בו, וע"כ הוכיח הבעה"מ שפיר דלוחשת אסור דאל"כ הוי התנור זוז"ג דהא החום בא ע"י השלהבת מהאבוקה וע"י הגחלים לוחשת וליכא למימר כתי' התוס' דחום התנור גרע דודאי אלו הי' בא החום מהאבוקה לבד שייך שפיר סברת התו' אבל כיון שבא ג"כ מחמת הגחלים לוחשת הוי זוז"ג, וע"כ מוכח שפיר דלוחשת אסור ולא קשה קו' הרמב"ן מגחלים עוממת, דע"ז שפיר י"ל תי' התו' ואפ"ה לא הוי זוז"ג דהגחלים עוממת אין מוסיפין חום בתנור להיות נקרא זוז"ג, חדא דמסתמא גורפי' אותן כמ"ש ואף אם מניחן אותם בתנור מ"מ התנור כבר הוחם כל צרכו באיסור מהאבוקה והגחלים לוחשת כן נ"ל נכון:

אמנם הר"ן כתב דמסוגי' דשמעתין משמע דלוחשת שרי ולא ביאר כל הצורך מהיכא משמע ועי' בפ"י, ונ"ל להוכיח מרש"י דסובר ג"כ דסוגי' דשמעתין אזלא למ"ד לוחשת שרי, דהנה רש"י כתב ולקמן מוקי לה באבוקה כנגדו, ולכאורה קשה מאי בעי רש"י בזה כיון דלקמן פליגא ואיכא למ"ד דאף לוחשת אסור וא"כ דלמא מיירי בלוחשת דהא אין

דרכו של רש"י רק לפרש הסוגי' ובהדי תרגומא דסבי' ל"ל בפי' הסוגיא כיון דאף למאן דאוסר בלוחשת א"ש הסוגי', ואלו הי' רש"י ז"ל רוצה לפסוק הדין כמ"ד לוחשת שרי הוי לי' לפסוק לקמן במקום פלוגתא ע"כ נלע"ד דהוכרח לפרש כאן דהנה המהרש"א הקשה האיך ס"ד דרבי ס"ל זוז"ג מותר א"כ למה אוסר באפה בו הפת הא התנור הוי גורם דהתירא, ועי"ש מה שנדחק ודבריו תמוהים ונגד דברי כל הפוסקים דס"ל היכא דאבוקה כנגדו לא הוי זוז"ג) די"ל עיקר החום בא מן האבוקה, וכבר תמה עליו הפ"י בזה, אמנם בהא יש להסתפק למ"ד לוחשת אסור נהי דס"ל דעדיין לא כלה האיסור ולא מקרי עדיין אפר מ"מ י"ל דהוי זוז"ג והא דאוסר בלוחשת אף דזוז"ג שרי היינו בבשלה על גבי גחלים בלא תנור וכעין שכתב מהרש"א ז"ל, או דכיון דקאי על הברייתא ותנא דברייתא הא ס"ל זוז"ג אסור כיון דס"ל חדש יותץ ונ"מ לדידן בגחלים בלא תנור דנהי דבאבוקה לא הוי זה וזה גורם דיש לומר דחום האבוקה פועל כ"כ ולא צריך לחום התנור אבל בלוחשת י"ל דהוי זוז"ג, והנה הש"ך כתב בפשיטות סי' קמ"ב דלמאן דאוסר בלוחשת לא הוי זוז"ג) ולע"ד י"ל מרש"י דס' לי' דאף למאן דאוסר בלוחשת מ"מ הוי זוז"ג וע"כ הוכרח רש"י לפרש באבוקה כנגדו דאל"כ נהי דלוחשת אסור מ"מ הא הוי זוז"ג וקשי' האיך ס"ד דרבי ס"ל זוז"ג שרי א"ו דמיירי באבוקה כנגדו רק דק' מנ"ל להגמ' להקשות דלמ' התנא סובר דרבי איירי כסתמא דמלתא בלא אבוקה ומוכח דזה וזה גורם אסור וע"כ חדש יותץ א"ו מוכח דסתם גמ' ס"ל לוחשת שרי דכבר כלה האיסור והוי כמו אפר וא"כ אף אי זה וזה גורם אסור בע"כ דמיירי באבוקה כנגדו וכיון דבע"כ מיירי באבוקה כנגדו שפיר מצינן למימר דזוז"ג שרי כיון דאבוקה כנגדו לא הוי זוז"ג ואם כן אתי שפיר פסק הריף והר"מ דפסקו כסתמ' דגמ' דאתמר בדוכתי', והנה הי' אפשר לפרש כן בכוונת הר"ן מה שכ' דמסוגי' דשמעתין משמע דלוחשת שרי שגם הוא כתב לשון רש"י דמיירי באבוקה כנגדו, אמנם מלשון הר"ן פרק כ"ה שהביא לשם גם כן פלוגתא דלוחשת ע' שם משמע דס"ל למ"ד לוחשות אסור אפי' בתנור אסור דלא הוי זה וזה גורם דלענין שיאסרו הגחלים עצמן לאפות ולבשל בהם פשיטא דאסור בע"ג דאפי' אפרן אסור, ודבריו שם צריך עיון לפי מה דמשמע מדבריו דיש שבח עצים בפת משום הכי גרע מזוז"ג א"כ מה חילוק יש בין לוחשות לעוממות כיון דהגחלים גופי' אסורים, ומש"ה כ' באמת הש"ך סי' קמ"ב דאף עוממות אסור וצ"ע, ולפי הפי' הנ"ל ברש"י דהסוגי' קאי למאן דאמר לוחשות שרי י"ל מאי דקשי' ברש"י שפי' בישלה ע"ג גחלים מותר וכ"ש גרף התנור וקשה טוב' דהא גרף גרע טפי דהא בפ' כ"צ אבעי' להו גרף מאי ופי' התוס' שם דאף דע"ג גחלים מותר מ"מ יש לומר דגרף גרע טפי דהחום הוא מחמת השלהבת ואם כן למה כתב רש"י

כש"כ גרף, ולפמ"ש אתי שפיר דהא דאבעי' להו התם היינו אי לוחשות אסור ולא הוי חום התנור זה וזה גורם דהחום בא מכח השלהבת והגחלים לוחשות דתרווייהו אסורים אבל לפום סוגי' דידן דלוחשת שרי שפיר הוי גרף כש"כ דלא מבעיא לפי מה דפשוט התם להתירא דלא הוי ממש כלל ודאי דשרי ואף לפום האבעי' דהתם לפי מה דקיימינן השתא דלוחשת שרי הוי זוז ג ושרי בגרף ודוק:

והנה עוד נראה לי להוכיח לשיטת רש"י והר"ן דהסוגי' אולי למ"ד לוחשת הוי זה וזה גורם ושרי דרש"י כ' לקמן ד"ה יוליך אלמ' דמודה ר"א בין אחדש יותץ בין אישן יוצן בין אאיסור פת אלמ' כיון דקתני חדש יותץ א"ל זוז"ג אסור כו' ע"ש וק' טובא מה בעי רש"י בזה דמודה ר"א באיסור פת ולא פי' בפשיטות דמודה ר"א בחדש יותץ מוכח דסביר' לי' זה וזה גורם אסור ולמה לי' לרש"י כל האריכות וי"ל כך דהרא"ש הביא בשם רש"י דס' לי' דהולכת הנאה לים המלח מהני אף בלא תערובת להוליך דמי עצים לים המלח וכן הוא דעת הר"ן ולפ"ז קשה לפמ"ש התוס' לעיל דאף דזוז"ג אסור לכתחילה אפי' הכי משום הפסד התנור חשוב דיעבד, ולפ"ז ק' מאי ראי' מייתי דר"א ס"ל זוז"ג אסור דלמא משום הכי לר"א יותץ כ"כ דאינו מוליך הנאה לים המלח דלדידי' הוי לכתחילה כיון דיכול לתקן ע"י הולכת הנאה לים המלח בשלמא לשיטת הרמב"ם דס"ל דצריך להוליך כל דמי הפת לים המלח שפיר הוי דיעבד דיפסיד כל דמי התנור אבל לשיטת רש"י ק' דהא כתבו התוס' לעיל היכא דאינו מפסיד רק דמי האיסור חשוב לכתחי' וע"כ אסור התנור לר"א כיון דיש תיקון בהולכת דמי עצים לים המלח ע"כ חשוב לכתחילה וע"כ הוכרח רש"י לפרש דההוכחה דמשמע דס"ל דהפת אסור דזה הוי דיעבד דנהי דר"א מתיר ע"י הולכת הנאה לים המלח מ"מ אי ס' לי' זוז"ג מותר אין צריך להוליך כלל לים המלח דכבר נעשה זוז"ג דבשלמ' לענין לאפות בתנור חדש ולעשות זוז"ג דהוי לכתחילה רק משום הפסד התנור שרינן שפיר יש לומר דלא שרינן לכתחילה כיון דיש תיקון ע"י הולכת הנאה לים המלח אבל הפת שכבר נעשה ע"י זוז"ג שרי למאן דאמר זוז"ג מותר א"ו דר"א ס"ל זוז"ג אסור, ואף דסיים רש"י כיון דקתני חדש יותץ אית לי' זה וזה גורם אסור היינו לבתר דאשכחן דס"ל הפת אסורה אמרינן ג"כ הא דחדש יותץ לאו מטעם דאית לי' תקנה בהולכת הנאה לים המלח עכ"פ עלה בידינו דהוכרח רש"י להוכיח מאיסור הפת, ולפי זה י"ל דלוחשת הוי זוז"ג דאל"כ עדיין ק' מנ"ל להגמ' להוכיח דר"א ס"ל זוז"ג אסור כיון דמתנור לא מוכח דיש לומר כיון דיש לו תקנה ע"י הולכת הנאה לים המלח הוי לכתחי', ומאי' הפת גם כן לא מוכח דלמא מיירי בגחלים לוחשות דלא הוי זה וזה גורם, דבשלמ' הא לא ק' דלמ' מיירי באבוקה כנגדו די"ל סתמ' דמלתא ל"ה אבוקה כנגדו

כמו שהקשה הגמ' בפשיטות לקמן למאן דאמר לוחשת שרי פת דאסור לרבי המ"ל עד דחדית ר"פ באבוקה כנגדו, ונהי דמפרשינן לרבי דמיירי באבוקה כנגדו היינו כיון דקתני בבריית' להדי' בישלה ע"ג גחלים ד"ה הפת מותרת וכיון דלא שני לן בין לוחשות לעוממות מוכח דריש' מיירי באבוקה אבל במתני' כיון דבאמת אף אפרן אסור מה"ת לאוקמי דוקא באבוקה וע"כ מוכח שפיר דר"א סביר' לי' זוז"ג אסור אבל אי הו"א דאף בלוחשות לא הוי זוז"ג ק' דלמא מיירי בלוחשות אלא ודאי מוכח דאף לוחשות הוי זוז"ג:

ובד"א קצת יש לפרש דברי רש"י כמין חומר מה דהתחיל באיסר פת וסיים דמוכח מדקתני חדש יותץ דיש לומר דהי' קשה לרש"י הקושי' הנ"ל דלמא מיירי באבוקה כנגדו דל"ה זוז"ג ומחדש יותץ אין ראי' דלר"א הוי לכתחי' כיון דיש תקנה בהולכת הנאה לים המלח וע"כ סיים רש"י מדקתני חדש יותץ לרבנן דלדידהו אין תקנה בהולכת הנאה ואפ"ה יותץ א"כ מוכח עכ"פ דרבנן ס"ל זוז"ג אסור וממילא הא דקתני אפה בו את הפת היינו אף בלא אבוקה ואפ"ה מודה ר"א א"כ מוכח שפיר דר"א ס"ל זוז"ג אסור והוא לע"ד כפתור ופרח בהבנת דברי רש"י כראי מוצקים שבעתי' מזוקקים, ובזה מדוקדק ג"כ הא דהוצרך הגמ' להביא סיומא דמתני' אמרו לו כו' דלולי זאת הו"א דר"א אתי לפרושי דברי חכמים ולא הי' מוכח כלל דזה וזה גורם אסור ולפי זה נסתר ההוכחה הנ"ל שכתבתי דלוחשות הוי זוז"ג דליכא לאקשוי' דלמא בלוחשת כיון דלרבנן אף עוממות אסור ממילא מוכח דאף לר"א אסור, אך ההוכחה הראשונה מרש"י בתחלת הסוגיא היא נכונה היוצא לנו מזה דרש"י הוכרח לומר דההוכחה היא מאיסור הפת:

ולפ"ז יש לומר הוכחה לשיטת הרמב"ם דס"ל דצריך להוליך כל דמי הפת לים המלח דלפי מה שהעלו האחרונים הש"ך והט"ז בסי' קמ"ב בדעת הר"מ דסבירא לי' לאסור אף בעוממות וכתב הש"ך הטעם דס"ל כיון דיש שבח עצים בפת לא הוי זה וזה גורם כלל אפי' בחומו של תנור וזה נוטה לס' הר"ן אך הר"ן גופי' פ' כ"ה לא ס"ל הכי ולי הי' נראה דל"ש לומר דהתנור יהי' מקרי גורם לבטל הגורם של האש דהתנור אינו גורם רק שלא יתפזר החום אבל עיקר החמימות הוא מהאש וכמ"ש התו' בשם הירושלמי פ' כיצד צולין לענין צליית הפסח בתנור דלא הוי צלי מחמת ד"א, רק בתנור של איסר דמ"מ נהנה מהתנור לזה שייך לומר בעצים דהתירא דהוי זוז"ג) אח"כ מצאתי ת"ל שכוונתי לדעת הפ"י בס' זו, העולה מזה דלדעת הר"מ פת שנאפה בעצי איסר לא הוי זוז"ג וא"כ ע"כ הא דמוכח הגמ' דר"א ס"ל זוז"ג אסור היינו מדקתני חדש יותץ דמאיסר הפת אין ראי', וא"כ הדרא קו' לדוכתי' דלמא משום הכי יותץ דהוי לכתחלה כיון דיש תקנה בהולכת הנאה ליה"מ אלא ודאי מוכח לשיטת הר"מ דאין תקנתו של ר"א משמשת רק בהולכת

כל הפת וא"כ אם נימא הכא יוליך הנאה ליה"מ הי' צריך להוליך כ"ד התנור והוי שפיר דיעבד משום הפסד התנור א"ו מוכח דר"א ס"ל זוז"ג אסור:

והנה הרא"ש ס"ל בחדא כרש"י ובחדא כהר"מ דהיינו היכא דהפת בעין לא מהני הולכת הנאה ליה"מ ובנתערב אין צריך להוליך כל דמי הפת רק דמי עצים לחוד מהני וכ"כ הטור, ולפ"ד נ"ל דאין להוכיח דר"א ס"ל זוז"ג אסור מדלא פליג על חדש יותץ די"ל כיון דמ"מ יש תיקון ע"י הולכת דמי עצים ע"י תערובות והיינו טעמא כיון דאין האי' בעין מהני הולכת הנאה א"כ דלמא ס"ל זוז"ג מותר והוי ג"כ אין האי' בעין ועדיף מיני' דבדיעבד שרי לגמרי, וע"כ לכתחלה עכ"פ בעי הולכת הנאה ליה"מ ואסור לעשות זוז"ג כיון דיש תיקון בהולכת הנאה לי ה"מ, וא"כ מנ"ל דר"א ס"ל זוז"ג אסור, וע"כ צ"ל דמאי' הפת מייתי לה כמ"ש רש"י וא"כ מוכח דאף היכא דאפרן אסור אפ"ה הוי זוז"ג ודלא כמו שכ' הש"ך בשיטת הטור דס"ל דלא הוי זוז"ג, וצ"ע על הש"ך כי לענ"ד הס' הנ"ל נכונה דאף לשיטת הרא"ש והטור הוי כאן לכתחלה, ואפשר ליישב דברי הש"ך דכיון דלרבנן הא דחדש יותץ בע"כ משום דס"ל זוז"ג אסור דלדידהו הוי דיעבד ממילא משמע דאף ר"א ס"ל הכי מדלא מפרש להדי' טעמא דידי' משום לכתחלה דבשלמא לשיטת רש"י שכתבתי לעיל א"ש דאין להוכיח מחדש יותץ דכיון דאין נ"מ אי הוי מצד הדין או משום לכתחלה דס"ס אינו צריך להוליך רק דמי עצים, וע"כ קאמר סתמא יוליך הנאה, אבל לשיטת הרא"ש והטור אי הוי סבר ר"א דזוז"ג מותר הוי לי' לפרושי' דלא נימא דמודה בזה לרבנן דזוז"ג אסור וצריך יותץ דווקא ולא מהני הולכת הנאה ליה"מ א"ו מוכח דבאמת ס"ל זוז"ג אסור וצריך יותץ דוקא דהוי האי' בעין, ולפ"ז מיושב לשיטת הטור ג"כ הסיום דאמרו לו בגמרא לאפוקי לשיטת הר"מ מוכח כפשוטו בלא הסיום הנ"ל דוק ותשכח, אבל לשיטת הר"מ אתי כפשטא דמוכח דר"א ס"ל זוז"ג אסור מחדש יותץ דלדידי' אין תיקון כלל בהולכת דמי עצים לחוד ודוק היטב:

אמנם לפי מה שכ' הטור בתחלה בתנור שהסיקו וכו' חדש יותץ ובאפה בו הפת מותר בזוז"ג ותמהו עליו כיון דס"ל השתא דזוז"ג שרי למה יותץ התנור, ועי' בפ"י מ"ש בזה ודבריו דחוקים, ולענ"ד נראה די"ל דברי הטור לפמ"ש התו' דאף דזוז"ג אסור לכתחלה הכא משום הפסד התנור חשוב דיעבד ולכאורה ק' ע"ז מקדרה שאב"י דאסורה לכתחלה ול"ח לי' לדיעבד וכ"ר שהקשה בס' ד"ת בהגה"ת הר"ן סביב האלפ"ס לקמן בסוגי' דקדירת בפסח גם גוף הסבר' צ"ל מה"ת נתיר לגרום זוז"ג לכתחלה משום הפסד ומכש"כ למה שהעלה המג"א ז"ל סי' תמ"ה דמש"ה פסק הטור בחמץ וכו' הפת אסיר משום דכיון דאין לו ביטול אסור אף זוז"ג דמ"מ הוי כמו משהו וכתב ראי' לזה מדאסרינן

לקמן בהקדש הואיל ואין לו ביטל [הן אמת דברי המג"א צריך עיון דלדידי' קשה קושית המהרש"א לקמן] עכ"פ לפי' ולפי' מהרש"ל קשה כיון דמדין ביטול אתינן עלי' היכן מצינן להתיר לבטל אי' במקום הפסד והאיך נימא דבהקדש יהי' אסור בדיעבד ובשאר אסורים יהי' מיתר לעשות כן לכתחלה ונלענ"ד דיש ליישב עפ"מ שכ' הטור י"ד בסי' צ"ט מחלוקת הרשב"א והרא"ש באיסור דרבנן שנתערב בפחות מס' דלהרשב"א מותר להוסיף עליו עד ס' כדי לבטלו וראייתו מעצים שנשרו מן הדקל ביו"ט והרא"ש ס"ל דהתם שאני דמיקלי' קלי' איסורא, ולפ"ז י"ל לפמ"ש התוס' פ' כ"צ וכן כתב הכ"מ בהל' מ"א דהא דשבח עצים בפת ל"ה רק מדרבנן והכא ג"כ מיקלי קלי' איסורא משום הכי כשנגמר התנור באיסור הוי כמו תערובת פחות מס' ע"כ מותר להוסיף עצים דהתירא כדי לעשות זוז"ג שיהי' מותר לגמרי, והנה הא דכתבו התו' דשבח עצים הוא מדרבנן נראה דהיינו דמצד הדין י"ל כרבנן דאין שבח עצים רק השלהבת בא מגחלת כן נ"ל פשוט וא"כ בע"ע ודאי אסור מדאורייתא וע"כ אסור לעשות זוז"ג לכתחלה משום אין מבטלין איסור לכתחלה כיון דאף אפרן אסור, ועוד נ"ל דבע"א לא שייך לומר מיקלי קלי' איסורא דכל הנאות אסורות, וע"כ יש לומר דאסור לעשות זוז"ג לכתחלה ע"כ פסק הטור חדש יותץ כנ"ל נכון, והא דכ' אח"ז דמותר בהיסק אחר היינו בעצי איסור אחר וכ"מ מלשונו שם עי"ש ודוק, וכצ"ל בע"כ לפי פי' הפ"י:

ונראה לענ"ד להביא ראי' לשיטת הטור דבע"ע לכ"ע יותץ אף אי זוז"ג שרי ממאי דאי' בסוגי' אמר אביי את"ל זוז"ג אסור רבי היינו ר"א ופי' רש"י וליכא למבעי מידי ואת"ל זוז"ג מותר והכא משום דיש שבח עצים בפת הני קערות וכוסות כו' כי פליגא בתנור וקדרה א"ד קדרה נמי אסורה דהא מקבלה בישולה כו', ותמי' לי האיך תלי זה אי רבי סבר כר"א או לא הא אף אם רבי סובר כר"א דזוז"ג אסור, מ"מ נ"מ לדידן דקי"ל זוז"ג מותר נ"מ אי קדרה הוי זוז"ג או חד גורם דודאי לא ניתן להאמר דאי רבי הוי סבר כר"א הוי הלכתא כרבי דמה"ת הא, הא שמואל פסק כר"י דזוז"ג שרי ומאי אולמא דרבי מר"א ורבנן דס"ל זוז"ג אסור ואפ"ה פסק שמואל כר"י דזוז"ג מותר וצ"ע לענ"ד, והנ"ל ליישב לפמ"ש התו' דרבי ס"ל דהשלהבת בא מן הממש ורבנן ס"ל דבא מגחלת והוה לכאורה פלוגתא במציאת כמ"ש הפ"י [ומ"ש הפ"י דלמא פליגא בזוז"ג דבריו תמוהים דהא בע"כ הוי ס"ל להגמרא דהוי חד גורם דאל"כ מ"ט דרבי וכמ"ש הוא עצמו בסתירות דברי המוהרש"א וע"כ בע"כ דרבנן ס"ל דאין שבח עצים] ע"כ קאמר אביי את"ל זוז"ג אסור רבי היינו ר"א פי' דהוה אמרינן דרבי ורבנן תרוויי' ס"ל דהשלהבת בא משניהם ביחד וע"כ הוי זוז"ג רק רבי ס"ל זוז"ג אסור מש"ה אסור ורבנן ס"ל זוז"ג מותר מש"ה

מותר, לפ"ז לא הוי מצי למבעי' מידי בקדרה אי הוי חד גורם דאי אפשר לאשכוחי בשום ענין שלא יהי' זוז"ג כיון שבא מהעצים והגחלת ע"כ הוי תיכף זוז"ג ופשיטא דשרי לדידן רק אי ס"ל זוז"ג מותר והכא משום שבח עצים הוי חד גורם שפיר איכא למבעי' בקדרה כן נ"ל נכון בפי' הסוגי' רק עדיין קשה נהי דבעצי ערלה וכלאי כרם הוי זוז"ג כיון דהשלהבת בא אף מהגחלת לפי את"ל דרבי היינו ר"א מ"מ הא נ"מ בע"א דאפרן אסור והוי חד גורם א"כ איכא למבעי' אי לבשל בה, דהוי זוז"ג או אסור משום דמקבלה בישולי' מקמי' דנותן עצים דהתירא, אבל לשיטת הטור הנ"ל א"ש דבע"א ודאי קדרה אסורה לבשל בה אפי' אי הוי זוז"ג דהא אפי' תנור יותץ כמ"ש משום דהוי דאורייתא, וגם דל"ש מיקלי קלי' איסורי' וליכא למבעי' רק בעצי ערלה ע"כ ליכא למבעי רק באת"ל דרבי ס"ל זוז"ג שרי אבל אי זוז"ג אסור ליכא למבעי' מידי דלעולם הוי זוז"ג מכח העצים והגחלת כמ"ש לעיל דמה"ת לעשות פלוגתא במציאת [ולפ"ז י"ל דאפר הנקברין אסור מדאורייתא דאל"כ הוי לי' למבעי' עדיין בשאר הנקברין דאי הוי מדרבנן י"ל דמותר לעשות זוז"ג ואפ"ל כיון דמ"מ אפרן אסור מדרבנן ל"ש לומר מיקלי קלי וצ"ע בזה ועי' בפ"י בסוגי' ר"י אומר אין ביער חמץ כו' דס"ל דאפר הנקברין לא אסור רק מדרבנן וכ' בשם התו' דהוי דאורייתא עי"ש]:

ולפי"ז יש להוכיח דאביי ס"ל לוחשת שרי ופלוגתי' באבוקה כנגדו דאי הוי ס"ל בלוחשת פליגא ובאבוקה לכ"ע אסורה א"כ עדיין הו"ל למבעי באבוקה כנגדו בערלה דהוי חד גורם אי קדרה שרי, רק אי משום הא לא ארי' די"ל בלוחשת פליגא ואבוקה לכ"ע אסור מדאוריית' וע"כ לה"מ למבעי דכיון דהוי איסור דאוריית' אסור לעשות זוז"ג דהא ודאי מוכח למאן דאוסר לרבנן אבוקה היינו מדאורייתא מדמקשה למאן דשרי עצים דאי' לרבנן היכי משכחת לה ופי' רש"י לעיל בד"ה יוליך דקושית הגמ' הוא מדאוריית' ה"מ לה דמדרבנן ודאי אסורים לכתחלה עכ"פ, ונ"ל בפי' קושי' הגמ' דכיון דלא משכחת עצים דאיסורי כלל מדאוריית' למה אמרי' יוצן וכתב רש"י לעיל דלכתחלה אסור להנות וע"כ דהיינו דגזרינן אטו הנאה אחרת ע"כ הקשה הגמ' כיון דאף באבוקה שרי ליכא למגזר כלל ותי' ר"פ כיון דמ"מ משכחת בשרשיפא שפיר גזרינן ומיושב בזה קושית הפ"י, ומה שתי' הוא על קושי' זו לענ"ד דבריו תמוהים שהוא נגד התו' ד"ה חדש יותץ שכ' התו' להדי' דאף באבוקה לרבנן השלהבת בא מן הגחלת, וגם רש"י כתב בתחילת הסוגי' באבוקה והוא כ' דרש"י סובר בתחלת הסוגי' דמיירי בלוחשת וגם בתו' ד"ה מכלל כ' להדי' דאף באבוקה ה"ט דרש"י לרבנן משום דשלהבת בא מן הגחלת, ואם כן אין זה ענין כלל לע"א, ולא ידעתי מה החרו על המוהרש"א ומהרש"ל כיון דהתו'

ס"ל להדי' דלא כפי' ודבריו הקדושים נפלאים ממני, וכיון דמוכח למאן דאוסר באבוקה לרבנן היינו מדאורייתא א"כ לה"מ למבעי' באבוקה דכיון דהוי דאורייתא אסור לעשות זוז"ג לכתחלה, ודוק היטב:

ולפ"ז מוכח בע"כ בשיטת הטור דלא כש"ך דלפי זה ליכא לאכוחי בין לרבנן ובין לר"א דזוו"ג אסור מהא דחדש יותץ דהא אף אי זוז"ג שרי אסיר לגרום לכתחי' זוז"ג, ובע"כ דראיית הגמ' הוא מאיסור הפת ולשיטת הש"ך ל"ה זוז"ג כלל ודוחק להעמיס זה בקושית הגמ' אימר דשמעת לי' כו' דא"כ לא אתי שפיר תי' הגמ' א"כ אמאן תרמיי' דבשלמא להמציא דין חדש ולומר דבע"א אסור זה וזה גורם ולא בשאר איסורי' שייך שפיר אמאן תרמיי' כמ"ש רש"י ע"ש אבל לענין לכתחי' פשיט' דיש לחלק כמו דקי"ל דבדאוריית' אין מבטלין ובדרבנן מבטלין היכי דמיקלי קלי, ע"כ שיטת הש"ך צ"ע לפמ"ש:

ולפ"ז מוכח בשיטת הטור דלוחשות הוי זוז"ג דאל"כ עדיין ק' דלמא התם בלוחשות דלא הוי זוז"ג אלא חד גורם כיון דעיקר הראי' מאפה את הפת וא"כ מוכח דסתמ' הגמ' סובר דלוחשת הוי זוז"ג, וא"כ נהי דהרא"ש החמיר בלוחשת יש לומר דהיינו דוק' בבשלה ע"ג הגחלים בלא תנור ולפ"ז א"ש קושית האחרונים על הטור שכת' דוק' אבוקה כנגדו אמנם מהרא"ש כאן לא משמע כן מדלא הבי' כלל הא דאבוקה כנגדו משמע דאף בלוחשות לא הוי זה וזה גורם וצ"ע:

ולפ"ז לשיטת הר"מ דסבירא לי' דהתנור לא הוי גורם וכמ"ש לעיל ע"פ שיטת התוס' וסברת הירושלמי פ' כ"צ מוכח דראי' הגמ' הוי מחדש יותץ ע"כ פסק שפיר דלא כטור ולא חילק בין חדש לישן דאפי' חדש יוצן כמ"ש הב"י ז"ל, והנה לפי פי' הנ"ל בדברי אביי דהו"מ למימר דהשבח עצים הוא מכח העצים והגחלת וע"כ הוי זה וזה גורם ומשום הכי הו"א רבי היינו ר"א והוא מוכרח לענ"ד ולפ"ז נתעורר לי קושי' גדולה מאי דק"ל בהשקפה ראשונה על קושית הגמ' מברייתא דקתני חדש יותץ מנ"ל להגמ' להקשות דלמא משום הכי יותץ דהוי לכתחי', ואין לומר דהוי פשיטא לי' להש"ס תי' התוס' דהוה דיעבד משום הפסד התנור אם כן בלא הבריית' דמייתי דקתני יוצן הו"ל להקשות למה יותץ הא הוי זוז"ג א"כ בע"כ צ"ל דהוי מ"ל דהוי לכתחלה אם כן עדיין לא מקשה דלמא באמת הוי לכתחלה מש"ה יותץ דאסור לעשות זוז"ג ובריית' דיוצן ס"ל אין שבח עצים בפת וע"כ לא הוי זה וזה גורם כלל ושרי' בהיסק שני אבל בהיסק ראשון אסור לכתחילה כמ"ש התו' דוקא אפה שרי אבל לכתחי' אסור:

והיה נראה לי ליישב כך כיון דס"ד דכ"ע סבירא להו זוז"ג מותר וכיון דרבנן בע"כ ס"ל אין שבח עצים בפת כיון דפלוגתייהו בע"כ בגורם א' דבזה וזה גורם. אף לרבי שרי וכיון

דבע"כ רבנן ס"ל להתיר אף בגורם א' מוכח דס"ל אין שבח עצים בפת וא"כ יש לומר נהי דרבנן ס"ל דוקא אפה בדיעבד היינו בגורם א' דאף דאין שבח עצים בפת אפ"ה מחמרי לכתחי' אבל היכי דהוי זה וזה גורם דהוי תרתי למעליותא הוי לן למשרי אף לכתחי', וע"כ הקשה הגמ' דבע"כ הברייתי' ס"ל יש שבח עצים בפת דהא התוס' הקשו למה יוצן הא זה וזה גורם שרי וכוונתם צ"ל כמו שפרשתי דיוכל להמתין עד שיהי' גחלים ויהי' זוז"ג או כמ"ש הפ"י ע"י עצים דהתירא ותירצו דלכתתי' אסור וע"כ אי הו"א דאין ש"ע בפת ג"כ הוי תרתי למעליות ושרי אף לכתחי' וע' במהרש"א ברש"י ד"ה יוליך הנאה שכ' זה לרבותא דאסור לרבנן אף בזוז"ג, ע"כ מוכח דהברייתא ס"ל יש ש"ע בפת ואפ"ה חדש יוצן משום זוז"ג דהוי דיעבד כס' התו' ע"כ הקשה הגמ' שפיר והא דמשני הגמ' בתחילה הא רבי הא רבנן היינו אי זוז"ג אסור, ובזה ארווח לן קו' גדולה מאי דק' לשמואל דס"ל זוז"ג מותר ואפי' הכי קאמר חדש יותץ, וראיתי להפ"י שתמה מאוד על שלא ראה מי שהרגיש בזה, ועפ"ד הנ"ל נראה לי לתרץ די"ל לפי מה דאסיק דמצינו למ"ד זוז"ג אסור י"ל שפיר דהדרי לסבר' קמיית' דהוי לכתחי' וברייתי' כמ"ד אש"ע בפת מש"ה יוצן ואפ"ה לכתחי' משום דזוז"ג אסור ולא הוי תרתי למעליות' ונהי דסתמ' דגמ' דמשני הא ר"א והא רבנן משמע דלא הדר מסברא קמיית' רק דפליגא בזוז"ג וע"כ פסקו הפוסקים חדש יוצן לדידן, אבל על שמואל ל"ק דיש לומר איהו ס"ל דהוי לכתחילה וברייתי' דלעיל ס"ל א"ש עצים בפת ואפ"ה יוצן משום דזוז"ג אסור, אבל אנן קי"ל כסתמא דתלמוד' דמשני הא ר"א כו' משמע דטעמא דיותץ משום זוז"ג אסור, [וע' ברש"י שפי' באמת הא רבנן דסבירא להו אש"ע בפת ולא פירשו רבנן דשאור וצ"ע קצת], אך לפי מה שהעליתי דיש לומר דבהא גופי' פליגא אם השבח בא מן העצים לבד או משניהם וע"כ הוי זוז"ג הדרי הקישי' לדוכתי' דלמא לעולם מש"ה יוחץ דהוי לכתחי' וברייתי' דיוצן ס"ל אש"ע בפת וכבר נגמר התנור ע"י זוז"ג מש"ה מותר בצינן לכתחי' דכבר נעשה הזוז"ג וישן יוצן כמו שכ' התוס' דזוז"ג אסור לכתחי' ואין לומר כמ"ש לעיל דהוי תרתי למעליותא דהא ליתא דהשתא ל"ה רק חדא למעליותא דהא אין שבח עצים גופי' הוא משום דהוי זוז"ג וא"כ מנ"ל להגמ' להקשות, ומכש"כ דקשה לשיטת הטור והר"מ לפמ"ש [האחרונים די"ל דלא הוי זוז"ג ע"פ סברת הירושלמי דהתנור אינו גורם רק שלא יתפזר החום וכמ"ש הפ"י א"כ ל"ק קושי' התוס' כלל למה יותץ הא יכול לעשות ע"י זוז"ג דלשיטת הר"מ לעולם לא הוי זוז"ג אם לא כמ"ש הפ"י ע"י עצים דהתירא:

ונלענ"ד ליישב עפ"מ דפסק הר"מ אם בישל קדירה בעצי איסור ואח"כ קודם שנגמר נתן עצי היתר לא הוי זוז"ג הובא בש"ע סי' קמ"ב וע' בכ"מ ובט"ז שנדחקו במוצא הדין, והנה

מתחילה נראה לי להבין דבריו מ"ש משאור שנפל לתוך עיסה דס"ל לרבנן בין שנפל אי' מתחלה בין שנפל לסוף אפ"ה הוי זוז"ג, ונ"ל פשוט דהתם השאור שנפל בתחלה נתבטל ול"ש לומר דנתחמץ במקצת דכל כמה שלא נגמר החימץ אינו חשוב כלל ובטל, אבל בבישל גם תחילת הבישל הוי הנאה דס"ס נהנה מאי' הנאה לחוד קצת בלא גורם אחר, ונ"ל להוכיח הדין הנ"ל ע"פ הקו' הנ"ל שהקשיתי דלמא מש"ה יותץ דהוי לכתחלה והא דקתני בברייתא יוצן משום דאתי' כרבנן דאין ש"ע בפת ע"כ נ"ל די"ל דסוגי' דלעיל אזלא למ"ד לוחשת אסורים ובאבוקה אף לרבנן אסור דלכאורה הכי הוי פשטא דמלתא מדתמה הגמרא אחר כך למ"ד לוחשת מותר ולרבנן אף אבוקה שרי' עצים דאסירי ה"מ לה, ולפ"ז כיון דהוי ס"ל דבאבוקה אף לרבנן אסור ולא פליגא רק בלוחשת א"כ התנור מצד עצמותו אסור לרבנן כמו לרבי דהא התנור מסיקין ע"י עצים דאסירי' דהוי אבוקה וא"כ מוכח שפיר מהברייתא דתני יוצן דהוי דיעבד דאל"כ אמאי מותר אף דאין ש"ע בפת מ"מ התנור כבר נאסר מחמת האבוקה א"ו מש"ה יוצן ומהני היסק שני משום דהוי זוז"ג וק' הא לכתחלה אסור א"ו מוכח דמשום הפסד התנור חשוב דיעבד, וא"כ קשה למה תני באידך ברייתא יותץ וא"ש, רק לפמ"ש לעיל בתחילה דחמימת התנור הוא מסתמא אף מן הגחלים לוחשת ג"כ א"כ עדיין ק' דלמא מש"ה לרבנן יוצן דכבר נעשה הזוז"ג ע"י האבוקה וע"י הגחלים לוחשת והוי דיעבד אבל לרבי דאף לוחשת אסורים עדיין לא נעשה הזוז"ג עד היסק השני וע"כ אמרי' יותץ דאסור לעשות זוז"ג לכתחלה ולעולם נתיצת התנור חשוב לכתחלה, אבל לשיטת הרמב"ם הנ"ל א"ש דכיון דבתחלת ההיסק הי' העצים בעין נמצא הי' תחלת ההיסק בעצי איסור א"כ כבר נאסר התנור אף שהעצים נעשו גחלים ונגמר ע"י ההיתר דזה ל"ה זוז"ג לשיטת הר"מ הנ"ל, אלא דאח"כ בהיסק השני הוי שני הגורמים ביחד ואז הוי זוז"ג ומוכח לרבנן דמותר לעשות זוז"ג משום הפסד התנור דחשוב דיעבד והקש' הגמ' שפיר, ומ"מ מה שכתב' לעיל בישוב דברי הבעה"מ א"ש אף לס' הר"מ דסוף בשעת אפי' הפת דמיירי התם בפ' כ"צ הוי זוז"ג כיון דאף בגחלים לוחשת קיבל התנור חום ואין זה ענין לאיסור התנור ודוק הדק היטב:

ולפ"ז י"ל הקושי' הנ"ל על שמואל דס"ל חדש יותץ אף דס"ל זוז"ג שרי הא לקמן אמרינן דפליגא אמוראי אליבא דשמואל ור"י חד אמר לוחשת אסור וחד אמר אפי' לוחשת שרי, ולפ"ז י"ל דשמואל הוא דסבר לוחשת שרי ופלוגתיי' באבוקה ואפ"ה לרבנן שרי, ולפ"ז קושי' הגמ' דלעיל מעיקרא ליתא די"ל דברייתא ס"ל אש"ע בפת ומש"ה יוצן דל"ה זוז"ג כלל, אבל לרבי דס"ל י"ש עצים בפת יותץ משום דהוי לכתחלה דאסור לעשות זוז"ג ע"כ קאמר שמואל שפיר יותץ, ואל תשיביני דלפ"ז הו"ל להגמ' לומר תסתיים דשמואל

ס"ל לוחשת שרי', חדא די"ל דקו' הפ"י על שמואל ל"ה רק לתרץ אבע"א דשמואל אפיך ותני כי היכא דתוקי' הילכתא כרבנן א"כ משמע דתני הברייתא לפסק הלכה אבל לתי' הראשין דשמואל איפכא תני אין ראי' כלל דתני הברייתא לפסק הלכה וי"ל דבאמת לדידי' יוצן, ותו דנהי דסתמא דגמ' ס"ל אי פליגא בלוחשת ואפ"ה לרבי אשור ממילא אמרי' דבאבוקה אף לרבנן אסור מ"מ אין זה מוכרח ואפשר דשמואל אף דסובר דלרבי אפי' לוחשת אסור מ"מ לרבנן אף אבוקה שרי' די"ל דשמואל ס"ל דאין לחלק בין גחלים לוחשת לאבוקה וע"כ ל"ק תסתיים:

ולפ"ז נ"ל ראי' נכונה לשיטת הר"מ דהיכא דהגחלים אסורין ל"ה זוז"ג מכח התנור או מטעם הש"ך ז"ל או כמ"ש לעיל וע"פ סברת הירושלמי דעיקר הגורם הוא האש דהתו' הק' ד"ה וכן כו' תימא לרשב"א דתקשי לר"ה ב"ח דס"ל בתמורה לר"א זה וזה גורם שרי והניחו בקושי', ולפמ"ש אתי שפיר דכיון דלשיטת הר"מ לגבי הפת לא מקרי זוז"ג וא"כ אין להוכיח דר"א ס"ל זוז"ג אסור רק מכח חדש יותץ, ולפמ"ש דלשמואל דס"ל דפלוגתי' באבוקה יש לומר דאף דזה וזה גורם שרי אפ"ה חדש יותץ דהוי לכתחילה ובריייתא דיוצן ס"ל אין שבח עצים בפת א"כ אין ראי' כלל דר"א ס"ל זה וז"ג אסור, א"כ י"ל דר"ה ב"ח ס"ל ג"כ הכי ע"כ קאמר שפיר דאף ר"א סבר זוז"ג שרי, ולפ"ז י"ל טעמו של הר"מ משום טעם הירושלמי ודלא כטעם הש"ך דאל"כ עדיין קשה דהא קתני וכן הי' ר"א אוסר בכל איסורין שבתורה, ובשאר איסורין היכא דאפרן מותר ודאי הוי זוז"ג לר"א וא"כ עדיין מוכח דר"א אוסר זוז"ג, אבל אי אמרי' טעמו של הר"מ משום ס' הירושלמי הנ"ל א"ש רק לפ"ז יהי' מוכח דסתמא דגמרא ס"ל דלוחשת אסורין וכשיטת בעה"מ והרא"ש ודלא כהרי"ף והר"מ, אמנם אפשר לומר לפמ"ש הכ"מ דמש"ה פסק הר"מ בלוחשות מותרין משום דהוי ספיקא דרבנן, א"כ אף דסוגית הגמ' אזלא למ"ד אסורין אפ"ה פסקו לקולא, ואף דפסקו חדש יוצן והוי תרי קולא דסתרי הדדי ואף דהוי דרבנן מ"מ דמי קצת לסברת הר"ן בתבלין פרק קמ' דביצה מ"מ י"ל דאינו מוכרח כ"כ די"ל אף למאן דס"ל לוחשות שרי אפ"ה הוי לכתחילה נתיצת התנור וכתי' הראשון דשמואל איפכא תני ויש לע' בזה.:

ועפ"ז נתיישב לי היטב האבעי' דבעי רחב"ח מר"ח בתנור שהסיקו בעצי הקדש לרבנן דשרי בקמיית' כו', והקשה המהרש"ל כיון דאפרן אסור בהקדש פשיטא דאסור וליכא למימר אשע"ב ותי' דאבעי' הוי היכא דהוי זוז"ג מכח התנור והקשה המהרש"א דא"כ האיך תלוי האבעי' לרבנן דהא אף לרבי שרי זוז"ג, ואי דלרבי אינו מוכח דזוז"ג מותר הא אף לרבנן אינו מוכח ע"ש, ולפמ"ש א"ש די"ל לרבנן דשרי בקמיית' היינו באפה בתנור חדש בהיסק ראשון או אף בהיסק שני לפי הס' שכתבתי לעיל דלמ"ד באבוקה אסור

לרבנן נאס' התנור אף אם אין ש"ע בפת דנאס' תחלה מחמת האבוקה אף שנגמר אח"כ ע"י הגחלי' ע"פ סב' הרמב"ם הנ"ל כיון דשבח האיסור בא תחלה לא מקרי זוז"ג ואפ"ה שרי רבנן הפת משום דלגבי הפת באים שני הגורמים ביחד א"כ מוכח דרבנן ס"ל זוז"ג מותר ע"כ מבעי' לי' שפיר האיך הדין לרבנן בהקדש אי זוז"ג שרי או לא דהיינו בתנור ישן או חדש שציננו ומדקדוק מאי דקאמ' לרבנן דשרי בקמייתא דמזה מוכח דזוז"ג שרי לרבנן, ולפ"ז מוכח דרמב"ח ור"ח ורבא ס"ל ג"כ דלוחשת אסורות מדשקלו וטרו באבעי' זו, ומ"ש המהרש"א לפי' המוהרש"ל לפי פירושו הא אף במקום דאין לו בטילה זוז"ג מותר נ"ל די"ל שאני הקדש כיון דיש לו פדיון הוי לגמרי לכתחלה דיכול לתקנו ולפדותו שיהי' גוף הדבר היתר גמו' אך על המג"א בסי' תמ"ה שסובר כפי' מהרש"ל אף בע"א וחמץ לאסור זוז"ג התמי' הנ"ל קיימת ודוק בכ"ז:

אך לפמ"ש לעיל בשיטת הרמב"ם דהתנור לא מקרי גורם לבטל גורם דעצים דאי' ע"פ ס' הירושלמי א"א לפרש כן דהא ל"ה זוז"ג כלל בתנור שהסיקו בעצי הקדש ואפה בו את הפת באותו היסק ע"כ מוכרח לדידי' כפי' המוהרש"א דהגמ' לא אסיק אדעתי' הא דאפרן אסו' וע"כ יפה עשה הר"מ שהשמיט האבעי' זו אבל לפי' הנ"ל אף דאבעי' לרבנן מ"מ נ"מ לדידן היכא דהוי זוז"ג, [העולה ממ"ש דלפ"ד מוכרח לומר כתי' הט"ו דזוז"ג דהכא ס"ל להטור דגרע טפי, דלדברי הש"ך והמג"א קשי' כמ"ש לעיל כ"א במקומו]:

ולפמ"ש נתיישב לי קושי' הב"י על הטור דהשמיט הא דאמר אביי הנהו קערות וכוסות וכו', וצ"ל אף דהטור הביא בשם הרמ"ה והרא"ש דאף זוז"ג אסו' וא"כ פשיטא דקדירות אסורות וצ"ל דקושית הב"י הוא כיון דבתחילה הביא דעת הפוסקים דזוז"ג שרי וגם דעת הרא"ש לא החליט רק כתב וכן יראה ע"כ הו"ל להביא דבקדירות ודאי אסורין כן נ"ל בכוונת הב"י ז"ל, ולפמ"ש דהטור ס"ל דהיכא דל"ש לומר מקלי קלי אסורי' לכ"ע חדש יותץ מטעם דאסור לגרום זוז"ג דהוי דאוריית' רק אביי קאי בעצי ערלה וא"כ כאן אין נ"מ כלל בדין דקדרה כיון דאפי' תנור יותץ והן אמת שהב"י כתב, בפ' כ"ש אי' הני קערות שבישלה כו' אבל באמת אינו כן בגמ' רק רש"י מפ' כך אבל לפמ"ש להוכיח שיטת הטור מוכח דמיירי בעצי ערלה דוקא א"ש כנ"ל נכון לשיטת הטור:

בד"מ הקשה על דינו של הרמב"ם בקדירה שבישל בעצי איסור ואח"כ נתן עצי היתר דלא הוי זוז"ג והקשה הוא מ"ש מאפה הפת בתנור חדש דשרי, ואני לא זכיתי להבין דבריו הקדושי' דודאי שני ושני דהכא בקדירה נאסרה תחלה ממקצת השבח של האיסור ושוב אינו חוזרת להתירא אבל אפה הפת בתנור כשבא השבח להפת כבר הי' שני הגורמים של היתר והוי שפיר זוז"ג כמ"ש לעיל וצ"ע על הד"מ:

עוד י"ל דרך פלפול בישוב קושי' הנ"ל על שמואל דס"ל זוז"ג שרי ואפ"ה קאמר חדש יותץ, ולפמ"ש הר"ן ס"פ כ"ה אף דתני גבי ערלה ידלק י"ל דמהני הולכת הנאה לים המלח כמ"ש הרשב"ם דאפי' בשאר אי' מהני הולכת הנאה והא דתני ידלק בלא הוליך ע"ש היטב, ולפ"ז ק' מאי מקשה הגמ' דלמא הא דתני יותץ כר"א דמהני הולכת הנאה והוי לכתחילה ובריייתא דיוצן כרבנן דלא מהני והוי דיעב', וצ"ל לפ"ז כשיטת הר"מ דלא מהני הולכת הנאה רק ע"י תערובות, וא"כ אף לר"א הוי הפסד התנור, אמנם הר"ן מפרש דמש"ה ס"ל דל"מ רק ע"י תערובות משום דכמו דבתקנה של רשב"ג ימכר לנכרי חוץ מדמי איסור ל"מ ביין ביין ה"ה כאן ע"ש היטב:

ולפי"ז למאן דסובר בתקנתו של רשב"ג דאפי' יין ביין מהני ה"ה בתקנתו של ר"א, והנה שמואל סובר להדי' דאף יין ביין מהני תקנתו של רשב"ג ולפי' הר"ן ה"ה תקנתו של ר"א, וע"כ לדידי' שפיר י"ל דהוי לכתחלה ע"כ קאמר יותץ ובריייתא דיוצן כרבנן דל"מ הולכת הנאה, ועפ"ז מיושב ג"כ קושי' התו' על ר"ה ב"ח דס"ל בתמורה לר"א זוז"ג שרי דלפ"ז לא מוכח מידי מר"א די"ל משום הכי יותץ דהוי לכתחלה גם יש לומר משום היתר מכירה לא"י חוץ מדמי איסור דשוב לא הפסיד התנור לא מקרי דיעבד ואתי שפיר אף בלא שיטת הרשב"ם דנהי דהולכת הנאה לא מהני לשאר פוסקים מ"מ תקנתו של רשב"ג מהני, ואפשר לומר כיון דלדידי' אסור וצריך למכרה חשוב דיעבד, אך לפ"ז ק' לפ"מ דמשמע מלשון הפוסקים דרשב"ג ודאי שרי אף יין ביין רק אינהו פליגא אי קיימ"ל כרשב"ג בהא א"כ אף לדידן] מאי מקשה הגמ' דילמא הברייתא ברשב"ג ומש"ה יותץ כיון דאית לי' תקנתא במכירה וצריך אני עוד להתלמד בדברי הר"ן פ' נ"ה:

דף כט.

סוגי' דחמץ של א"י

ד"ה בדין הוא וכו' עיין בספרי שו"ת חמדת שלמה חלק א"ח סי' י"א מ"ש שם להקשות ע"מ שרציתי ליישב קו' התו' על רש"י דראב"י ס"ל לר"י דהגל"מ לכמ"ד וס"ל דאף בקבלת אחריות א"ע, והקשתי ע"ז ממה דהוכיח הגמ' והדר בי' ראב"י הא קאמר דכ"ע דהגל"מ כמ"ד, וא"כ ממילא ל"מ למילף שאור דאכילה משאור דראיי', שוב נ"ל די"ל עפ"מ דקשי' על הר"מ דס"ל אם קנה חמץ לוקה **(דיני מלקות אינן נוהגין בזמן הזה,)** ומשמע דס"ל דל"ה נל"ע וקשי' קו' התו' ד"ה ר"א שהוכיח הר"י דהוי נל"ע, והנה השאגת ארי' האריך בפלפול ע"ד הר"י דקש' לפ"ז מאי נחלקו ב"ש וב"ה ברישׁ ביצה בשיעור חמץ לענין ב"י כיון דאין כאן מלקות ולענין אי' אף ח"ש אסור מ"ה וע"כ לשיטת הר"י לענין ב"י

ח"ש מותר, וא"כ קושיתו מעיקרא ליתא דיכול לפדותו פחות פחות מכשיעור, והנה כבר כתבתי במקו' אחר שי"ל טעמ' דחצי שיעו' מות' מ"ה לענין ב"י כיון דמצד עצמותו א"ע י"ל דלא העמידו התורה ברשותו וע"כ ממילא ל"ח לאצטרופי דחצי זית הראשון כבר יצא מרשותו, וכ"ז לדידן אבל לריה"ג דחמץ מותר בהנאה והוי ממילא ברשותו ע"כ אף ח"ש אסור וע"כ הוצרכו לומר משום נל"ע, מיהו למה שכתבתי לעיל בפ"ק דל"ש לומר דאינו ברשותו של אדם רק היכא שנשאר מונח ברשותו ולא גילה דעתו שרוצה בקיומו אבל בקנה חמץ דחזינן שרוצה להנות ממנו ודאי ראוי שיעבור וממילא שמצטרף לחצי זית שקונה אח"כ מיהו נ"מ בפלוגתא דב"ש וב"ה בחמץ שנשאר ברשותו [ועפ"ס זו מוכח שיטת הטור דבמוצא חמץ עבר למפרע דאל"כ אף מכאן ולהבא א"ע שכבר יצא מרשותו:

עוד נ"ל ליישב קושי' הש"א דנ"מ לענין שבועה דלשיטת הר"מ אם נשבע לאכול ח"ש מנבילה חלה השבועה וא"כ נ"מ רבתי לב"ש אם נשבע שלא לבער על כזית חמץ חלה השבועה דא"צ לבער פחות מכשיער, ולב"ה צריך לבער דהוי נשבע לבטל את המצוה, ולשיטת התו' נ"מ להיפך אם נשבע לבער דלב"ש לא הוי שבועת שוא משא"כ לב"ה, אך לפ"ז ק' מאי דתני בעדיות גבי מקולי ב"ש דהוי חומרא ב"ש דחלה השבועה, גם נ"מ לענין בצק שבסדקי עריבה דמוכח ע"כ דיש חילק בין כזית לפחות מכזית, רק לפמ"ש שנראה פשוט דאינו מקיים מ"ע דתשביתו רק אם משביתו מן העולם דרך ביעור משא"כ אם נתנו לכלבו דל"ה דרך ביעור ודאי אינו מקיים מצות תשביתו גם דהוי מה"ב, וא"כ משכחת לה דילקה על לאו דל"י אם ביטל העשה דהיינו שנתנו לכלבו, אך דלפי זה תמוה דבמכות דף ט"ז אמר ר"י אינו אין לנו אלא זאת ועוד אחרת ומסיק הגמר' דליכא לאשכוחי אלא בשילוח הקן ופאה ולשיטת הר"י תיקשי דאיכא לאשכוחי חמץ שביטל העשה באופן הנ"ל, ובאמת צ"ע על התו':

ועוד הי' נראה לי דלכאורה דברי התו' תמוהים דנהי דהוי נל"ע מ"מ האיך רשאי לעבור לכתחלה כדי לקיים העשה, וגם בזה האריך הש"א לתמוה על שיטת הר"י וע"כ הי' נ"ל דאפ"ל להצדיק הצדיק דכוונת הר"י הוא דנהי דס"ל בכל האיסורים דחצי שיעור אסור מ"ה וע"כ ס"ל ממילא דאף לענין ב"י חצי שיעור אסור מ"ה היינו אי נימא דלא הוי נל"ע ודמי לכל האיסורים, אבל אי הוי נל"ע אין לנו ראי' לאסור ח"ש משום טעמא דחזו לאצטרופי דאף אם יצטרף עדיין אינו ברור שיהי' עבירות הלאו דהא מצי לתקן ע"י העשה וע"כ י"ל דבאמת כוונת הר"י הוא כך דמוכח דהוי נל"ע ולא עבר בוודאי ע"י השוהה וע"כ י"ל דח"ש מותר מ"ה [ומ"ש הש"א דלשיטת התו' מוכח בל"ז דהוי נל"ע דאל"כ מאי קאמרי ב"ש לכתוב רחמנא חמץ ולא בעי שאור הא א"ע מן הדין כתבתי

ליישב במ"א] ויש להוכיח פירושי שכ' בשיטת הר"י ממאי דקשי' לי אמתניתן דהאוכל תרומת חמץ דפטור מדמי עצים וק' הא קי"ל בח"מ הקוצץ אילן חברו שעומד לקצוץ חייב עשרה זהו' והוא מגמ' דב"ק וחולין פ' כיסוי הדם ולפמ"ש הפ"י שם דמיירי בתרומה שביד כהן למה לא יהי' חייב הואיל שהפסידו המצוה והברכה ולכאורה הייתי ר"ל דע"כ ל"ח ליתן י' זהו' עבור הפסד המצוה רק היכא שהוא עשה המצוה והואיל והוא נשתכר בעשיית המצוה ע"כ חייבוהו ליתן י' זהו' משא"כ היכא שהוא לא עשה המצוה רק שביטל חבירו מן המצוה ע"ז ל"ח חכמים וכש"כ למאן דס"ל דהוי קנסא אין לחייבו רק באופן שמצינו ואין לדמות מלתא למלתא, אך לפמ"ש הש"ך סי' שפ"ב דשכר ברכה עשרה זהו' הוא דוקא כשמברך בקול רם וזה שכיסה בירך בקול נמוך עי"ש מוכח דאפי' היכא שהוא אין לו שכר אפ"ה חייב לשלם, וא"כ ק' למה פטור באוכל תרומת חמץ הא הפסידו המצוה, אבל א"נ דגם הר"י מודה דאסור להשהות אדעתי' לבערו רק דהפעולה ממה דהוי נל"ע הוא משום דעי"ז אין לנו ראי' לאסור ח"ש ומתני' דתרומת חמץ ע"כ דאיירי בכזית דפחות מכזית אינו משלם קרן וחומש כדאי' בתרומת פ"ז, גם ממ"נ אם הוא פחות מכזית אין כאן מצוה בהשבתה וע"כ א"ש, ואף שהוא רחיק להעמיס כן בדברי התו' רק הואיל שאין זה דברי הר"י בעצמו רק שהתו' כ' מכאן מוכיח ר"י, י"ל דכוונת הר"י הי' כך ובאמת התוס' קיצרו במקום שהי' להם להאריך, ובזה מיושב דברי המג"א בסי' תמ"ד שכתב תשביתו עובר בכל רגע והוא עצמו העתיק דברי התו' דהוי נל"ע ועיין באבן העוזר שתמה עליו בזה ולפמ"ש יש בו מן הישוב:

אך מה דתמי' לי ע"ד הר"י אלו דלכאורה נראה נהי דתשביתו הוי נל"ע, אם לא משביתו כדינו בשריפה לר"י או מפרר וזורה לרוח לרבנן א"כ לא קיים העשה קשה ע"מ דאמר ר' יוחנן במכות אנו אין לנו אלא זו ועוד אחרת ומסיק הגמ' דהתם דהיינו פאה ולשיטת הר"י הא משכחת לה ביטלו ולא ביטלו שהאכיל החמץ לכלבו דל"מ השבתה ושוב לא יכול להשביתו וחייב משום לאו דל"י ולא ידעתי כעת מקום ישוב לזה וצע"ג:

ומה שנ"ל בישוב קושית התוס' דהאיך יוכל לפדותו הא יעבור בבל יראה ע' לקמן שהארכתי בזה, ועוד נ"ל די"ל עפ"מ דקשי' בסוגי' זו מ"ש התוס' הא קדשי ב"ה כ"ע ס"ל פודין ותי' בדוחק וע' בפ"י שתמה מאוד בזה, ולענ"ד הי' נראה דאפ"ל אין פודין היינו רק הכא הואיל ויש תקנה להשהות החמץ עד אחר הפסח אין ראוי לזלזל לפדותו להאכילו לכלבים ולא ק' ממאי דקי"ל קבה"ב פודין דהתם אין תקנה ע"כ שרי משום הפס' קדשים, דוגמא לדבר בה"כ אין מוכרין אותו לד' דברים שהוא תשמיש מגונה וכיון דהטעם הוא רק משום בזיון יש לומר דלישראל להסיקו תחת תבשילו אין כאן בזיון,

ולפ"ז יש לומר כל שיש לו היתר לישראל אף לא"י מותר וכמ"ש לעיל בנתערב בטריפ' דפודין כיון דאלו הי' ניכר הי' מותר לישראל, ולפ"ז יש לומר לריה"ג דס"ל חמץ מותר בהנאה שפיר מותר למכור לאינו יהודי להסיקו תחת תבשילו כיון שגם ישראל מותר להנות הנאה זו וע"כ מעל דיוכל ההקדש למכור לא"י אבל לרבנן לא מעל דא"ר למוכרו כיון דלישראל אסור בהנאה וע"כ אין פודין וע' רש"י ר"פ כ"ש בסוגיא דחולין שנשחטו בעזרה, ואע"ג שיש קצת דוחק לומר הפי' אין פודין רק בזה אין פודין מ"מ מצינו כעין זה בהרבה מקומות:

והנה הפ"י האריך לתמוה ע"מ דאמרינן דחמץ של הקדש הוי גורם לממון כיון שמותר להשהותו ולאחה"פ הוא ממון גמור לא דמי לשאר גורל"מ, ונדחק ליישב דמש"ה הוי גורם לממון משום דהמועיל צריך לקנות ולדידי' הוי רק גורלמ"מ ודבריו צריכים ישוב כיון דאפי' ר"ש קנסא קניס לאחר הפסח וא"כ אף גורל"מ לא הוי וי"ל בדוחק] ולפ"ד קושית התוס' מעיקרא ליתא די"ל דגי' כ"ע פודין ואפ"ה אינו מועל רק לריה"ג כיון דצריך להיות ממון לגבי המועל ולעולם דמוכרין אותו לאינו יהודי ול"ק קושית התוס' אכן דברי הפ"י תמוהים, דא"כ מנ"ל להגמ' לומר הדר בי' ראב"י דלמא מש"ה לר' יהודה ל"מ אע"ג דיליף שאור דאכילה משאור דראי' ומותר חמץ של הקדש לאחר המועד מ"מ לגבי המועל אינו שוה כלום דתיכף כשיזכה בו יהי' אסור, עכ"פ נמצינו למידין מדברי הפ"י דגורם לממון דהכא עדיף משאר גור"לממ, ולפ"ז י"ל הא דקאמר ראב"י דכ"ע גור"למ כממון דמי הוא גם כן ע"ד שפרשתי לעיל גורם לממון דהכא הוא כממון משום קושית הפ"י הנ"ל והכי מסתברא דאל"כ קשה מנ"ל לראב"י דפליגא בפלוגת' דר"י ור"ש וכ"ע סבירא להו גורם לממון כממון דמי דלמא פליגא בפלוגתא דגורם לממון אי כממון דמי או לא כמ"ד כיון דגם זה הוי פלוגתא דתנאי:

ולפ"ז מיושב מה שהקשיתי מנ"ל להגמ' דהדר בי' ר"א ב"י כיון דקאמר דכ"ע דבר הגורם לממון כממון, דמי תו לא מצי למילף שאור דאכילה משאור דראי' מחמת קושית התוס' מדאגבי' קנה לחייב באחריותו, ולפמ"ש כאן אתי שפיר דמאי דקאמ' דכ"ע דבר הגורם לממון כממון דמי היינו היכא שבודאי ממילא יהי' שוה ממון אח"כ וכס' הפ"י משא"כ בסתם גורם לממון ע"י אחריות י"ל שפיר לאו כממון דמי אליבא דר"י, וע"כ מוכח שפיר דהדר בי' דאף לאוקימתי' מצינן למילף שאור דאכילה משאור דראיי' וע' היטב:

ועפ"ז י"ל מה שהקשה בצל"ח מנ"ל להגמ' דהדר בי' ראב"י מההוא דלמא מהא דתי' הברייתא הדר בי' ויליף אליבא דאמת שאור דאכילה משאור דראי' ע"ש שנדחק והנה י"ל בפשוט דבשלמא אי אמרינן דהדר בי' ממאי דיליף שאור דאכילה משאור דראי' יש

למצוא טעם לחזרתו די"ל תחלה לא ידע מברייתא דאוכל חמץ של הקדש ושפיר הו"מ סבר דר"י יליף ולבתר דשמע הברייתא וס"ל דכ"ע אין פודין ותי' דר"א ג"כ ל"נ לי' מחמת קושית התוס' ולא נשאר לו רק דפליגא בפלוגתא דר"י ור"ש ומוכח דר"י לא יליף אבל איפכא לא מצינן למימר דהדר בי' מתי' דבריית' מכח המתני' דקשה מעיקרא מאי קסבר דהא המשנה ודאי ידע קודם ג"כ, אך עדיין קשה לומר דהדר בי' מכח הברייתא שנודע לו אח"כ, דמאי דוחקא לומר דכ"ע ס"ל דה"ג לממון כממון דמי הו"ל לאוקמי דפליגא בפלוגתא דר"ש ורבנן אי דה"ג לממון כמ"ד או לא דהוי ג"כ פלוגתא דתנאי אבל לפמ"ש דהפי' דה"ג לממון כממון דמי הוא דוקא זה הגורם לממון א"ש די"ל דס"ל מצד הסברא דזה הגל"מ ודאי כמ"ד כס' הפ"י הנ"ל וע"כ היה מוכרח לחזור מסברתו דשני על המתני' ומוכרח להודות לתי' רבא דר"ש קנסי' קא קניס, גם מוכרח לומר דל"נ לומר האי תנא סבר כר"י בחדא ופליג עלי' בחדא דאל"כ עדיין לא הי' מוכרח לחזור דהוי מצי לומר דכ"ע כר"י ופליגא בגורם לממון דעלמא דלמ"ד כמ"ד לא מצי למילף שאור דאכילה משאור דראי' מחמת קושית תו' אך פשוט דזה דוחק לומר סבר לה כוותי' בחדא ופליג עלי' בחדא ושפיר מצינן למימר דל"נ לי' לראב"י לאוקמי הכי ודוק והוא בעזה"י נכון מאוד בישוב קושיא הנ"ל:

אמנם נ"ל להוכיח דלא כסברת הפ"י דס"ל זה הגל"מ ודאי הוי כממון הואיל ולאח"הפ ודאי הי' שוה ממון ממ"ש המ"א דמדינא מהני מתנה ע"מ להחזיר רק משום חומרא דחמץ ל"מ ע' סי' תמ"ח וקשה הא עכ"פ הוי גורם לממון דממ"נ יהי' שלו לאחה"פ דאם יחזירנו הא"י יהי' שלו ואם ל"י יהי' המתנה בטלה לגמרי ויהי' שלו, וא"כ למה ל"י הישראל מדאורייתא, ואף הרדב"ז שהחמיר שם הוא מטעם אחר ע"ש ולמה ל"א בקוצר משום גורל"מ אך לפמ"ש המג"א בקיבל עליו אחריות חמצו כל אינו יהודי בביתו של א"י א"ע דגורם לממון א"ע רק בביתו [והא דעובר בבית אינו יהודי אחר י"ל כס' הרא"ש בפ"ק כיון שהשאיל לו ביתו כו' הואיל ואין הא"י האחר מחזיקו לצרכו משא"כ אינו יהודי שהחמץ שלו מחזיקו לצורך עצמו ואף דהישראל חייב באחריותו הוי קיבל אחריות חמצו של אינו יהודי בביתו של אינו יהודי], וע"כ בזה ג"כ אינו עובר דהוי גורל"מ בביתו שא"י דהא הא"י מחזיקו ג"כ לצורך עצמו שנתנו לו במתנה ע"מ להחזיר אבל א"נ כס' הפ"י דזה ודאי הוי כממון ולא מקרי גורל"מ כלל דהוי ממון ממש, וא"כ אפי' בביתו שא"י עיבר והדרי' הקושי' לדוכתי' למה לא יהי' אסור משום דודאי יהי' שלו לאחה"פ א"ו מוכח אליבא דאמת דלא כס' הפ"י דודאי ל"ה ממון גמור, ואף לראב"י י"ל נהי דהוי ס"ל דכ"ע דגורם לממון זה כמ"ד ואפ"ה גורם לממון מקרי, ולפ"ז י"ל כשיטת הרדב"ז שהביא

המג"א דמתנה על מנת להחזיר מדינא ל"מ בחמץ הואיל והתנאי תלוי בדעת הא"י שאם לא יחזיר יהי' החמץ למפרע של הישראל דלפמ"ש דמוכח לראב"י אליבא דר"י דלא ימצא אתי לחמצו של ישראל דס"ל בס"ד דגמ' למ"ד לאו כממון דמי לא הוי מצוי כלל וע"כ מוקי לה לחמץ ש"י להורת דזה לא ממעטינן מלך, וקשה מנ"ל לאפוקי לך מפשטי' דמסתמא ממעטינן כ"מ שאינו שלו הוי"ל לאוקמי לי' בגורם לממון דהוי כממון אף לר"י כגון במתנה ע"מ להחזיר [ולומר דזה פשיטא וק' קושי' ל"י ל"ל די"ל כיון דעכ"פ ביו"ט אינו שלו כלל הוי אמינא דלא יעבור] כמו דמוקמינן לר"ש בגורם לממון לדידי' דהוי כממון, וא"כ מנ"ל לתנא דמתני' ולר"י דחמץ ש"י אסור בהנאה לישראל אחר אי יליף שאור דאכילה משאור דראיי', אבל אי נימא כשיטת הרדב"ז א"ש דליכא לאשכוחי גורם לממון דהוי ודאי כממון דעל מנת להחזיר ממילא אסור הואיל והתנאי תלוי בא"י:

והנה המג"א כ' דאם אמר ותחזירהו לי בלא לשון תנאי ודאי מהני מדינא אלא משום חומרא דחמץ ל"מ, והח"י תמה עלי' דקי"ל בי"ד לענין פדיון הבן אם אמר ותחזירהו לי ל"מ ולפום רהיטא הי' נראה לי ליישב דל"ד לפדיון הבן דגזה"כ הוא שאינו נפדה בפחות מה' סלעים, וע"כ י"ל נהי דמתנה לזמן י"ל דהוי מתנה דהוי כמו אחריך לפלוני עיין בר"ן בנדרים ר"פ השותפין מ"מ כיון דצריך להחזיר אינו שוה ה' סלעים מה שקיבל ואע"ג דמתנה על מנת להחזיר מהני אפי' בפדיון הבן י"ל כיון דעל מנת להחזיר היינו שיחזיר ויתננו לו במתנה א"כ קיבל ה' סלעים לגמרי ומה שמחזיר לו הוא כאלו נתן לו מעות שלו במתנה אבל ותחזירהו שאינו נתנו לו אלא לזמן לא מהני אבל בחמץ י"ל כיון דס"ס בימי הפסח ל"ה שלו אינו עובר, אך ע"פ הדברים שכתבתי לעיל יש להוכיח דלא כהמג"א דא"כ עדיין קשה על רא"בי הוי לי' לאוקמי לא ימצא באומר ותחזירהו לי דהוי גורל"מ מה דלכ"ע הוי ממון ומנ"ל לאוקמי לא ימצא בחמץ ש"י ועיין הטיב ועיין חי' רשב"א קדושין דף ו' ע"ב ועפ"ז ממילא מיושב קושי' שני' של התו' על רש"י דהו"ל לאפלוגי בפסח גופי' דא"כ הוי מצינן למיטעא דטעמא דרבא דמחייב משום קושי' התו' וס"ל דאפי' אי אמרינן דבר הגורם לממון לאו כמ"ד ש"ה דכ' רחמנא לא ימצא וכמסקנת הגמ', שוב נתיישבתי דלרבא דאמר לעיל בעירו חמירא דב"ח מוכח דס"ל דדרשינן ל"י לקיבל ע"א וא"כ לתוך הפסח ודאי ליכא למדרש לדידי' ולפ"ז מיושב ג"כ דיקדוק הצ"לח מ"ד ואזדי לטעמי' מנ"ל דלמא רבא מוקי לה אפי' כר"ש,, ול"מ מהכא כלל דרבא ל"ל הקישא לר"י ובאמת הוא דיקדוק קלוש דמ"הת להמציא ד"ז ומוקמינן מתני' כר"ש אך לפמ"ש בל"ז א"ש דיש לומר דפשיטא להגמ' דרבא ל"ל הקישא כיון דאמר לעיל בעירו חמירא כו' ודוק:

בד"א יש ליישב קושית התו' על רש"י שהקשו אם נתנו לו במתנה הוא שלו די"ל שנתנו לו שלא יהי' שלו רק לאכילה ולא לשום הנאה אחרת, והנה בפ' לולב הגזול דף ל"ה פליגא באתרוג של ערלה חד אמר לפי שאין בה ה"א וח"א לפי שאין בה כו', ומסיק התם דנ"מ מ"ש בירושלים עי"ש ומוכח דאפילו היכא שהוא שלו לאכילה אפילו הכי ל"מ לכם, וא"כ הכי נמי י"ל בנתנו לו רק לאכילה לא הוי בכלל לא יראה לך, ואין לומר דמ"מ הוי גורם לממון כיון דמצי לאכלו ולא גרע מק"א דמשום דהוי גורם לממון חייב, די"ל לפמ"ש התו' בחולין [דקל"א] גבי מזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור ומקשה הגמ' ממי שאנס כו' ושני ש"ה דמשתרשי לי' והקשו התו' הא באוכלו ג"כ משתרשי לי' ותי' דאפשר שאם לא הי' לו לא הי' אוכל כלל ולפ"ז יש לומר בנתנו לו הא"י רק אדעתא שיאכל מיד ובאותו שעה לא הי' רעב לאכול ובלא זה לא הי' אוכל כלל, ע"כ אף גורם לממון ל"מ ומיושב קושי' התו' ואפשר דאפי' למ"ד דהיתר אכילה מקרי לך היינו היכא שיש לו ה"א לעולם כמו מ"ש בירושלים דמ"מ משתרשי לי' כיון דמצי לאכלו כשיצטרך לאכול אבל באופן הנ"ל שנתנו לו דוקא לאכול מיד ובאותו שעה בל"ה ל"ה אוכל אפשר דלכ"ע ל"מ לך כיון דלא משתרשי לי', וגם קושי' התוס' השני' י"ל דלא פליגא במועד גופי' דס"ד דטעמא דרבא דהיתר אכילה כעין זה מקרי לך ולא הוי מוכח דלא יליף שאור דאכילה משאור דראי', והוא נכון לענ"ד:

אך לדרך זה אינו מיושב הקושי' מ"ד ויליף דמשמע דוקא ר"י ולא ר"ש הא אף ר"ש מצי סבר דילפינן שאור דאכילה משאור דראי' וי"ל דהתו' הקשו לעיל לר"ש למה לי עליו ת"ל כיון דדריש כולהו קראי ממילא ליתי לן קרא ללפני זמנו והניחו בקושי' ולענ"ד נראה ליישב קושי' דכיון דר"ש לא ס"ל כר"י דמחמצת משמע דווקא מחמת ד"א כמו שאמר לעיל אליבא דר"י מדאפקי' בלשון מחמצת ולר"ש לא נפקא מחמת ד"א רק אי הוי מיותר לפ"ז י"ל דאי לאו עליו ה"א דלא אתי למחמת ד"א רק ללפני זמנו ואפשר דהוי מסתבר יותר למדרש ללפני זמנו כיון דכבר איכא עשה דתשביתו ע"כ הוצרך לדרשא דעליו דמוכח דאין אסור לפני זמנו וע"כ דרשינן ע"כ מחמצת למחמת ד"א, והנה לכאורה קשה לר"י דיליף שד"א משד"ר לראב"י א"כ למה יהי' חייב לפני זמנו נימא כמו דא"ח בב"י לפ"ז ה"נ אינו חייב באיסר אכילה וצ"ל דמכח יתורא דקראי מוכח דלענין זה לא מקשינן, ולפ"ז שפיר מוכח דר"ש ע"כ לא ס"ל הקישא שד"א משד"ר דאל"כ הדרא הקושי' לדוכתי' למה לי עליו כקושי' התוספת וא"ל דבלא עליו הוי מסתבר לאוקמי מחמצת ללפני זמנו וכמ"ש, דז"א אי נימא דס"ל הקישא א"כ מה"ת לחייבו לפ"ז ולסתור ההיקש ודאי מסתבר לאוקמי מחמצת למחמת ד"א כמו עכשיו מכח עליו, א"ו דר"ש

לא ס"ל הקישא ואפשר דזה הוא טעמו של ר"ש דל"ס הקישא מדאצטרך עליו וא"ש, וע' בתשובת נודע ביהודה לפמ"ש בשיטת הר"מ דאף בב"י עובר לפני זמנו נסתר תי' זה, אך לפמ"ש הראב"ד להדי' וכמשמעות כל הפוסקים דב"י ודאי א"ע לפ"ז דכתיב ז' ימים שאור לא ימצא בבתיכם א"ש ודוק היטב, אך ליישב קו' הצל"ח למה נקט דוקא חמץ שא"י דאפי' בשל ישראל חבירו מותר לישראל אחר צריך לבוא לתי' הראשון [דיש לומר למ"ד דה"ג לממון לאו כמ"ד נפקא לאסור ש"י מלא ימצא] ויש לעי' דאפשר אם ישראל נתן לו חמץ בפסח דוקא לאכלו והוא נוטלו ממילא זוכה בו לגמרי כיון דחמץ ממילא אינו ברשות ישראל הראשון, ולפ"ז יש ליישב קושית הצל"ח אף לדרך השני וע' היטב בכ"ז:

תוס' ד"ה רב אשי אמר הקשו האיך אפשר לפדות הא עובר בב"י וע"כ הוכיחו דב"י נל"ע י"ל למ"ש התוס' למה לא ימעול בשביל שראוי לשרפו ואפרו יהיה מותר ותי' כיון דכמו שהיא עכשיו אינו שוה כלום ל"ש בו מעילה ונראה כוונתם דכשנעשה אפר פנים חדשות בא לכאן וי"ל דזה ל"ש רק אי חמץ בפסח אסור בהנאה ולא שוה עכשיו כלום אבל לריה"ג דחמץ בפסח מותר בהנאה והוי ממון ממש רק דאי אפשר לפדותו שפיר י"ל דאפשר לשרפו ולפדות האפר כיון דמעולם לא פקע שם ממון מני', ולפ"ז י"ל ג"כ קושי' הראשונה של תוס' דאי גי' אין פודין א"כ אינו שוה כלום ולפ"ז י"ל דלריה"ג כיון דהוי בר ממון רק דאין פודין להאכילם לכלבים וה"ה להסיקו תחת תבשילו י"ל דהיינו דוקא כ"ז שראוי לאכילה אבל לאחר שהוא אפר ודאי יכול לפדותו לדבר שאפר עומד ואין בזיון קדשים וז"ב, ולפ"ז יהי' מוכרח לומר בתי' ר' יוסף דפליגא אי פודין ופרש"י דס"ל כריה"ג ולפמ"ש קשה מ"ט דמ"ד לא מעל אע"ג דאין פודין הא יכול לפדות האפר, אמנם י"ל לר"י דס"ל לכ"ע חמץ אסור רק מ"ד פודין ההקדש עצמו ימכור לא"י ולמ"ד אין פודין אסור למוכרו וכיון דעכשיו אינו ב"ד דחמץ אסור בהנאה ל"ש מעילה וכמ"ש התוס' וע', גם י"ל ההקדש יכול לחרכו ויכול אח"כ אחר לפדות דנ' פשוט לדינא דנהי דחרכו לאח"ז אסור בהנאה היינו דאיסור הנאה לא פקע אבל ב"י ודאי דאינו עובר הקונה חמץ שנתחרך בפסח עד שאינו ראוי לאכילת כלב דודאי שם חמץ פקע מני' רק כ"ז שלא נשרף אסו' בהנאה אפי' לשיטת הר"מ דאפר חמץ מותר מ"מ כ"ז שלא נעשה אפר לא מקרי ביעור אבל ב"י נראה פשוט דלא עבר דאינו מקרי חמץ כיון שא"ר אפי' לכלב דאלו ראוי לכלב אע"ג שאינו ראוי לאדם הוי אסור בהנאה וכמ"ש הר"ן פ' א"ע הואיל וראוי לחמץ בו עיסות אחרות ובזה אפש' דל"ש תי' התוס' דאינו מועל משום האפר דאפר שאני דהוי פנים חדשות לגמרי וראי' דהוי מבוער ע"י שריפה משא"כ בחרכו, ולתי' ר"י

דפליגי בפודין צ"ל כמ"ש לעיל דס"ל חמץ אסור בהנאה רק דהקדש ימכור לא"י וע' פ"י שכ' דנ"ל דהפדיון צריך להיות דוקא ע"י ישראל והניח דברי תוס' בצ"ע, ולענ"ד הי' נ' דאפ"ל בכוונתם שהגזבר יפדה אדעת' שלא לזכות רק להפקיע האיסור כמו פודה מ"ש של חבירו וע' בכורות דף י"א בפודה פטר חמור של חבירו והוא לא יפסיד ממונו שיוכל למכרו לא"י, ובזה מוטעם תי' התוס' דתי' דחיישי' שימכור לו לאכלו ולכאו' הוא גזירה רחוקה, ולפמ"ש י"ל הואיל וע"כ צריך לפדותו מקודם ואח"כ יהי' בעיניו כחולין גמור דודאי היכא דתחלת הפדיון הוא אצל הנ' יה' נזהר שלא יהי' רק להסיקו תחת תבשילו משא"כ בזה שכבר יצא לחולין, וארווחנא בזה ליישב מ"ש התוס' אח"כ איך אפשר לפדות הא יעבור בב"י, ולכאו' הי' נ"ל דאפ"ל שיפדה רק להפקיע איסורו ואח"כ יסיקני תחת תבשילו והוא לא יתכוון לזכות ולפמ"ש י"ל דס"ל לתוס' בפשיטות דזה אסור דיוכל לבא לידי בזיון וע"כ צריך לזכות וקשיא להו שפיר דיעבו' על ב"י ודוק אבל למ"ד פודין שפיר יוכל הגזב' לפדותו באופן זה וא"ש אף לשיטת הפ"י:

דף ל.

א"ר הלכתא חמץ בזמנו כו' לכאו' הי' תמוה לי לפ"מ דק"ל דחמץ במשהו ומב"מ בשאר אי' בנ"ט קשה דהוי רבא דלא כמאן דרב דס"ל במשהו היינו משום דגזור אטו מינו ור"י דס"ל בש"א מב"מ בנ"ט ס"ל דאף חמץ בפסח בנ"ט וא"כ רבא דלא כמאן, והי' נ"ל לפי שיטת הר"מ דס"ל דחמץ בפסח הוי דשיל"מ י"ל דהא דאר"י במינו בנ"ט ע"כ בדבר המתקלקל דל"ה דשיל"מ, ולפ"ז שפיר י"ל דרבא ס"ל כרב דגזר מבא"מ אטו מינו ואף דקי"ל מב"מ בנ"ט מ"מ כיון דרב מחמיר כולי האי ס"ל ג"כ לדידן לגזור דבר המתקלקל אטו אינו מתקלקל וע' פ"ח רק לדידן דקי"ל דחמץ ל"ה דשיל"מ דמש"ה בע"פ בטל בס' כדמשמע פשטא דש"ע וע"כ דטעמא משום כרת ול"ב מיני' וקשה שפיר קושי' הנ"ל דרבא הוא דלא כמאן, ונראה די"ל דס"ל לרבא כיון דאשכח דרב גזר אינו מינו אטו מינו בחמץ וע"כ משום חומרא דחמץ כדי לעשות הרחקה, ולכאורה לרב דס"ל מב"מ מצד הדין במשהו וא"כ לא הי' צריך לעשות הרחקה דממילא מבדל בדילי דלמא יתערב במינו ואפ"ה גזר, מכש"כ לדידן דמצד הדין במב"מ חד בתרי בטיל שצריך לעשות הרחקה, והא דקאמר הגמ' רב לטעמי' קושטא דמילתא קאמר דלרב ע"כ משום דגזר אטו מינו, אבל לדידן יש לומר דמכש"כ ראוי לעשות הרחקה ועיין:

עיין בהר"ן שכתב להוכיח דחמץ לאח"ז לר"ש דאסור משום קנס אסור גם לאחרים, וכ' להוכיח מסוגי' דחולין דף ד' ולדעתי יש לגמגם בזה למאי שהי' נראה לי בישוב הקושי'

מסוגי' דחולין דמוכח למ"ש התו' דאתי' כראב"י מוכח דחמץ ש"י אסור אפילו בלא קע"א בב"י, והי' נ"ל לישב דמש"ה הוצרך לומר מפני שמחליפין דלולי זאת הי' אסור ליקח מהם משום לפ"ע ולפ"ז אין ראי' הר"ן ראי', ולכאורה הו"מ להוכיח בפשיטות דא"נ דאינו אסור רק לבעל החמץ א"כ איך שייך למיתני חמץ ש"נ שעבר עליו הפסח מותר בהנאה דוודאי קאי על ישראל אחר ממילא הא דתני של ישראל אשור בהנאה קאי לישראל אחר, ונ"ל להוכיח מזה דהר"ן ס' בפשיטת כשיטת הירושלמי וכמו שכתב הח"י סי' ת"מ דחמץ ש"נ שקיבל עליו אחריות אע"פ שעבר בב"י לא קנסוהו כיון שעיקר החמץ אינו של ישראל וע"כ א"ש חמץ ש"נ מותר בהנאה לאותו ישראל שעבר בב"י כנ"ל מוכרח, ובזה י"ל דקדק הצל"ח ואזדא לטעמא מנ"ל דלמא רבא ס"ל ג"כ הילפותא רק דרצה לאוקמי אפי' כר"ש עם שהו' דקדק קלוש לע"ד כמש"כ לעיל, אך לפי' הר"ן יש לומר בפשיטות מדנקט סתמא ולא פי' דאסור לכל, מוכח דמדאורייתא אין חילק אפי' לר"י דאל"כ מה"ת להחמיר לר"ש משום קנסא יותר מדינא דאורייתא לר"י לאח"ז ולר"ש ת"ז ומה"ת נקט סתמא כיון דאיכא למטעי ודוק היטב:

בסי' תמ"ז כ' הפ"ח להתיר בתערובות ע"י מכירה לא"י חוץ מדמי איסור שבו, וכן המ"א צידד בזה סי' תמ"ה ס"ק ו' וראיתי בס' מק"ח להגאב"ד דק"ק ליסא שיחי' שכ' דמש"ה אסור משום דאי' ב"י הוא ג"כ במשהו, וע"כ צריך לבערו דוקא דמכורה לא"י ל"ה ביעור וראי' ממ"ש המג"א סי' תמ"ו דמש"ה יבערנו ב"ז של פסח ע"י א"י דתשביתו הוי נל"ע, וע"כ כשחוזר להיתר משהה ע"ד לקיימו עי"ש, ולכאורה הו"מ להביא ראי' ממ"ש הרמ"א ר"ס תמ"ז וצריך לשרוף הכל ולמה לא ישהנו אחה"פ א"ו דאי' ב"י ג"כ אינו בטל, אמנם הא ליתא די"ל דאסור לשהותו משום דלמא אתו למיכל וכמו חמץ נוקשה עיין ר"ס תמ"ב וס"ס תמ"ז, דוקא בדיעבד מותר אבל לכתחילה אסור לשהותו, אמנם נ"ל להוכיח דלענין ב"י ל"א דהוי במשהו דהא לשיטת הר"מ דס"ל דמש"ה חמץ במשהו משום דהוי דשיל"מ ודאי דליכא למימר דלענין ב"י הוי ג"כ במשהו דא"כ ל"ה דבר שיל"מ דהא צריך לבערו, והנה לכאורה מוכח מזה דהר"מ ס"ל דמותר להשהותו אפי' מדרבנן, דאל"כ ל"ה דשיל"מ, אך לפמ"ש הר"ן דאע"ג דגם לאה"פ אסור מדרבנן אפ"ה מקרי דשיל"מ כיון דמדאורייתא שרי לאח"פ יעו"ש, ה"נ י"ל אע"ג דמדרבנן אסור לשהותו אפ"ה כיון דמדאורייתא מותר לשהותו מקרי דשיל"מ אבל לענין ב"י אי נימא דגם בזה לא יבטל, וצריך לבערו שוב ל"ה דשיל"מ כלל, וע"כ לומר דא"צ לבערו משום דבטל לענין ב"י:

אמנם צריך להבין כיון דבאמת איכא אי' ב"י ואסור להשהותו מדאורייתא אם לא ע"י ביטל וא"כ שוב לא יהי' נקרא דשיל"מ כלל, כיון דע"כ צריך לבא לידי ביטל דאל"כ אסור

להשהותו [ויש לעיין בזה לטעם הר"ן משום מב"מ], אמנם נראה פשוט אף לשיטת הר"מ שכ' תערובת חמץ עוברין משום ב"י היכא דהוי פחות מנ"ט דהיינו יותר על ס', ולא גרע מחמץ שנפלה עליו מפולת דהוי כמבוער וזה עדיף מביטל איסורין דשם צ"ל דהוי כמאן דליתא אבל לענין ב"י י"ל דל"ה מצוי לו מש"ה א"ע וע"כ הוי שפיר דשיל"מ דלענין איסר אכילה ודאי הוי דשיל"מ ולענין ב"י הוי כחמץ שנפלה עליו מפולת ואין צורת החמץ עומדת וכיון דהוכחנו לדעת הר"מ דלענין ב"י אין מקום לאסור במשהו, וא"כ תיקשי על המג"א מנ"ל להמציא לאינך פוסקים דס"ל הטעם משום דלא בדילי מיני' דהוי אף לענין ב"י בפרט דהמג"א כ' ר"ס תמ"ז בשם הסמ"ק דטעמא משים כרת ולא בדילי מיני' וזה ל"ש לענין ב"י, ומנ"ל להקל בשביל זה לבערו ע"י א"י, ע"כ נלע"ד דהמג"א שם מיירי בחיטה שנמצא בתרנגולת והחיטה הוא בעין דודאי צריך לבערו אף דהוי פחות מכזית אפ"ל ח"ש אסור מ"ה ועי' ש"א ומ"א ס"ס תמ"ד משמע קצת דס"ס דאינו אסור מ"ה בחצי שיעור דאל"כ ל"ה מוכח מתוס' מדס"ל בשר קודש מותר בפחות מכזית, דשם הוי רק מדרבנן עי"ש בתוס', מ"מ י"ל כיון דעכ"פ צריך לבערו מדרבנן אסור לשהותו אדעתי' לקיימו וכיון דצריך לבער ע"י א"י ממילא הנ' יבער הכל כיון דהשבות ניתן לדחות והוי מעשה אחד אבל גוף התבשיל נ"ל דאין בו משום אי' ב"י כמ"ש לעיל בשיטת הר"מ וכ"מ ממ"ש המג"א סי' תמ"ז ס"ק י"ב ועכ"פ מותר לשהותו וק' כיון דביבש ס"ל להרמ"א חוזר וניער למה מותר להשהותו א"ו דב"י ל"ש בזה, ולא צריך לבא לביטל דהוי כמאן דליתא, רק דהוי כמו נפלה עליו מפולת וע"כ אף ביו"ט בטל רק לענין אי' אכילה הוי במשהו כן נ"ל נכון [אחר ימים רבים מצאתי את שאהבה נפשי שכוונתי בעזהש"י לדעת הגאון הגדול ח"צ בתשובה שכ' ראי' הנ"ל דמהרמב"ם מוכח דלענין ב"י בטל בס' מדכ' דהוי דשיל"מ עי"ש סי' פ"ו וע"כ העלה הוא לדינא דבז' ש"פ א"צ לבערו), ולפמ"ש י"ל דגם לדברי המג"א דמצריך לבערו היינו דווקא ביש שם חמץ בעין כעין חטה שנמצא בתרנגולת שכ' המג"א אבל היכא דלא הוי שום בעין רק טעם משהו י"ל דגם המג"א מודה דא"צ לבער דלענין ב"י ודאי בטל בס' וכדעת הגאון חכם צבי הנ"ל וכמש"כ:

דף לא:

בסוגי' דנ' שהלוה ע' בספרי שו"ת חמדת שלמה ח"א סי' י"ב מ"ש הא דבמסקנא בעי הרהינה אמנם קשי' לפי הס"ד ונראה לתרץ לפמ"ש המ"ל פ' ה' מה"מ די"ל מחילת חוב ל"ה ר"ק י"ל היכא דרק למפרע גובה ואם יאבד החמץ יהי' צריך לשלם החוב אין אחריותו עליו רק לענין פריעת חוב וזה ל"ה הנאה כמו פורע חובו ש"ח משא"כ באמר

מעכשיו הוי אחריות ממש ע"ח ש"נ דהנ' קנה החמץ, אך לפמ"ש המג"א להקשות אף בהרהינו הוי אחריות אונסין על הישראל ומוכח דס"ל דאם לא בא לידי גוביינא בטל התנאי דמעכשיו עי' תומים סי' ע"ב וס' מק"ח, וא"כ כשיאבד לא יהי' ג"כ רק פריעת החוב עליו והדרי הקושי' לדוכתי' למה בעי הרהינו אך לשיטת הר"מ דס"ל דמיירי הגיע זמן קודם פסח וכיון שכבר הגיע הזמן הוי לגמרי שא"י רק המג"א מיירי בהגיע זמן אחה"פ ע' במג"א סי' תמ"א וסי' מק"ח) וע"כ צריך שפיר הרהינו דאילו הוי באחריות הישראל הוי חיוב חדש וכמ"ש הר"ן לענין מקדש במלוה דאם אינו לשכירות אלא לבסוף מקודשת בהנאה שלא יחול חיוב עלי' ודוק היטב כי קצרתי:

דף לז:

סוף ע"ב גמרא א"ר אסי עיסה של מ"ש לדברי ר"מ פטור מן החלה כו' להר"מ דפסק מ"ש ממון גבוה ואפ"ה חייב בחלה וע' בכ"מ ובצל"ח צריך להבין למה חלות תודה שעשאן לעצמו פטור מן החלה, וצריך לומר דכיון שעשאן אדעתא שישחוט עליהם הזבח וא"כ קודם זריקה אין לו אפי' היתר אכילה, וע"כ ל"מ עריסותיכם ול"ד למ"ש דלעולם יש לו היתר אכילה, ולפ"ז הי' אפשר לומר דהא דילפינן במצה לחם לחם מחלה דבמצה דכתיב לחם עוני י"ל דצריך בשעת שהיא לחם צריך שיהי' שלו ולא בשעת שהיא עיסה דלענין זה ל"י מחלה, ולפ"ז הי' מיושב קו' התוס' ד"ה חלות תודה שהקשו דהוי להגמ' להקשות שא"מ לשם מצתכם ולפ"ז ל"ק מידי דהא בסוף היא באמת שלו כיון שיש לו היתר אכילה ומוכח נפסק הר"מ דמ"ש חייב בחלה הואיל ויש לו ה"א, ומשום הכי אף חלות תודה לאחר שנזרק הדם נקרא מצתכם הואיל ויש לו היתר אכילה, ואפ"ל דלגמרי ילפינן מהתם והוי לגמרי דומי' דחלה וע"כ קושית התוס' שפיר אף לפסק הר"מ, וקצת י"ל ראי' מהרא"ש שכ' דבמצה גזולה א"י דל"ה מצתכם וכ"ע ס"ל דילפינן לחם לחם מחלה ולכאו' קשה נימא כמו דבחלה עיסת ישראל חייבת בחלה אפי' לאחר כיון שכבר נתחייבה בשעת גלגול דהוי עריסותיכם לבעלים ופשיטא דאחר האוכלה חייב משים טבל ה"נ במצה כיון שכבר היתה בשעת גלגול של הישראל הראשון נימא דכ"ע יוצאין בה וצ"ל דס"ל להרא"ש דהא דילפינן לחם לחם מחלה הינו כמו דבחלה כתיב עריסותיכם וע"כ בשעת תחלת החיוב צ"ל שלו ה"נ במצה דל"ש שם חיוב רק בשעת האכילה צ"ל בשעת האכילה שלו וע"כ כתב הרא"ש שפיר דבמצה גזולה אינו יוצא ואע"ג דפשיטא בגזל עיפה של טבל הטבול לחלה דחייב משום טבל דהתם עיקר החיוב הוא בשעת גלגול משא"כ במצה העיקר הוא בשעה שאכלה, ולפ"ז מוכח דבמצה הוא

העיקר בשעת האכילה ומוכח כשיטת הר"מ הנ"ל דיוצאין במצה של מ"ש מחמת קושית התוס' הנ"ל וכמש"כ לעיל, ויש להביא ראי' לדברי הרא"ש דהגז"ש במצה היא רק בשעת האכילה צריכה להיות שלו ולא בשעת גלגול ממ"ד לקמן הדר אמר רבא מצוה ללתות ממאי מדאמר רב הונא בציקות ש"נ אדם ממל כריסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה, באחרונה אין בראשונה לא משום דלא עביד לי' שימור וק' ת"ל כיון דהוי בציקות ש"נ ל"ה עריסותיכם וע"כ אין אדם יוצא בהם י"ח בפסח כיון דילפינן לחם מחלה א"ו דלא ילפינן רק דהלחם צריך שיהי' שלו לא העיסה וע"כ מוכח שפיר דטעמ' משום שימור, אמנם עדיין אני מסתפק בזה דאפ"ל דלגמרי ילפינן מחלה והעיקר שיהי' שלו משעת עריסה רק דזה תלוי אי אמרינן דבעי שימור דלישה וא"כ הוי זה התחלת המצוה כמו בחלה הגלגול וע"כ צריך להיות אז שלו משא"כ אי אמרינן דלא בעי שימור דמעיקרא ומצי למעבד משעת אפי' ואילך א"כ אין התחלת המצוה רק משעת אפי' ע"כ ל"ב להיות שלו משעת לישה וה"פ בגמ' מ"ט משום דלא עביד לי' שימור וע"כ ממילא ל"ה מצתכם וליעבד לי' שימור משעת אפי' ואילך וממילא דמקרי ג"כ מצתכם אך פשטי' דגמ' ל"מ הכי, וכ"מ מהרא"ש הנ"ל דא"כ הו"ל לצאת במצה גזולה [ובאמת מהירושלמי שהביא הרא"ש משמע דרק משום מצוה הבאה בעבירה א"י וכן מוכח מהתוס' שהקשו דמצה של טבל ת"ל דל"ה מצתכם וק' הא טבל חייב בחלה א"כ נימא דמיקרי ג"כ מצתכם לענין מצה וצ"ל דהתוס' ש"ל דבשלמא בחלה חייבת דהוי כמו עיסת השותפין הבעלים והכהן משא"כ במצה דבעי להיות שלו בשעת אכילה וכיון שאוכל חלק הכהן אינו אוכל את שלו ול"ד לחלה דשם בשעת הגלגול שייך כל חלק להבעלים שלו וראיתי בש"א שתמה על הרא"ש דהא קי"ל גזל חיטין טחנן ואפאן אין זה מברך אלא מנאץ אבל מ"מ חייב בחלה, ולפמ"ש ל"ק מידי דשם חייב דבשעת הגלגול היתה עריסת הנגזל וע"כ מקרי עריסותיכם משא"כ במצה דבעי בשעת אכילה שיהי' של האוכל ע"כ שפיר י"ל דא"י בגזול וכ"מ אח"כ בספר מק"ח ולפ"ז מוכח כמו שכתבתי דסבירא לי' להרא"ש דהגז"ש היא כמו בחלה בעי שיהי' בשעת החיוב בכלל עריסותיכם דהיינו בשעת גלגול ה"ה במצה בעי בשעת מצות אכילה שזה היא עיקר החיוב שתהי' שלו משא"כ מצות חלה אף אם אינה אוכלה אח"כ שייך מצות חלה ולפ"ז מיושב שפיר קושית התו' הנ"ל לשיטת הר"מ:

עוד נתקשיתי בדברי הרא"ש הנ"ל תיפק לי' מדלעסי' קני' דהוי שנוי וכשבלע הוי שלו והא קי"ל בלע מצה יצא ומצאתי בס' מק"ח הנ"ל שכ' מטעם זה יוצא במצה גזולה ול"ה רק משום מה"ב וכ"מ מירושלמי ע"ש ומשום זה כ' דבמרור גזול יצא דל"ה רק מדרבנן

ול"א מה"ב כמו לולב הגזול בי"ט שני ואפי' בלע מצה כתב שם דנ"ל דהוי שינוי כשבא לבית הבליעה ונמאס קודם גמר הבליעה ע"ש ולע"ד יש מקום ספק במצה שאין בה ש"פ אם שינוי קונה עפ"מ שכתבתי כבר דבגזל קרקע ה"ט דייאוש א"ק הואיל וילפינן מכלל ופרט דלא קאי עלי' והשיב את הגזילה וכ"כ הנ"י בב"ק וע"כ אינו עומדת ברשות הגזלן וא"כ י"ל דה"ה פחות משו"פ הואיל ואינו בכלל השבה יש לומר דלא קני' לי' בשינוי:

ואם היינו אומרים כס' ש"א הנ"ל דילפינן לגמרי מחלה והיכא דשייך על העיסה עריסותיכם יוצאין ג"כ ידי מצה וסוגי' דלקמן דקאמר בעיס"נ משום דלא עביד לי' שימור ולא משום עריסותיכם ניישב כמש"כ לעיל דהא רבא אית לי' דבשעת מצות שימור צריך להיות עיסה השייך בו עריסותיכם משא"כ אי לא בעי שימור דלישה ל"ב להיות עריסותיכם רק מאבי' ואילך, ובזה היה אפשר לומר ליישב מאי דקשי' לי אאוקימתא דר"א בר"י דקאמר לעולם ר"י הוא ויליף שאור דאכילה משאור דראי' וקשה לי למה קאמר ויליף משמע דר"י דווקא יליף הא ילפותא זו מצי להיות לכולי עלמא בשלמא לשיטת התוס' דבתו"ז אין נ"מ רק לאח"ז א"כ ע"כ הילפותא לאח"ז אסור משא"כ לשיטת רש"י דס"ל אף תוך זמנו א"ע בשל א"י א"כ הוי לי' לומר וילפינן דהא כ"ע ע"כ סברי הכא והיכן אשכחן מחלוקת בזה וצ"ע לענ"ד:

גם ק' היכא אשכחן גז"ש זו לר' יודא ע"כ הי' נ' דאפ"ל לפ"מ דאיתא בפ' ע"פ דר"א ב"י ס"ל מצה בזמן הזה דרבנן ומוכח דל"ד ל"ת עליו חמץ שבעת ימים תאכל מצות אתי לקבעו חובה בזמה"ז, וא"כ ק' לי' שפיר קאמר ר"ש [והנה המוהרש"א הק' די"ל הקישא אתי להורות דברי' הבאים לידי חימוץ ע"ש, ול"נ דעיקר דיוקא מעלי' הוא דזה הוי ידעינן בל"ז כ"מ שאינו בא לידי חימוץ לא נקרא מצה מדכתיב ל"ת חמץ ז' ימים תאכל מצות וכיון דל"ה מצה ממילא הוי ידעי' דא"י בו י"ח ומיתורא דעליו משמע לקבעו חובה וע' היטב ברש"י, ור"ש ס"ל דיתורא דעליו אתי להורות זמן התחלת איסור חמץ גם ראיתי בשעה"מ שכת' דהקישא צריך לח יב נשים במצה כדאי' לקמן כל שישנו בבל תאכל חמץ כו ולענ"ד צריך לעי' לר"י דס"ל תוך זמנו בלאו וכרת ולפ"ז אינו אלא בלאו, וכיון דנשים אתרבוי' מכל אוכל מחמצת ונכרתה דהיינו תוך זמנו מנ"ל לרבוי נשים לפ"ז ועיקר הו"א שיהי' נשים פטורות הוא מהקישא דל"ת עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות דהוא דנימא כל שישנו, וז"ק לר"י ללפני זמנו או לאחר זמנו דאין בו כרת ותוך זמנו נפקא לי' מלא יאכל חמץ וכמש"כ התוס' וכן בברייתא לעיל מנין לאוכל חמץ ששש שעות ולמעלה כו' שנאמ' ל"ת עליו חמץ, ודוחק לומר דבאם אינו נין אתי לי' וצריך עי, ע"כ אפ"ל דראב"י ס"ל דהקישא אתי לר' יהודה להורות כמו דמצה בעי שלכם ואינו

יוצא בש"נ וכמל"ש לעיל ה"נ א"ח על חמצו ש"נ, והא דקאמר הגמ' דר"י יליף שאר דאכילה משאור דראי' היינו דבלא זה לא הי' מסתבר כלל למדרש הכי אבל כיון דאשכחן כה"ג ג"כ בשאור דראי' ע"כ מסתבר לי' לאוקמי הקישא ג"כ להכי, והגמ' הכרח לזה מלישנא דמתני' דקאמר שנאמר ל"י לך שאור מוכח דמזה יליף ולמ"ש א"ש וכעין סוגי' זה כ' התו' ביבמות דף ע"ד ע"ב ד"ה מכלל שכ' ונראה לר"י אי לאו דגלי לן וכו' וכעין זה אשכחן בדוכתי' טובא], ולפ"ז מיושב קושי' התוס' מדאגבי' קני' דס"ס אינו יוצא במצה כזו דבשעת גילגל הי' שא"י ול"ה ב"ח חלה, ואף אם עשאה למכור לישראל וישראל שמרה לשם מצה מ"מ אי אפשר לצאת במצה כזו הואיל ול"ה ב"ח חלה משא"כ חמץ של ישראל אפי' של ישראל חבירו שפיר חייב דבמצה כז' יוצא ג"כ הואיל ובשעת גילגל היתה שייך לישראל, משא"כ אי הוי אמרינן דעיקר מצתכם בעי בשעה שהיא מצה א"כ אין חילק בין שא"י לשל ישראל דאף בשל ישראל חבירו א"י אם אינו שלו בשעת אכילה ואף בשא"י יוצא אם הוא שלו בשעת אכילה אבל אי אמרינן דעיקר הוא בשעת גילגל א"ש ומיושב בזה קושי' נוב"י דהא אף בחמץ של ישראל חבירו א"ע בב"י ורוצה להוכיח מזה דלא כהאחרונים רק ס"ל לדינא דעובר ב"י בשל ישראל חבירו, וק"ל מ"ש מלולב הגזול דפסול מלך אפי' של ישראל חבירו, אמת הדבר שכן ראיתי ג"כ בביאורי החסיד הגאון מווילנא אמנם צריך עיין ולפמ"ש אין ראי' מכאן, הן אמת שלשון הגמרא והמשנה דחוק לפ"ז דמשמע דעיקר הילפותא הוא משאור דראי', אך אין תימה כל כך לומר כמ"ש דנסיב לי' רק לראי' דמצינן לחלק בין חמץ לחמץ וע"כ ילפינן מהקישא לענין זה:

תוס' ד"ה אתי לחם לחם הקשו ל"ל למעוטי שלא יצא בטבל וכו' ת"ל דבעינן שלכם וטבל אין שלכם וכו' די"ל הואיל ומזיק מתנת כהונה או אכלם פטור ול"ד לאתרוג של טבל דהתם האתרוג בעין ע"כ ל"ה שלו משא"כ במצה בשעת אכילה הוא שלו רק התו' לשיטתי' דס"ל היכא דמשתרשי לי' חייב עי' חולין קל"א ע"כ הקשו שפיר, רק באכלו כתבו דאפשר דהי' מתענה, לפ"ז במצה דע"כ צריך לאכול חייב וא"כ ל"ה דידי', רק לשיטת הר"ן התם א"ש דס"ל היכא דנתכוון ללקחו פטור אפי' היכא דמשתרשי לי', ולפ"ז י"ל שפיר דמיירי בכזית מצומצם, ולפ"ז י"ל קושית התוס' שהקשו ת"ל משום מה"ב די"ל באופן שאין לו מצה אחרת והו"א דאתי עשה ודחי ל"ת של מעשר עני ולא הוי מה"ב, רק לשיטת התוס' דיש יותר מכשיעור ק' דהא יכול הפריש ויוכל לקיים שניהם אך לשיטת הר"ן ניחא, מיהו נ' דהא ליתא נהי דא"מ לשלם מ"מ בשעת אכילה לא הוי שלו דכל זמן שהוא בעין מחויב ליתנו לכהן ומה שקי' התוס' בפסחים דמיירי

בעני עצמו, וע"כ הוי מצתכם צריך עיון דהא אי' בחולין [דף קל"ב] ל"ת לעני להזהיר עני על שלו ואי' שם להדי' דאפילו מעשר עני מוציאין ממנו וצריך עיון:

דף מג.

סוגי' דנוקשה הלא הוא כתובה על ספרי שו"ת חמדת שלמה חא"ח סי' ט"ו.
ראיתי בתשובת נודע ביהודא חא"ח שכ' להוכיח בפשיטת דאם מי פירות הוא נוקשה מוכח דהוי דאורייתא מדמרבינן מנחת נסכים לחימוץ ומקשה הגמרא מ"נ מי פירות הוא ומשני כדאמר ריה"ג מגבלה במים והיא כשרה ומוכח דמי פירות עם מים הוי דאורייתא, ולענ"ד אינו מובן דבמתני' ר"פ כל המנחות תני' חוץ מחמץ שבתודה ושת"ה שהן באות חמץ רמ"א שאור בודה להן מתוכן ומחמצן די"א אף היא אינו מן המובחר אלא מביא את השאור ונותן לתוך המדה, וכ"פ הר"מ, ולפ"ז י"ל בפשוט דקו' הגמ' היא לפ"מ דס"ד דמנחת נסכים היא בלא מים כלל ע"כ אין שייך חימוץ אבל למאי דשני מגבלה במים שפיר אשכחן חימוץ כמו בשארי מנחות שלא יביא שאור מביתו למנחת נסכים כמו בשת"ה וחמץ שבתודה הן אמת שהתו' במנחות [דף נ"ד] הוכיחו ג"כ מתי' זה דמי פירות עם מים הוי נוקשה ועי"ש דמשמע מלשונם דס"ל דהפי' הפשוט בגמ' משמע שע"י שמגבלה במים נעשה חמץ, וע"כ הוכיחו מלשון הגמרא אע"ג דמי פירות לבד ל"ה חמץ כלל מ"מ עם מים הוי נוקשה, אבל לדינא ודאי מצינן לא קמי כהנ"ל הא דמרבי מנחת נסכים לחימוץ, ומכש"כ דל"ק מה דהקשה לר"י מכל המנחות דהוי מי פירות עם מים ולמ"ש ל"ק מידי, ולדעתי הוא נכון בפשיטות וצע"ג על הגאון הנ"ל, גם הגאון בס' מק"ח הביא דבריו ולא העיר מזה, שוב ראיתי דהא ליתא דמאן דס"ל דמנחת נסכים של כלי יבש לא נתקדש וא"כ א"א לומר דנתחמץ במידת יבש, אמנם זה אפ"ל לפי' הנ"ל שתחלה הי' ל"ש במים לבד ונתן תוך מדת יבש וקודם שנתחמץ הניחו בביסא וכעין זה כתב הצל"ח בעצמו ועוד יש לעיין בזה:
על קושי' העולם מ"ש המג"א סי' תמ"ב ס"ק א' ליישב שיטת הטור דנוקשה מותר להשהותו וכתב המג"א דשיאר ישרף מיירי ביו"ט, וק' האיך מותר לשרפו ביו"ט, נ"ל פשוט למה שהק' התו' בשבת למה לא יהי' מותר לשרפו לצורך האפר ותי' כיון דאסור בהנאה רק אחר שנעשה אפר יוכל להנות מחמת שנשרף למצותו ל"ה צורך הדיוט וכמו נדרים ונדבות אע"ג דיש היתר לאכול הבשר להבעלים אפ"ה אסור להקריבם משום דעיקר הקרבה הוא לצורך גבוה, ולפ"ז י"ל דהיינו דוקא חמץ שצריך לשרפו משום מצות ביעור משא"כ בשיאר דעדיין ל"ה חמץ גמור ואינו שרפו רק שלא יעשה חמץ ובזה ל"ש

תי' התוס', וי"ל שפיר דמצי לשרפו בשביל האפר ודוק, שוב ראיתי במג"א סי' תק"ז בדין עצים שנשרו מן הדקל דס"ל אם אינו ראוי להנות בתחלת השריפה אסיר להדליק ביו"ט, ונ' דל"ס הטעם שכתבתי דהטעם בנדרים ונדבות הואיל ותחלת הענין הוא למצוה והוי הנאה הבאה אח"כ רק טפל דמשלחן גבוה קאזכו וע"כ לפ"ז נסתר התירץ הנ"ל, אך לענ"ד הס' נכונה כמש"כ ודוק.

דף מז:

תוס' ד"ה ואי אמרת וכו' תימא לר"י מאי פריך הא ר"ח לא פליג עלי' דרבה שמתיר לבשל ביו"ט לשבת כמו שמותר לבשל לבו ביום וכו' אבל בכה"ג דמייתי אפי' לבו ביום אסורה וכו' עכ"ל התוס', והנה נ' פשוט כיון דלר"ח צרכי שבת נעשין ביו"ט ואע"ג דלא חזי ליומא אפ"ה מותר וה"ה שת"ה אע"ג דאין מותרין רק אחר זריקת דם של הכבשים מותרין לר"ח ביו"ט וא"כ באמת הקושי' על יו"ט גופי', וצ"ל דעיקר קושי' הוא דלפ"ז הו"ל להקשות תחלה משתי הלחם, והנה אף לשיטת התוס' נהי דהקושי' היא מצד עצמותו ל"ל ידחה הואיל והוי צרכי מצוה [דבשלמא לפי' רש"י צריך מתחלה להקדים דדוחה יו"ט וע"כ ממילא לחה"פ שהם לצורך שבת נעשים ביו"ט, וע"כ הקושי' חזקה יותר דהוי לי' לאקשוי' תחלה על מה דלא דחי יו"ט משא"כ לפי' התוס'] מ"מ גם לשיטת התו' הדבר תמו' דהו"ל להקשות מקודם משתי הלחם דנישנת קודם במשנה דמנחות ועירוכין וראיתי בצל"ח שעמד על קושי' זו ותי' דדרך הגמרא להקשות מקודם קושי' שיכול לתרץ בתי' אחר והנה תי' זה הי' אפ"ל אם הי' הכל דברי מקשן אחד, אך להיות קושי' הראשונה הוא סתמא דגמרא מלחה"פ וקושי' השני' מתיב ר' מרי משתי הלחם על כן הדבר צ"ע כיון דסתמא דגמ' הקשה כבר הקושיא מסיפא הו"ל להקשות ג"כ מרישא וי"ל בדוחק), ע"כ נראה די"ל לשיטת רש"י דעיקר הקושי' לר"ח כיון דצרכי שבת נעשין ביו"ט ואין צריך להיות ראוי לאלתר ע"כ אע"ג דצריך לזריקת דם הכבשים בשתי הלחם ראוי להיות מותר משא"כ לרבה, לפ"ז הי' אפשר לומר לפ"מ דפסק הר"מ הכבשים אינם מעכבים את הלחם ואם אין להם כבשים מביאין לחם ויאפו בפ"ע ויעובר צורתן ויצאו לבית השריפה ומבוא' בגמ' פ' התכלת דף מ"ו ע"ב דמדאורייתא לאכילה קאתי וה"ט דשרפינן לי' משום גזירה שמא יזדמנו להם כבשים לשנה הבאה ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו לחם בלא כבשים, ולפ"ז הי' מקום לומר דמש"ה שתי הלחם אינם דוחים יו"ט די"ל דגזרינן שמא לא יהי' להם כבשים פעם א' ויאמרו אשתקד אפו אותם בי"ט השתא נמי נאפינה בי"ט כמו דגזרינן שלא לאכלן דהוי מצוה דאורייתא אכילת קדשים ואפ"ה

מבטלין מצות אכילה משום גזירה מכש"כ דנוכל לבטל שלא לאפותן בי"ט דהא מצי לאפות מעי"ט ואין כאן ביטול מצוה כלל משום חשש לחם בלא כבשים דכיון דלשריפה קאתי ואין כאן ענין אכילה כלל ע"כ לא הותר בי"ט:

ולפ"ז יש מקום בעזה"י ליישב הכל דמש"ה לא מקשה סתמא דגמ' תחילה משתי הלחם דהו"מ לתרוצי כמ"ש משום גזירה דלחם בלא כבשים ע"כ הקשה רק מלחה"פ ורב מרי דאקשי משתי הלחם, צריכין לומר או דס"ל להלכה הכבשים מעכבין את הלחם וכשיטת הראב"ד ז"ל שהשיג על הר"מ במה שפסק הכבשים א"מ הלחם או דלא מסתבר לי' גזירה זו ועכ"פ אתי שפיר דסתמא דגמ' לא רצה להקשות משתי הלחם ומוכח כשיטת רש"י דלאו משום מצוה כמ"ש התוס' דמש"ה צרכי שבת נעשין בי"ט דא"כ הדרי הקושי' לדוכתי' דאף דלשריפה קאתי הו"ל לאפות ביו"ט משום מצוה וממילא מיושב קושית התוס' על רש"י מ"ש התוס' לפי' רש"י דטעמא דצרכי שבת נעשין ביו"ט משום דהי קדושה אחת הא הכא אפי' יו"ט ל"ד כדקתני סיפא בשת"ה, ולמ"ש א"ש דבשתי הלחם טעמא אחרינא איכא משום גזירה כנ"ל וממילא מיושב דברי הרמב"ם שהביא טעמא דלכם בשתי הלחם ולא בלחם הפנים די"ל לדידן דקי"ל כרבה אתי בפשיטת שפיר בלחה"פ רק בשתי הלחם דאיכא באות בפני עצמן ומדאורייתא לאכילה קאתין ול"ש ס' רש"י דל"ח עד לאחר זריקת דם הכבשים ע"כ נקט הר"מ עיקר הטעם משום לכם לדינא דאורייתא דלאכילה קאתין כ"נ בעזה"י נכון:

עיין בר"ן דף קמ"ח מ"ש להשיג על הרמב"ן שכ' דאסור לאכול מצה ע"פ כל היום וראי' מירושלמי דרבי ל"א מצה משום דר' לוי וחמץ ל"א משום דס"ל כריב"ב דפסח ששחטו בי"ד בשחרית כשר והוא תמה עליו די"ל דהא בהא תלי' כיון דפסח כשר כל היום ואסור לאכול חמץ כל היום וע"כ אסיר לאכול מצה כל היום, ולענ"ד דיוקו של הרמב"ן מדנקט תחלה רבי ל"א לא חמץ ולא מצה ואח"כ מפ' תחי' מצה נ"א וא"נ דהא דלא אכל מצה תלוי במה דל"א חמץ כ"ה הוי לי' לפרושי תחי' חמץ ל"א ומדנקט לפרש תחלה מצה ל"א משמע להדיא משום דר' לוי לחוד ל"א מצה וע' בחי' אנשי שם במוהר"מ דף קנ"ו העתיק דברי הר"ן ותחילה העתיק דברי הירו' וכ' תחי' חמץ ל"א משום דריב"ב אמנם הר"ן גופי' הביא הירו' מצה ל"א משום דר' לוי חמץ ל"א משום דריב"ב וכ"ה להדי' בירו' כמו שהעתיקו הר"ן וע"כ נ' דברי הרמב"ן מוכרחים:

פרק אלו דברים

דף סו:

פרק אלו דברים

גמרא אשכחן דדחי שבת דדחי טומאה מנ"ל ע' כל הס גיא, הר"מ כתב פ"ד מה' ביאת מקדש כך למדו מפי השמועה דיחידים דוקא נדחין ולא צבור וי"ל דל' מפי השמועה משמע דמדרשא דקרא ל"מ למילף זולת שהי' מקובל כך ולמה ל"ה ילפותא גמורה כדאמר אביי טמא לנפש ל"ל ע' שם, ונ"ל ע"פ מאי שהקשה בס' צל"ח על הר"מ שפסק [פ"ג מה' ב"מק] כר"י דמצורע שנכנס לפנים ממחיצתו חייב ולר"י מסיק הגמ' שפיר קאמר ר"ש, ור"י האי מבעי' לי' לכדתני' ר"א אומר יכיל דחקו וכו', והר"מ פסק דלא כר"א אלא כרבנן ונמצא דבריו סותרין, ולכאורה הקושי' לק"מ דע"כ קושית הגמרא ל"ה ל"ל לר"י לילף מחנה שלישית במצורע ממחוץ למחנה מושבו למה לא יליף כר"ש דהא מצינן למימר דס"ל דלא כר' נתן וא"כ זב חמיר ממצורע דמטמא בכ"ש וע"כ צריך מחוץ למחנה למחנה ג', רק דקושי' הגמ' הוא ע"מ דיליף זב מלא יטמאו את מחניהם ליתן מחנה לזה כו' ת"ל דבל"ז מוכח מדהוצרך למיכתב זב כקושית ר"ש יאמר טמאי מת וא"י זב ועכ"פ במאי דס"ל לר"י מחוץ למחנה ג' ולא לנתקו לעשה לזה אין צריך לומר דהוי משום דס' כר"א וע"כ שפיר מצי הר"מ לחייב בדחקו כרבנן דר"א ואפ"ה לא הוי מצורע נל"ע דצריך למחנה ג', ואם נאמר דזה הוא דוחק להמציא מחלוקת שלישית דלא כר"י ודלא כר"ש יש מקום לקושית הצל"ח, אך לפענ"ד נראה דאין זה דוחק כלל, גם י"ל דלכאורה קשא על ר"ל דיליף פסח דוחה טומאה מוישלחו וגו' והקשו התוספות לר"ש פסח דדחי טומאה מנ"ל, ולכאורה אף לר"י קשה דהא צריך לכתוב זב ומצורע למחנה שני' כדי שיכתוב עליהם ולא יטמאו מחניה' ליתן מחנה לזה ומחנה לזה ובלא לא יטמאו את מחניהם לא סגי די"ל לדחקו כתי' הגמ':

(הג"ה שוב ראיתי שכבר הרגיש מהרש"א בקו' זו והניחו בי"ל ע"ש שהק' על ד"א וקו' מהרש"א י"ל פשוט דלפי תי' ר"ל ל"צ לומר כלל דאתי לדחקו וכמ"ש בפנים אך קושיתי עדיין אינו מיושב היטב מנ"ל למדרש ב' דרשות הא לכתוב זב כדי לכתוב אח"ז ול"י את מחניהם ליתן מחנה לזה כו': ע"כ):

וצ"ל דהא דמוקי הגמ' לדחקו הוא לפום תי' דאביי דנפקא ליה מלנפש אדם דפסח דוחה טומאה אבל לתי' ר"ל י"ל דזב ומצורע צ"ל לומר לך יש שעה כו' ומלא יטמאו את מחניהם צריך ילפינן מחנה לזה כו' ולא צריך לתירוצא דדחקו רק אליבא דאביי, והנה מה שהקשה אביי יאמר זב ואל יאמר מצורע ג"כ לא קשי' אליבא דאמת דזב מטמא בכ"ש ולא נוכל למילף מזב מצורע רק אחר דאסיק אביי דמצינן למילף מלנפש אדם דהוא

מיותר הקשה הגמרא שפיר על ר"י שפיר קאמר ר' שמעון דליכא למימר לכדר"ל דהא מצי למילף מלנפש אדם והוצרך הגמ' לומר לדחקו והנה באמת צ"ע דהתוס' הקשו לר"ל ק' לר"ש מנ"ל דפסח דוחה טומאה, והנה בספרי איתא דיליף לה מבמועדו דסתם ספרי ר"ש ולא קשי' קושית התוס' ולפ"ז קשה כמו דר"ש ע"כ לא דרש לנפש אדם מדהוצטרך לילף מבמועדו הכי נמי יש לומר דר"י ל"ד לנפש אדם ונפקא לי' מדרשא דר"ל ומנ"ל דחקו, וע"כ צ"ל דהסוגי' קאי אדאביי דיליף לי' מלנפש אדם וע"כ הקשה הגמרא שפיר רק לשיטת אביי, וע' בסוגיא דאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ דיליף רב מדכתיב ויהיו אנשים אשר היו טמאים וגו' איש איש כי יהיה טמא וגו' מי לא עסקינן שחל שביעי שלו בערב פסח וממאי דהכי הוי פי' רש"י דלמא משום הכי כתיב לנפש אדם להורות דל"מ מטומאת ערב ס"ל כר"י דאמר למ"מ נטמאו ולא הי' יכולים לטהר וע"כ לרב הוי לנפש אדם מיותר אבל לעולא התם דס"ל שוחטין וזורקין ולא דייק ביום ההוא י"ל דנפ"ל מלנפש אדם דמיירי ע"כ בטומאה אריכא וע"כ י"ל דקושית הגמ' הוא לדידן א"נ רי ס"ל כרב ומצי למילף מלנפש אדם דפסח דוחה טומאה אבל באמת י"ל כמו דר"ש ל"ד לנפש אדם ה"נ ר"י ל"ד וצריך לכתוב זב ומצורע וכדר"ל, גם י"ל לפמ"ש הר"מ דעל טבול יום דמת אין שוחטין אפי' לאחר הזאה וטבילה י"ל דלנפש אדם להכי הוא דאתי להורות שיש חילוק בין טמא לנפש לשאר טמאות וע"כ צריך לילפותא דר"ל רק מחמת דלאביי הוי קשה יאמר זב וא"י מצורע הוצרך לילף מלנפש אדם, ובאמת דלא כדינו של הר"מ אבל אליבא דאמת דמסיק מצורע אינו חמור די"ל הואיל וזב מטמא בכ"ש י"ל כדר"ל וממילא לא צריך לנפש אדם, וי"ל כשיטת הר"מ לחלק בין טבול יום דמת לבין טבול יום דשרץ וג"כ לא מוכח דר"י סבירא לי' דחקו רק כ"ז הוא לתי' דאביי:

ולפי"ז י"ל ג"כ קושית הפ"מ במאי דפסק הר"מ דלא כר"ח דמצורע הוי נל"ע, די"ל דזה הוא ג"כ לפום תי' דאביי דהוי צריכן למימר דר"י ס"ל כר"א דחקו פטורים ע"כ הוי מסתבר לי' לפסוק כר"ש אבל לר"ל כ"ז ליתא דכיון דלא צריך לומר דס' כר"א ממילא ראוי לפסוק כר"י, והנה במאי דיליף ר"ל מוישלחו כו' אלא יש לך שעה כו' ואיזה זה פסח הבא בטומאה ק' למה פרט פסח הבא בטומאה הו"ל לומר כל קרבנות ציבור שבאין בטומאה, וצ"ל דודאי אלו ל"ה לנו שום מקום רמז בתורה שדוחה טומאה לא הוי מצי למילף מוישלחו יש לך שעה שזבים ומצורעים משתלחים ואין ט"מ משתלחין ואיזה זה קרבנות צבור הבאין בטומאה, דלמא אתי לאורוי' שום זמן אחר כיון דאין לנו שום רמז דקרבן ציבור ידחה טומאה רק עכשיו דכתי' איש איש, די"ל דמשמעותא איש נדחה ואין ציבור נדחין רק די"ל בקושית הגמרא דלמא ציבור ל"ל תקנתא ע"כ מחמת ילפותא

דוישלחו כל צרוע יש לנו ראי' למדרש איש נדחה ואין ציבור נדחין, וע"כ קאמר ר"ל שפיר ואיזה זה פסח הבא בטומאה דמכח זה מוכח דהפי' הוא איש נדחה ואין ציבור נדחין [ואין להקשות למה לן כולי האי הו"ל לכתוב לימוד גמור שאין ציבור נדחין גבי איש איש ול"ה צריך לדרשא אחרת לגלוי על איש איש, די"ל דהו"א אף בטומאת זיבה וצרעת אינו נדחין דהא דכתי' טמא לנפש י"ל דאתי להחמיר בט"י דמת כשיטת הר"מ] ולפ"ז י"ל מאי שאמר הר"מ מפי השמועה די"ל דדרשה דכל צרוע ל"ה רק ראי' על הפי' הנ"ל באיש איש שאין ציבור נדחין ועיקרא אתי לארוי דזבין ומצורעין נדחין בציבור ועיין היטב בכל זה:

ויש להביא ראי' לפסק הר"מ דט"י דמת אין שוחטין עליו וכמ"ש דראי' מדכתי' טמא לנפש ממ"ד בספרי סי' ס"ה דמועדו אפי' בטומאה, וקאמר והלא דין הוא מה פרה אין דוחה שבת ודוחה טומאה פסח שדוחה שבת א"ד שידחה טומאה [ופי' הז"ר הא דפרה דוחה טומאה היינו מה דטבול יום כשר בפרה] פסח שני יוכיח שדוחה שבת ואד"ט ע"כ צריך במועדו, ולכאורה תמי' טובי מאי מקשה הספרי ל"ל במועדו הא מצינן למילף בק"ו מפרה הא מפרה לא מוכח רק דט"י כשר, וצריך להתיר אפי' קודם טבילה או טמא מת בששי שאי אפשר לו לטבול היום וצ"ג ולשיטת הר"מ דטמא לנפש היינו אפי' ט"י, ולפ"ז י"ל דהספרי סבר ג"כ דרשא דאיש איש איש נדחה ואין ציבור נדחין רק הו"מ לפרש ציבור ל"ל תקנתא כקושי' ר"ל ע"כ ילף מק"ו וע"כ טבול יום מיהת נדחה בציבור וא"כ ע"כ ליכא לפרושי ציבור ל"ל תקנתא כיון דקרא מיירי מט"י, וע"כ הפי' ציבור עבדי בטומאה ומוכח ממילא דאפי' טמא גמור מותר בציבור כיון דקרא בכל טמא מיירי גם לט"י ל"צ דמצי למילף מק"ו וע"כ הוצרך לדחות הק"ו דפסח שני יוכיח, וזה נ' ראי' נכונה לפסק הר"מ ולפ"ז הי' אפשר ליישב הקושיא הנ"ל על הגמרא בפשיטות דלמאי דמסיק דלא מצינן למילף מצורע מזב דלמא מש"ה לא ילף ר"י מחנות כר"ש, דס"ל דמצורע וזב אתי ליש לך שעה כדר"ל כיון דעכשיו ל"ק קושית אבייי, די"ל קושית הגמרא היא לר"י לשיטתו דס"ל לקמן דפסח שני דוחה טומאה ולא צריך קרא לדידי' דמצי למילף מדרשת הספרי ומאיש איש כמש"כ, אמנם עדיין נ"ל דע"כ צ"ל כמ"ש לעיל דקושי' הגמ' הוא דוקא לשנוי' דאביי דיליף מטמא לנפש דאין ציבור נדחין דצריך להבין על הספרי דיליף ממועדו דדחה טומאה, א"כ לידחי שאר טומאות ג"כ ומנ"ל דדוקא טמא מת [והנה גם על התוס' דר"פ הי' ק"ל דכ' דברייתא דלקמן נפ"ל מדרשא דמועדו אפי' בטומאה, וק' א"כ מה"ת לומר דוקא טמא מת כיון דמשמעות מועדו משמע בכל ענין והי' נ"ל דאחר דידעינן דפסח דוחה רק טומאת מת, שוב ל"צ למילף מגז"ש תמיד מפסח, די"ל

דנפ"ל ממשמעות מועדו, ואפ"ה לא מוקמינן לי' רק בט"מ כדאשכחן בפסח, אבל אם נילף פסח גופי' ממועדו ק' מנ"ל דוקא טומאת מת, ובזה י"ל מ"ש התוס' על ר"ל לר"ש מנ"ל דפסח דוחה טומאה וק' לפמ"מ אינהו גופי' בר"פ דמצי למילף ממועדו מה הקשו דלמא ר"ש ס"ל ג"כ דילפינן ממועדו, ולפמ"ש א"ש דא"כ אפי' טומאת זיבה נמי, אבל על הספרי קשה:

ע"כ נ' די"ל דהספרי ס"ל ג"כ דרשת ר"ל, יש לך שעה שמצורעים משתלחים ואין טמאי מתים משתלחים, רק דמזה לחוד לא מצינו למילף כל כמה דלא אשכחן מקום ללמוד דדוחה טומאה רק דמוישלחו ילפינן דלאו כל טומאה הותרה וכמ"ש לעיל דמש"ה כ' הר"מ מפי השמועה למדו, ולפי זה ממילא מוכח ע"כ דקושית הגמרא הוא דווקא לאביי דילוף מטמא לנפש דליכא למימר כמש"כ לעיל, דמש"ה מקשי שפיר קאמר ר"ש דליכא למימר דצריך לדרשא דיש לך שעה שזבים ומצורעים משתלחים ואין ט"מ משתלחים דלר"י מצי למילף מק"ו מפרה וליכא למימר פסח שני יוכיח, ולפמ"ש לעיל דלפ"ז ממילא מוכח מאיש איש איש נדחה ואין ציבור נדחין דליכא למימר ל"ל תקנתא דהא בט"י עכ"פ אית להו תקנתא מקו' וטמא לנפש אתי לט"י לשיטת הר"מ כמ"ש לעיל דהא צריך וישלחו למעט זבים ומצורעים דל"נ כל טומאה הותרה בציבור אלא מוכח דקושי' הגמרא היא דווקא לאביי דס"ל לדרשא פשוטה מטמא לנפש, אבל לפמ"ש הר"מ דט"י דמת אין שוחטין עלי' יש לומר דטמא לנפש להכי הוא דאתי ובאמת קושי' הגמרא לק"מ ולאביי דהוי ק"ל נימא דיש לך שעה שזבים וט"מ משתלחים ול"א אדעתי' די"ל מצורע חמור הוכרח לומר דטמא לנפש אתי לאין ציבור נדחין, אבל למאי דאסיק די"ל מצורע חמור, י"ל דטמא לנפש אתי לט"י ואין ציבור נדחים ילפינן מוישלחו יש לך שעה וכו', ולפ"ז יש ליישב ק' התוס' שהקשו על ר"ל קשה לר"ש דילף מוישלחו ג' מחנות מנ"ל דאין ציבור נדחין, ולפ"ז י"ל דר"ל ס"ל ג"כ דמצינו למילף מטמא לנפש רק דאיהו ס"ל כרב לקמן דאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ, וס"ל כר"י טמאי מת מצוה שחל ז' שלהם בע"פ, וילפינן מטמא לנפש על טבול יום דמת שאין שוחטין עליו וע"כ לא מצי למילף מזה אין ציבור נדחין, אבל ר"ש י"ל דס"ל כשיטת ר"ע רבו שהי' נשמו מישאל ואלצפן או ארונו של יוסף ל"ד ביום ההוא וממילא שוחטין וזורקין על טמא שרץ, וע"כ טמא לנפש מיותר וילפינן מיני'] דאין ציבור נדחין ור"ל אתי אליבא דידן, ועי' לקמן ברש"י דמשמע להיפך למאן דס"ל שוחטין וזורקין על טמא שרץ ולא ס"ל מי לא עסקינן כו' י"ל דיליף לי' מטמא לנפש כמ"ש רש"י לקמן ממאי דהכי הוי, ופי' רש"י דלמא הואיל וכתי' טמא לנפש מוכח דלאו בז' הי' דמשמע טמא לנפש [ולשיטת רש"י י"ל בהיפך דר"ל ס"ל

כעולא, אך דברי רש"י אינם מוכרחים די"ל דקושי' ממאי דהכי הוא, דמצד הסברא ודאי שוחטין וזורקין עליו כיון דבלילה מצי לאכול וע"כ ממילא מוקמינן לקרא בטמא שאין זמנו לטבול היום וי"ל לשיטת הר"מ כמ"ש]:

ועוד נ"ל להוכיח מזה כמ"ש הסמ"ג דר"ח דאמר מצורע שנכנס לפנים ממחיצתו פטור, לא ידע מפלוגתא דר"י ור"ש, ולכאורה דחיקא מילתא לומר כן ושע"כ פ' הר"מ דלא כר"ח, ולדעתו ע"כ אביי דמקשה יאמר זב ואל יאמר מצורע וכו' וק' בשלמא מזב יליף שפיר דע"כ לדרשא אתי לר"י, דליכא למימר דאתי למחנה שני' דא"כ ל"ל ל"י את מחניהם ליתן מחנה לזה ומחנה לזה הא ממילא מוכח מיתורא כמ"ש ר"ש, אלא וודאי דמש"ה כ' ל"י מחניהם להורת דזב לאו להכי הוא דאתי, רק דממילא עכשיו דכתי' זב וקאי עלי' ל"י את מחניהם מוכח ליתן מחנה לזה אבל זב גופי' איצטריך לדרשא דיש לך שעה, אבל על מצורע לק"מ יאמר זב ואל יאמר מצורע דהא לר"י דלא ס"ל נתקו לעשה ק' כיון דמחנה שלישית יליף מלחוץ למחנה דכתיב גבי מצורע, וזה ל"ה רק עשה וע"כ כיון דכתי' בפ' וישלחו וקאי עלי' ל"י את מחניהם ע"כ הוי לאו, וא"כ ע"כ צריך לכתוב מצורע ומה קושי', וע"כ לומר דאביי לא ידע מפלוגתא דר"י ור"ש וע"כ אין תימה לומר דגם ר"ח לא ידע וכמ"ש הסמ"ג, אבל על ר"ל אע"ג דנקט לי' זב ומצורע י"ל דעיקר ילפותא הוא מזב, דמכח ע"כ דלדרשא קאתי הואיל והוצרך לכתוב ג"כ ול"י את מחניהם, ועיין היטב בכל זה:

בד"א נראה ליישב הקושי' הנ"ל על אביי לשיטת הר"מ דטמא לנפש חמור דאפי' על טבול יום אין שוחטין א"כ דלמא טמא לנפש אתי לטבול יום, וע"כ כתבתי לעיל די"ל אביי ס"ל כעולא וסוגי' הגמרא דכאן אזלא באמת שלא אליבא דהלכתא והוא דחוק קצת, שוב ראיתי בצל"ח שתמה ג"כ בזה על הר"מ ולא מצאתי ישוב בדבריו לקושי' זו, ונ"ל ע"פ מ"ש הר"מ עוד דוקא טומאות מן המת שהנזיר מגלח עליו אם נטמא בטומאה כזו וטבל והזה על טבול יום זה אין שוחטין עליו אבל על טומאות מן המת שאין הנזיר מגלח, אם הי' טבול יום מטומאה זו שוחטין וזורקין עליו, והוא תמוה מנ"ל להר"מ חילוק זה, וע' בהראב"ד, ונ"ל ע"פ מאי דיש לדקדק שם בסוגיא דקאמר דרב ס"ל אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ דכתיב כי יהי' טמא לנפש מי לא עסקינן שחל שביעי שלו בע"פ וכ"ת מנ"ל דהכי הוא ס"ל כר"י דאמר טמא מת שחל שביעי שלהם בע"פ היו דכתיב ולא יכלי לעשות הפסח ביום ההוא וקשה דלפ"ז למה קאמר בתחלה מי לא עסקינן כיון דמזה לא מוכח, וראיתי בצל"ח דהרגיש דקדוק זה, ועוד תמו' לשיטת הר"מ כיון דע"כ טבול יום דמת חמור וכיון דרב מודה דעל ט"י דשרץ שוחטין וזורקין

מנ"ל למילף דקודם טבילה אין שוחטין מדאין שוחטין על טמא מת הא טמא מת ע"כ חמור דאפי' על ט"י אין שוחטין וזורקין, והכ"מ נדחק מאוד בזה לומר דמדמי רב טמא שרץ קידם טבילה לטמא מת לאחר טבילה, ונ"ל לפמ"ש הר"מ בה' נזירות הטעם שיש חילק בנזיר על איזה מגלח ועל איזו אינו מגלח הוא מדכתיב בנזיר כי ימות מת עליו ולא כתיב כי יטמא לנפש משמע עד שיטמא בגופו של מת ע"ש, ולפ"ז י"ל דבתחלה כתיב אנחנו טמאים לנפש אדם ואח"כ כתיב כי יהיה טמא לנפש, והנה לנפש אדם י"ל דבא להורות על טומאת מת עצמו וכמו שאמר ר' יצחק שהיו טמאי מת מצוה, ולפמ"ש הכ"מ דודאי כבר טבלו ואפ"ה נדחו והוא ממה שהשיב להם משה איש איש כי יהי' טמא לנפש וגו' וכיון דטמא לנפש הוא טומאה שאין הנזיר מגלח מוכח עכ"פ דבטומאה שאין הנזיר מגלח אין שוחטין קודם טבילה דנהי דליכא לאוכוחי דאף לאחר טבילה אין שוחטין די"ל כי יהיה טמא היינו קודם טבילה מ"מ מוכח דקודם טבילה עכ"פ אין שוחטין, ומוכח דהכתוב השוה טמא שרץ קודם טבילה לטמא ט"מ שהנזיר מגלח אף לאחר טבילה, ולפ"ז אתי דברי רב שפיר דלא יכול להוכיח מיום ההוא דהוי טמאי' ממת מצוה שחל ז' שלהם בע"פ דהא הם הוי ע"כ חמורים מטמא שרץ דאפי' אחר טבילה אינם רשאים לשחוט עליהם ע"כ הוכיח מכי יהיה טמא לנפש דהוי טומאה שאין הנזיר מגלח רק דקשה מנ"ל דהוי בשביעי וע"ז קאמר שפיר ס"ל כדר"י וכיון דהשאלה היה בטמאי מת שחל ז' שלהם בע"פ א"כ בשלמא אי אמרינן דהתשובה הי' בטמאי טומאה בז' אף דהוי קודם טבילה י"ל דדמי לטומאה מן המת שהנזיר מגלח לאחר הטבילה וע"כ היה התשובה מעין השאלה, אבל אי ל"ה בז' ואפי' בלילה אינם ראוים לאכול כלל ולא היה התשובה מעין השאלה דעיקר שאלתם היה יזרוק הדם עלינו והבשר יאכל לטהורים כמ"ש רש"י וע"כ א"ש דהוצרך לומר מי לא עסקינן דעיקר ראי' רב הוא מכי יהי' טמא לנפש דהיינו טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח, ולפ"ז מיושב הקושיא הנ"ל על אביי דאמר לנפש למה לי והקשינו דלמא אתי להורות דטמא לנפש הוא חמור דאפי' על ט"י אין שוחטין וזורקין, ולפמ"ש א"ש דטמא לנפש הוא טומאה שאין הנזיר מגלח ושחו"ז עט"י וע"כ ל"ה רק כטמא שרץ ע"כ לנפש מיותר:

ועפ"י הדברים האלו אשכחן פתרא ליישב דברי הספרי התמוהים שכ' בפ' בהעלותך פסקא ס"ט איש כו יהיה טמא לנפש זה דבר ששאלו או בדרך רחוקה זה דבר שלא שאלו ואח"כ כתב טמא לנפש אין לי אלא טמא לנפש שאר טמאים מנין הריני דן מטמא ודרך רחוקה כו' הצד השוה שבהן שא"י לעשות את הראשון ועושין את השני אף כל וכו' ותמה הזית רענן עמ"ש כי יהי' טמא זה דבר ששאלו או בדרך רחוקה זה דבר שלא שאלו

פשיטא הא אנו רואים שהוא כך, וכתב לישב שהיה קשה להספרי דהו"ל לומר כל מי שא"י לעשות הראשון יעשה את השני ע"כ כתב שכן דרך להשיב על מה ששאלו ואח"כ מוסיף אף על מה שלא שאלו וזה פי' שואל כענין ומשיב כהלכה ע"כ, ולפ"ד אין קשר למ"ש הספרי אח"כ שאר טמאים מנין, גם צ"ע בסוגיא דר"פ מי שהי' טמא דתני להדיא למה נאמר טמא ודרך רחוקה אלא שאלו פטורין מן הכרת ואלו חייבין, גם אית' טמא למה נאמר דאי בעי למיעבד לא שבקינן לי', ולפמ"ש י"ל ע"נ דכיון דהם שאלו אנחנו טמאים לנפש אדם דהוי ט"מ שהנזיר מגלח והתשי' הי' כי יהי' טמא לנפש די"ל דהוי טמא מת שאין הנזיר מגלח, ולפ"ז הוי מצי לפרש דהתשו' לא הי' ע"מ ששאלו, ואדרבה מכללה יש לשמוע דדוקא טמא לנפש יש לו תקנה בשני הואיל ול"ה טומאה חמירא אבל טומאה שהנזיר מגלח דהיינו לנפש אדם לית לי' תקנתא, ולפ"ז לא הוי מצי למילף זבין וזבות במה הצד מטמא ודרך רחוקה שא"י לעשות ראשון ועושין בשני די"ל טומאת מת שהנזיר מגלח יוכיח, ע"כ הקדים הספרי כי יהי' טמא לנפש זה דבר ששאלו דאין סברא כלל לומר שהתשוב' לא היה כלל על השאלה, וצ"ל או דהספרי ס"ל לנפש משמע טומאה שנזיר מגלח ודלא כהר"מ מ"ש בהלכות נזירות או די"ל אף לשיטת הר"מ שכ' אי הוי כתיב לנפש הו"א כל טומאת, י"ל דלנפש כולל הכל וע"כ שפיר קאמר הספרי דהי' התשובה על ששאלו שלא נימא התשו' הי' דוקא על טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח וע"כ קאמר שפיר אח"כ דלפ"ז מצינן למילף במה הצד שאר טמאים, והנה לרב דס"ל דאשוח"ו על טמא שרץ וס"ל לחלק בין ט"י דמת בטומאה שהנז"מ ובין ט"י דמת שאין הנזיר מגלח נראה דס"ל טמא לנפש אינו סובל רק טומאה שאין הנזיר מגלח דאל"כ יהי' טמא לנפש סובל שני פירושים בטומאה שהנזיר מגלח אפי' לאחר טבילה ובטומאה שאין הנז"מ דוקא קודם טבילה וזה דוחק, או צ"ל דהפי' הוא רק טומאה שאין הנזיר מגלח רק דילפינן מני' ממילא טומאה שהנזיר מגלח לאחר טבילה, ולכאורה קשה דלמא הואיל וחייבים עליו על ביא' מקדש הוא חמור אפי' לאחר טבילה, וצ"ל דנפקא ליה מאיש איש דמרבינן שאר טמאים ובזה א"ש דהספרי יליף שאר טמאים במה הצד מטמא ודרך רחוקה ובגמרא יליף מאיש איש ולמ"ש א"ש דלמאן דס"ל כר"י טמאי מת בז' הי' ומוכיח שהי' טבול יום ואפ"ה נדחו ומוכח לחלק בין טומאה שהנז"מ וא"כ לא מוכח כלל מהתשו' איש כי יהי' טמא לנפש לטומאה שהנז"מ וממילא גם שאר טמאים לא מוכח ע"כ צריך לרבוי דאיש איש, והספרי י"ל דאזיל לשיטת ר"ע דל"ס לי' טמאי מ"מ בז' שלהם ול"צ לחילק הנ"ל, וא"ש [ועי"ש בספרי קודם לאותו פסקא אמר ר' חידקא וכו' מ כח להדי' דס"ל שלא הי' יכולים לאכול אפי' בערב וע"כ דס"ל דלא הי' בז'] ובזה י"ל ג"כ

לשון הר"מ שכ' הא דטומאה דחוי' בציבור ילפינן מפי השמועה דכתיב אנחנו טמאים לנפש אדם מפי השמועה למדו שיחידים הם שנדחו אבל ציבור אינם נדחין בטומאת מת דקדק לכתוב בטומאת מת ולא הביא כלל קרא לנפש דילפינן מיני' כמ"ש אביי ולפמ"ש י"ל דהו"מ למימר דלמא דווקא בטבול יום של טומאה שהנז"מ אין ציבור נדחין, או בטמא של טומאה שאין הנז"מ כמו טמא לנפש. אבל ט"מ שהנז"מ קודם טבילה, או בששי שלו עדיין לא ידעינן לרב ע"כ הוצרך לומר מפי השמועה למדו * ולפ"ז י"ל ג"כ כמו בדרך ראשן דר"ל ס"ל כרב ול"מ מלנפש רק טומאה שאין הנז"מ ע"כ הוצרך לילף מיש לך שעה שזבין ומצורעין משתלחין דמשמע רק זבין ומצורעין ואפ"ה הוצרך לילפותא דאיש נדחה כמ"ש לעיל דאל"כ לא עלתה עה"ד לאוקמי קרא בהכי אבל ר"ש לשיטתו דהיא סתם ספרי מדאמר על מה ששאלו מוכח דל"ס לחלק בין טומאה שהנז"מ, לדידי' שפיר מצי למילף מטמא לנפש כאביי ואתין דברי הר"מ על נכון ועיין היטב בכל זה:

(הג"ה גם י"ל דלנפש אינו מיותר לפי זה דווקא ט"מ שאין הנז"מ אין חייבין על ביאת מקדש אבל שאר טמאים חייבים על ביאת מקדש כדאמר ר"מ בנזיר ס"פ כה ג לא תהא זו קלה מן השרץ וע"כ ל"מ למילף טבול יום דמת רק מטמא לנפש]:ע"כ הגה"ה):

שוב הי' נ"ל להמתיק הדברים הנ"ל דהא דיליף הספרי מבמועדו ותחלה רצה לילף מק"ו מפרה, וק' דלפי זה מנ"ל דוקא ט"מ וכ' לעיל דהספרי סמך על דרשא דר"ל יש לך שעה, ולכאורה קשה א"כ למה לי במועדו או הק"ו הו"מ למילף מדרשא דר"ל וממילא הוי מוכחינן מזה דהפי' איש נדחה ואין ציבור נדחין וכמו שכ' לעי' בכוונת הר"מ וי"ל, אמנם נ' די"ל לפמ"ש הזית רענן די"ל מבמועדו לא מרבינן רק טומאת מת עי"ש רק דק' בהו"א דרצה לילף מק"ו וע"כ דסמך אדרשא דאיש נדחה כמ"ש לעיל דאל"כ דלמא דוקא טבול יום וא"כ ק' נימא ה"ה כל הטמאים ועכ"ל דזה דווקא להספרי לשיטתו, דנפ"ל שאר טמאים מבניי' דטמא ודרך רחוקה, אבל בקרא לא כת' רק טמא לנפש וא"כ ממילא כי מרבינן איש נדחה ואין ציבור נדחין אף דילפינן דיחיד עושה פ"ש אפי' בשאר טומאת, מ"מ בהדי' לא כתי' וריבוי דאין ציבור נדחין י"ל דלא קאי רק אמאי דכתי' והנה כבר כתבתי דבגמ' דריש שאר טמאים מאיש איש וצריך להבין למה לא יליף מבניי', ונ"ל פשוט כיון דבגמ' דריש לנפש אתי להורות שום דבר לאביי דאין ציבור נדחה בט"מ או לרב כמ"ש לעיל, וכיון דלנפש להורת שום דבר אתי י"ל דאתי למעוטי ול"מ למילף מבניי' דטמא ודרך רחוקה דדלמא לנפש למעוטי קאתי, וע"כ אמר אביי בגמרא וכ"ת והתני איש איש וע"כ צריך דוקא לרבוי דאיש איש, ולפ"ז י"ל הפי' בספרי הנ"ל כי יהי' טמא זה דבר ששאלו, היינו דבשביל זה לא מצינן לומר לנפש למעוטי אתי דאורחי דקרא

הוא הואיל והם שאלו טמא לנפש השיבו להם טמא לנפש, וכיון דלנפש משום אורחי דקרא כתי' שפיר יליף הספרי שאר טמאים מבניי' אבל אביי הוצרך להביא דרשא דאיש איש, ולמאן דיליף מאיש איש אי הוי ילפינן מאיש נדחה ואין ציבור נדחין ממילא אף בשאר טומאת אינם נדחין כיון דקרא מיירי מכל טומאת, ועי' תי"ט ר"פ מי שהי' טמא דזה תלוי בפלוגתא דר"ע ור"י אי אמרינן דברה תורה כלשון ב"א והיא פלוגתא בכריתות ספ"ב בשפחה חריפה ועי"ש במשנה בגמרא הגי' ר' יהודה מוכח דר"י ס"ל דלא דברה תורה כלשון ב"א וא"כ ע"כ דריש איש איש לשאר טמאים, וא"כ ע"כ צריך לדרשא דר"ל דאל"כ אף שאר טמאים לא יהי' נדחין בציבור וע"כ מוכח כמ"ש לעיל דקושי' הגמרא על ר"י הוא הכל לאביי:

גם הי' נראה לי די"ל הא דלא ילפינן מבמועדו רק ט"מ היינו למ"ד דחוי' בציבור ועיקר קרא דוינזרו מקדשי בני ישראל דילפינן מני' טמא אף בציבור מיירי שפיר מצינן למימר דלא מרבינן רק ט"מ משא"כ למ"ד הותרה [וי"ל דה"ט דס"ל הותרה אע"ג דלכל הענינים דצריכ' לדחות הוי בגדר דחוי וכמ"ש ר"ל כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב, והכא אמרינן הותרה ולא צריך למהדר אטהורים, היינו טעמא כיון דטמא אפי' בדיעבד מחלל עבודה לא שייך לומר בגדר דחוי דאם הי' טומאת הגוף איסור ופסיל דטומאה ל"ה קרבן כלל ול"ד למילה בצרעת וכדומה דנהי שעושה איסור ועובר הלאו מ"מ המצוה נעשה, אבל הכ' אי הוי דחוי ס"ל לר"י דל"ה מצוה כלל] ול"ד לקרבן יחיד דבדיעבד מרצה ציץ אבל לכתחי' להתיר עד"ז ל"ד לשאר מקומות וע"כ ס"ל התרה וכיון דאמרינן הותרה ע"כ דוינזרו לא קאי על ציבור ממילא אין סברא לחלק בין ט"מ לשאר טומאת ולומר דקרא דוינזרו קאי על צבור לענין זב ולא לענין ט"מ, וע"כ א"כ ילפינן מבמועדו הוי לי' לרבות אפי' שאר טמאים, אבל מאן דס"ל דחוי, שפיר מצינן למימר כס' הז"ר הנ"ל דלא מרבינן מבמועדו רק טמא מת, ולפ"ז דר"ש לשיטתו מצי למילף מבמועדו משא"כ [לדידן] אף מבמועדו לא מצי למילף ודוק, וי"ל ראי' ממ"ד ר"פ מי שהי' טמא ר"ע ס' אין שוח"וז על ט"ש ואנא סבר שח"ז והקשו התוס' תימא דמאן דס' אין שח"ז ס' כר"י ור"ע הא סבר דלא כר"י ע"ש, גם ק"ל מנ"ל לר"נ לחלוק על ר"ע בזה יותר ממאי דאותיב רב ששת מר"ע וע"כ נ"ל לפ"מ שפי' רש"י ממאי דהכי הוי דלמא מש"ה כתיב טמא לנפש להורות דלאו בטמא שרץ מיירי אלא בטומאה אריכא ע"ש ברש"י שכ' בשינוי לשון קצת] נראה מדברי רש"י לולי שהי' לנו מקום להוכיח דלאו בטמא מת בז' מיירי הי' לנו לומר דודאי מיירי אף בשביעי משום מי לא עסקינן, ולפ"ז י"ל למאן דיליף מטמא לנפש דציבור עבדי בטומאה בטומאת מת כמ"ד אביי ודאי דמוכח מכח מי לא

עסקי' דאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ כיון דמטמא לנפש לא מוכח לסתור המי לא עסקינן, ולפמ"ש די"ל דלר"י ילפינן אין ציבור נדחין מכח קושית ר"ש יאמר טמא לנפש וכמו דאמר ר"ל אבל לר"ש ע"כ צ"ל למילף מטמא לנפש א"כ י"ל דר"ע ס"ל כר"ש ויליף מטמא לנפש דאין צבור נדחין, ולפ"ז אף בלא ר"י מוכת דאין שוח"וז על ט"ש משום המי לא עסקי' דכל כמה דנוכל לדרוש טמא לנפש למילתא אחריתא דרשינן כדי שלא לסתור פשטי' דקרא דמיירי אפי' בז' דהוי ג"כ טמא לנפש וכמו דאמר מי לא עסקינן וע"כ ר"ע שפיר מצי סבר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ ור"נ י"ל דסבר כר"י בדרשא דוישלחו, ונפ"ל אין צבור נדחין מדרשא דר"ל, ואייתר ליה טמא לנפש לאורוי לסתור המי לא עסקינן, ולפ"ז מוכח פסק הר"מ כרב דאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ וגם מאי דפסק כר"י דמצורע שנכנס לפנים ממחיצתו בארבעים מדהוצרך הגמ' לאוקמי רב כר"י ולא מוכח כפשוטי' משום מי לא עסקינן ואי משום קושית הגמ' ממאי דהכי הוי וכמ"ש רש"י דטמא לנפש אתי לסתור המי לא עסקינן, דלמא ס' כר"ש ואצטריך טמא לנפש דאין צבור נדחין וממילא אין לנו ראי' לסתור המי לא עסקינן, וע"כ צ"ל דהגמ' רצה לאוקמי מלתא דרב אליבא דהלכתא כרב יהודה וע"כ מוכח דהלכה כר' יהודה וכרב דאין שוח"וז על טמא שרץ ומוכח כמ"ש לעיל דלר"י אין צריך למילף מטמא לנפש ול"צ לבא אליבא דאמת דס' כר"א דחקו פטורין, וע' הטב בכ"ז:

ריש פרק מי שהיה

ראיתי לבאר הנראה לפענ"ד בישוב דברי הרמב"ם התמוהים חדא במאי דפסק כרבי נגד ר"נ ורחב"ע וכמ"ש הראב"ד ז"ל דבשגג בראשון והזיד בשני הי' לו להיות פטור ע' בלח"מ וכבר תי' הכ"מ ע"נ ע"פ גי' הר"מ בכריתות דרבנן ס"ל מגדף היינו מברך ד' כרבי וע"כ פסק כרבנן אך כתב דלגי' רש"י התם לא מוכח, ע"כ עדין הדבר צריך הכרע, עוד מצינו מחלוקת בין רש"י והר"מ דרש"י ס"ל לרבי אפי' עשה את השני חייב כרת אם הזיד בראשון וכן לר' נתן כמ"ש רש"י להדי' והר"מ ס"ל דאם עשה את השני ודאי פטור רק דפליגא בשגג בשני דחייב לרבי ולר' נתן ולרחב"ע פטור וצריך להבין טעם מחלקותם, ולכאו' הי' תמוה דלפ"ז למה קאמר הזיד בראשון ושגג לרבי ולר"נ חייב הו"ל לאשמעי' רבותא טפי אפי' עשה את השני חייב לרבי ולר"נ, עוד הקשה הכ"מ על הר"מ שפסק בפלוגתא דנשים בשני רשות דלא כרי יוסי רק כר"י דבשני אין שוחטין עליהן בפ"ע וקש' למה ע"ש, ונראה דיש מקום ליישב בעזה"י דלהר"מ לשיטתו יהי' הכל נכון, דהנה הר"מ פסק בטמא ודרך רחוקה בראשון והזידו בשני פטורים, וכן מפ' בפי' המשניות דהפי'

במתני' שאלו פטורין מן הכרת ואלו חייבים היינו בהזידו בשני דטמא ודרך רחוקה שהיו פטורים מן הראשין והואיל ועיקר ונכרתה כתיב בראשון ע"כ פטורין אפי' הזידו בשני אבל שגג או נאנס חייב בהזיד בשני כיון שהיה בר חיוב בראשון, ותמה הלח"מ לפ"ז מאי אמר רב אשי מתני' נמי דיקא דתני אלו חייבים ומוכח דמזיד ואונן תני בהדייהו, ולפמ"ש הר"מ דאלו חייבים קאי אשני לא מוכח כלל, גם ק' בגמ' אלא בדרך רחוקה למה נאמר לפוטרו מכרת וכמ"ד הורצה מנ"ל דלמא לפוטרו מכרת קאי אשני, וע' בלח"מ שתי' על הדיקא נמי דאמר רב אשי דדחיקא לי' לאוקמי מתני' רק כרבי והוא דוחק כיון דהר"מ פסק כרבי, ולענ"ד י"ל לפ"מ שהסביר הר"מ בפי' המשניות הטעם דמש"ה טמא ודרך רחוקה פטורים מכרת אם הזידו בשני לפי שנפטר מפסח ראשון שנ' בו לשון כרת ונדחה לפסח שני שלא נ' בו לשון כרת, ובשגג או נאנס ולא עשה את הראשון חייב כרת אם לא עשה את השני כי ל' התורה כ"מ שאינו טמא ולא בד"ר ולא עשה פסח כלל חייב כרת, וי"ל דכ"ז לא שייך רק לרב ששת דס"ל מדחה דחי' רחמנא ואי בעי למעבד לא שבקינן לי' א"כ אינו בר פסח כלל בראשון וע"כ י"ל שפיר דאינו חייב על השני ול"ד לשגג ואונס דחיובי רמי עלי' ובכ"ש שיזכור או שיעבור האונס הוי ב"ח משא"כ בדרך רחוקה דאפי' שיכול לעשות שליח אפ"ה פטור א"כ אינו בר פסח ראשון כלל, וע"כ י"ל דפטור אף על השני משא"כ לר"נ דס"ל מיחס הוא דחס רחמנא עלי' ואי עביד תבא עליו ברכה וא"כ חל עליו מצות פסח ראשון י"ל שפיר דחייב על השני דהא שוגג ואונס נמי פטורים מכרת מראשון ואפיה חייב' כרת בשני ה"נ י"ל לר"נ וסברת הר"מ אינו רק לרב ששת דס"ל ל"ה ומדחי' דחי' רחמנא ואינו בר פסח בראשון כלל:

עוד י"ל לכאורה כמו דדרשינן לקמן ובדרך לא הי' אתי ליכול לבא בסוסים ובפרדים וע"כ דהוא מיותר דהו"מ לכתוב והאיש אשר לא יעשה פסח דפשיטא דקאי רק אטהר ושלא הי' בדרך, וא"כ כמו דדרשינן ובדרך לא הי' צריכן למדרש ג"כ והאיש אשר הוא טהור, ולהר"מ אתי שפיר דאתי להורת דוקא טהור אבל טמא אפי' בפסח שני אינו חייב כרת וממילא הוי' ילפינן דרך רחוקה מטמא וע"כ דרך רחוקה אתי ליכול לבא בסוסים ובפרדים אבל לר"נ דלא מקיש אין ראי' לפטור דרך רחוקה מפסח שני דלית לן יתור וגם מצד הס' אין לדמותו לטמא הואיל ואי בעי עביד. ולפ"ז מיושב קושי' הלח"מ הנ"ל דרב אשי אמר שפיר מתני' נמי דיוקא דע"כ אונן ומזיד תני בהדי' מדתני חייבין ודלא כר"נ דלר"נ ליכא למימר פטורים בשני דהא ס"ל א"ע תע"ב ול"ש ס' הר"מ וכמ"ש, וע"כ לר"כ ע"כ אונן ומזיד תני בהדי' וא"כ ל"ל דיקא במתני' וכל דברי ר"א רק לסתור הדיקא, ולפי זה מיושב קו' רש"י ותוס' על רב ששת מאי קאמר א"כ למה יאמר טמא הא צ"ל דא

בעי למעבד ל"ש לי' והנה לפמ"ש התוס' לקמן דעיקר קו' על הלשון דהאיך שייך לומר פטורים כיון דאפי' א"ב למעבד ל"ש לי', ובמתני' נדחקו לר"ש דאגב דתני בסיפא חייבין, ולשיטת הר"מ אתי' כפשוטי' דפטורים קאי על פסח שני, גם לשיטת הר"מ י"ל דעיקר קו' למה נאמר טמא או בדרך רחוקה רק על מצות פסח שני וכדמשמע פשוטי' דמתני' כיון דכולם עושים בשני למה נאמר טמא ודרך רחוקה שיעשו את השני, ולשיטת התוס' ק' באמת הא צריך דאי בעי למעיבד לא שבקי' לי' ומה שהוכריחו התוס' דע"כ זה אינו קו' דתפ"ל מלפי אכלו וע"כ לזה ג"כ א"צ וע"כ דעיקר קו' רק על הלשון פטורים ולא אוכל למצא דעת קדושים להבין דבריהם, דהא ע"כ למ"ד שוחטין וזורקין על טמא שרץ ושאלת האנשים הי' בששי ע"כ הי' ס"ל דאכילת פסחים אינו מעכב ולפי אכלו למצוה דאל"כ מאי ס"ד לומר למה נגרע אלא ודאי דהוי ס"ד לפי אכלו למצוה וכדס"ל לר"נ לעיל ד' ע"ח לענין טומאת בשר ואע"ג דר"נ מודו בטומאת גברי היינו אליבא דאמת דחזינן דטמא מת נדחה אבל לפום שאלת האנשים ע"כ דהוי ס"ד דאפי' טומאת גברי אינו מעכב באכילת פסחים וכמו דסברי זקני דרום בזבחים ק"ב וע"כ אתי' קושי' הגמרא כפשוטי' הא צריך לכתוב דאי בעי למעיבד ל"ש לי' וע"כ גם במתני' ק' לר"ש, אך לשיטת הר"מ דלר"ש קאי אשני א"ש דקשי' למתני' כיון דכולם עושים השני למה פרט במצות שני רק טמא ודרך רחוקה, ולפמ"ש י"ל קושית התוס' שהקשו לר"ע דס"ל דלא כר"י מנ"ל דאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ דהא רב לא יליף לה רק משום דס' כר"י, ולפמ"ש י"ל דלכאורה יש להביא ראי' פשוטה דאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ דאל"כ מאי נסתפקו תפ"ל דכתי' לפי אכלו וע"כ שהי' ז' שלהם וי"ל דר"ע ס"ל בפשיטות לפי אכלו לעכב והא דהוצרך הגמרא לומר לרב דס' כר"י י"ל דהיינו לרב לשיטתו דס"ל כר"נ לפי אכלו למצוה ואפי' נטמא הבשר וזרק את הדם הורצה ונהי דר"נ ס"ל דטומאת גברי מעכב דמקשינן אוכלין למנוין י"ל דזה אינו מוכרח למדרש ולחדש דאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ דדלמא כזקני דרום דלא מקשו ע"כ הוצרך למימר דס' כר"י,, אבל לר"ע י"ל דס' כרבנן וכדקי"ל לפי אכלו לעכב ונטמא הבשר וזרק את הדם לא הורצה וע"כ מוכח בפשיטות דאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ, רק לכאורה הא קשי' לפי' הר"מ מאי דאמר בגמרא אלא ד"ר למה נאמר לפטרו מכרת וכמ"ד הורצה מנ"ל דלמא כמ"ד ל"ה וקאי אשני, וגם לפמ"ש הלח"מ דרצה לאוקמי מתני ככ"ע אבל ברייתא דממילא ל"א ככ"ע בהא דנשים בשני חייבים ק' מנ"ל דכמ"ד הורצה דלמא ל"ה וקאי אשני וצ"ע, ואפ"ל למ"ש התוס' לעיל דף פ"א בהא דר"י ס"ל חטאו ישא האיש ההוא למעוטי קטן, והקשו פשיטא ותי' דנ"מ לקטן שנתגדל בין שני פסחים וקמ"ל שני תשלומין דראשון, ולפ"ז דמוכח לר"י

דשני תשלומין דראשון דלא כרבי וכיון דברייתא זו אתי כר"י מוכח ע"כ דלא קאי אשני דבשני כולם פטורים, אך לכאורה קשי' לשיטת הר"מ דס"ל אי אמרינן שני רגל בפני עצמו אפ"ה מי שלא הי' בר חיוב בראשון פטור בשני א"כ למה לי האיש ההוא לפטור קטן שנתגדל תיפוק לי' אף אי הו"א רגל בפני עצמו אפ"ה פטר דל"ה בר חייב בראשון, אך לפמ"ש לעיל דשיטת הר"מ הוא דוקא למ"ד לא הורצה דל"ה בר חיוב בראשון כלל א"כ יש לומר דר"י ס"ל הורצה כברייתא זו דאתי' כוותי', אך לפמ"ש התוספת להוכיח דר"י ס"ל אין שוחו"ז וע"כ ס"ל ל"ה הדרי' הקושי' לדוכתי' לשיטת הר"מ אך באמת דברי התו' תמו' לכאורה דהא עיקר הילפותא דל"ה אי אמרי' אין שוח"וז משום ילפותא דר"ע נאמר טמא ונאמר ד"ר מה טמא שאין סיפק בידו לעשות אף ד"ר דמזה יליף לר"ע ד"ר היינו מן המודיעי' ולחוץ וס"ל דלכל מילי מדמי לי' ור' יוסי הא ס"ל כר"א לקמן במתני' לפיכך נקוד על רחוקה לומר מאסקופת העזרה ולחוץ ובע"כ דלא מדמי לי' לטמא וע"כ אפי' אי ס"ל אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ מצי סבר ל"ה ואפשר דד"ת אלו הם לגירסת רש"י אבל לשיטת התוספת לא קשי' כלל וע"כ שפיר מצינן למימר דר"י סבירא לי' כמ"ד הורצה:

ועוד י"ל ליישב בקיצור דנהי דס"ל להר"מ למ"ד רגל בפני עצמו אפ"ה מי שלא הי' בר חיוב בראשון פטור על השני מכרת, היינו מכרת פטור אבל ודאי מוטל עליו חיוב לעשות פ"ש דהא בהדיא כתיב מצות פ"ש על טמא ושהי' בדרך רחוקה ומאי דממעטינן מחטאו ישא האיש ההוא ממעטינן שאפי' חיוב ליכא רק רשות כמו דס"ל לר"י דנשים בשני רשות משום ה"ט, וא"כ הקושיא מעיקרא ליתא דאי ל"ה כתיב חטאו ישא האיש ההוא למעוטי קטן שנתגדל נהי דהוי פטור מכרת מ"מ חיובי הוי רמי' עלי' וע"כ איצטרך האיש לפטרו לגמרי וע"כ הא דפטור היינו משום תשלומין דראשון וכיון דברייתא אתי' כר"י ע"כ לפוטרו מכרת אראשון וע"כ קאמר שפיר כמ"ד הורצה וא"ש למ"ש דר"נ ל"מ לומר מנא אמינא מברייתא זו כיון דברייתא אתי' כר"י ור"י הא ס"ל דרך רחוקה ל"ה מן המודיעי' ולחוץ רק מאסקופת העזרה ולחוץ וע"כ ליכא למימר נאמר טמא ונאמר ד"ר וע"כ לדידי' ודאי הורצה.:

ולפ"ז א"ש ממילא הא דפסק הר"מ נשים בשני רשות ודלא כר"י כיון דהוא פסק כרבי שני רגל בפני עצמו וזה מוכח מרב ששת דלדידי' ע"כ צריך לאוקמי סתמא דמתני' כרבי דאל"כ קשה לדידי' קושי' רש"י ותוס' על מתני' דתני למה נאמר דרך רחוקה וע"כ כרבי וכפי' הר"מ וממילא מוכח דלא כר"י דאיהו סבר תשלומין, ובזה יש מקום לישב קושית המהרש"א בתוספת ד"ה לפטרו שהקשו לר"י דס"ל דרך רחוקה שא"י לבא בשעת

אכילה א"כ למה לי לפטרו מכרת ת"ל דפטור כיון דאינו ראוי לאכילה וא"ל הואיל ואפשר לבא בסוסים ובפרדים א"כ למה לי בדרך לא היה ותי' דקמ"ל דמותר לעשות שני והקשה המהרש"א דמ"מ מברייתא זו יש סתירה לר"י דע"כ הברייתא לא ס"ל כר"י דתני לפוטרו מכרת ותיקשי ברייתא לר"י, ולפמ"ש לעיל דברייתא אתי' כר"י ולר"י דרך רחוקה מאסקופת עזרה ולחוץ ומוכח ממילא דלא דרש בדרך לא הי' כיון דס"ל מאסקופת עזרה ולחוץ פשיטא דיכול לבא, גם נ"ל פשוט כיון דס"ל מאסקופת עזרה ולחוץ משמע ודאי דקאי על שעת עשי' ודלא כר"י רק ר"י אזיל לשיטת ר"ע דבעי דרך רחוקה ממש וע"כ ס"ל כיון דמני לבא בשעת אכילה ל"ה ד"ר, גם י"ל בפשוט דאם ל"ה כתיב בדרך לא הי' הו"א מס' חיצונה דדרך רחוקה ל"ה רק כשא"י לבא אפי' בסוסים ופרדים, ובאמת הוי מוכרחים למימר דד"ר אתי למימר דלא הורצה אפי' אי בעי למיעבד ע"י שליח שעשה כבר, [דלולי זאת כיון דאיהו א"י לבא גם שלוחו ל"מ לבא] רק דעכשיו דמצינו למימר לפוטרו מכרת כיון דיכול לבוא בסוסים ופרדים אמרינן לפוטרו מכרת ואי בעי למיעבד שבקינן לי' רק התוס' לשיטתם הקשו שפיר דלאי בעי למיעבד ל"ש לי' ל"צ קרא כיון דאי אפשר לבא בשעת אכילה ת"ל מלפי אכלו אבל לפמ"ש לעיל דע"כ למ"ד שוח"ז שאלת האנשים היה שמא לפי אכלו למצוה א"ש, ולשיטת הר"מ הנ"ל יש לומר בפשיטות דאי לא כתיב בדרך ל"ה הו"א כפשוטי' דדרך רחוקה לא הוי רק בא"י לבוא כלל אפי' בסוסים ופרדים, ובאמת הי' קשה לי למה לן דרך רחוקה והוי צריכין לומר דשני רגל בפני עצמו ואתי לאשמועינן לפוטרו משני, אך האמת יורה דרכו, ונראה לפענ"ד דאף בלא שיטת הר"מ י"ל קושית מהרש"א וכמו שכתבתי לעיל, וע"פ זה יש לישב שיטת הר"מ לחלק בין טומאת המת שהנזיר מגלח עלי' דבזה אפי' טבול יום נדחה וכמש"כ לעיל טעמא ש"ד כיון דהר"מ ס"ל פי' הכתוב והאיש אשר הוא טהור וגו' קאי דוקא אחיוב כרת ואי נימא טמא דכתיב בקרא היינו דוקא קודם טבילה וא"כ צריך לטבול כדי לעשות פסח ואם לא טבל חייב כרת וא"כ למה כתיב דוקא והאיש אשר הוא טהור, אבל לשיטת הר"מ דטמא דכתיב בקרא מיירי בטומאה שהנזיר מגלח וע"כ אפי' לאחר טבילה א"י לעשות א"ש דכתיב אשר הוא טהור לאפוקי טמא דכתיב קודם דאפילו לאחר טבילה אינו ראוי וע"כ אינו בכלל ונכרתה ודוק היטב:

גם י"ל ראי' להר"מ הנ"ל ממ"ד ר"פ א"ד הזאה תוכיח וע' תוי"ט דלהר"מ הפי' הוא שי"ג חל בשבת ולפמ"ש הר"מ הטעם דמשום הכי אין הזאה דוחה הואיל ואינו יום הקרבה, א"כ מוכח ע"כ דאיירי בי"ג דבי"ד באמת למה לא ידחה וע"כ דמיירי בי"ג וק' לפמ"ש הר"מ בהלכות פרה דהזאת יום ז' יכול להיות אפי' בחמישי מהזאת שלישי וא"כ קשה

מה הקשה ר"ע הזאה תוכיח מה"ת לידחי הזאה ז' בי"ג בשבת הא אפשר להזות בי"ד בחול אבל לשיטת הר"מ דעל טבול יום דטומאה שהנזיר מגלח אין שוחטין וזורקין א"ש דאם יזה בי"ד יהיה ט"י ואין שוחטין וזורקין עליו ולהראב"ד לשיטתו שם בהלכות פרה מוכח באמת דלא כפי' הר"מ רק דמיירי בי"ד שחל בשבת וכמ"ש באמת בהלכות קרבן פסח, ולפ"ז י"ל מ"ד בגמ' ר"א גמ' איתעקר לי' וקשה באמת על ר"א טעמא מאי, והנה לשיטת הר"מ קשה על ק"ו דר"ע דלמא הכא שאני הואיל ואינו יום הקרבה וצ"ל דר"ע מדמי לי' למכשירין דיש ג"כ צד ריעותא דאפשר לעשות מע"ש ועי', שוב מצאתי אח"כ כן בשעה"מ לישב הקושי' הנ"ל על ר"ע לפ"ז י"ל דר"א לא מדמי לי' וס"ל דיותר יש לדחות הזאה הואיל ואינו זמן הקרבה, רק לפום דאיתעקר לי' אמר ועלי' אני דן אבל באמת בעיקר הדין א"ש שיטת ר"א אפי' לפום שיטתו דהזאה א"ד, רק לפ"ז צריך ישוב שילהי סוגי' דר"פ אלו דברים שם ודוק וי"ל, ועפ"י הדברים האלו י"ל בטעם הר"מ דס"ל לרבי א"ח על הראשון רק בלא עשה את השני אע"ג דרבי ס"ל רגל בפ"ע ועיין בצל"ח, ולפמ"ש הר"מ דעיקר כרת של השני נפקא ג"כ מונכרתה וס"ל וחדל לעשות את הפסח שלא יעשה כלל, ואע"ג דרבי דרש א"נ צ"ל תרתי שמעת מני' דפשטי' דקרא דעיקר כרת אתי מוחדל, וע"כ ממילא בעשה את השני י"ל להיות פטור אף לרבי ומשמע דכש"כ לר"נ דא"כ הו"ל לומר א"ב בין רבי לר"נ, ורש"י פי' להדיא דלר"נ אפי' עשה את השני חייב ולרש"י קשה למה קאמר א"ב שגג בשני דפטור לר"נ למה לא קאמר עשה השני דחייב לרבי ולרחב"ע, ולפום רהיטא נ"ל דאפ"ל לרש"י לשיטתו א"ש ולהר"מ לשיטתו מוכח דלא כרש"י לפ"מ דאי' בסוגי' ר"פ אלו הן הלוקין פלוגתא דר"י ור"ל בלאו הניתק לעשה דר"י סבירא לי' בטלו ולא בטלו ור"ל סבירא לי' קיימו ולא קיימו לפי גירסת רש"י שם וע"ש היטב בתוספת דלפ"ז מוכח דמסתבר לומר בטלו ולא בטלו רק ר"ל הואיל וסובר התראת ספק לא שמי' התראה הוצרך לומר קיימו ול"ק, ולפ"ז י"ל שיטת רש"י דמש"ה קאמר א"ב שגג בשני ול"ק רבותא אפי' עשה השני חייב לרבי די"ל לשיטת רש"י ל"ה זה רבותא כ"כ וע"כ אשמעינן רבותא לרחב"ע אע"ג דס"ל תקוני' לראשון ודמי' ללאו הנל"ע שתיקן הלאו תלוי בעשה וס"ד דכל זמן שלא תיקן העשה אף שהי' שוגג יהי' חייב דס"ס לא תיקן מה שהי' לו לתקן וכמו דס"ל לר"ל בלא קיים העשה חייב, אך כיון דקי"ל כר"י בטלו ול"ב ומוכח דמידי דהוא תיקן האיסור הקדום א"ח עד שיבטלנו, ע"כ ה"נ אינו חייב רק בהזיד בשני וא"ל הלא אף בהזיד בשני כיון דלא עשה מעשה ל"ה ביטול דהא בורכא כיון דכל עיקר חיובו של פסח הוא בלא עשה מעשה ע"כ בהזיד בשני ודאי דהוי ביטל וזה פשוט [ולפמ"ש לקמן יבואר דכעין זה מקרי ביטל אבל אין

צורך לזה לענין פסח ודוק] ואפ"ל דאף לר"ל א"ש דאע"ג דס"ל בלאו הנל"ע בעי קיימו דוקא י"ל דהתם כיון דעשה מעשה להיפך ומסתמא לא יתקן כגון בשלוח הקן כיון דנטל האם מה"ת ישלחו ומש"ה ס"ל לר"ל דל"ה התראת ספק וכמ"ש התוס' שם ע"כ שפיר חייב בל"ק, משא"כ בשוא"ת יש לומר שפיר דיתקן אחר כך וכגון בפסח דהעבירה נעשה בשוא"ת ואין מחשבתו ניכר ממה שלא עשה את הראשון שלא יעשה גם השני, וע"כ בעי דווקא הזיד בשני אף לר"ל, ועכ"פ הוי רבותא גדולה לרחב"ע דאפי' שגג בשני הוי תקוני' דראשון ופטור:

והנה לפי' גי' הר"מ התם במכות דגרס להיפך ר"ל ס"ל בטלו ור"י ס"ל קיימו ול"ק ואליבי' הפי' שם בסוגי' להיפך דהואיל ור"י ס"ל התראת ספק שמה התראה ע"כ מצי סבר קיימו ול"ק משא"כ אי אמרינן ה"ס ל"ש התראה בעי דווקא ביטלו וצריך להתרות בשעת הביטל שהוא חלק מעבירת הלאו ולדידי' מוכח להיפך דס' חיצונה היא קיימו ול"ק ועי"ש בחי' הריטב"א ולגי' זו הסכימו גדולי הראשונים וגם מוכח מגי' זו דלא כס' התו' הנ"ל דקיימו ולא קיימו הוי התראת ודאי דהא מש"ה ס"ל לר"ל בטלו הואיל וס"ל ה"ס ל"ש התראה ולפ"ז מוכח ע"כ דבעשה השני לכ"ע פטור וע"כ מוכח דלרחב"ע אפי' שגג בשני פטור מגזה"כ דאל"כ ק' מנ"ל להגמרא לומר דלרחב"ע פטיר בשגג בשני כיון דהס' החיצונה היא בל"ק לא הוי תיקן הלאו א"כ דלמא ה"נ בפסח ל"פ רק בעשה השני אבל שגג בשני כיון דלא תיקן חייב על הראשון כמו בכל לאו הנל"ע שיש תיקן על העשה ואפ"ה אם לא תיקן אפי' באונס חייב, ולחלק בין אם האיסר הראשון הי' ע"י מעשה או בשוא"ת וכמו שכ' לעיל לר"ל לא מוכח לשיטת הר"מ דס"ל דהוי התראת ספק, ע"ע י"ל להר"מ לשיטתו מוכח דלא כרש"י אלא בעשה השני וודאי פטור וז"נ בעזה"י כפתור ופרח בישוב שיטת הר"מ ז"ל, ועי"ש במכות בחי' הריטב"א ע"מ דאי' התם האי לנתוקי לאו הוא דאתי הניחא כו' עי"ש מה שפירש לשיטת הר"מ דכיון דס"ס לא עשה ל"ה תיקן:

וע"פי הדרך הנ"ל נ"ל דיש מקום ליישב מ"ש הר"מ דקונה חמץ בפסח לוקה ומפשטות דבריו נ' דל"ה לאו הנל"ע, והתוס' דף כ"ט הוכיחו דהוי לאו הנל"ע מדאמר התם בחמץ של הקדש מעל דאתי' כריה"ג יק' האיך יכול לפדותו הא עבר בב"י וכ' התוס' מכאן מוכיח הר"י דמשהה חמצו ודעתו לבערו אינו עובר והנה הש"א האריך לתמו' ע"ד התו' אלו, חדא דהוי לאו שקדמו עשה וכל לאו שק"ע לוקין עליו כדאיתא במכות, ועוד הקשה דהאיך מותר לכתחלה לעבור לקיים העשה אח"כ, ולענ"ד נ' דיש ליישב קושי' הש"א ע"פ מ"ש רש"י לקמן דף פ"ט ב"י דדמי לי' ופי' רש"י דמש"ה הוי לאו הנל"ע דהכי קאמר רחמנא ל"י ואם נ' השביתיהו, ולכאורה הוא שפת יתר ברש"י דהו"ל לומר בקיצר דהוי

נל"ע דכתי' תשביתו ולא ידעתי מאי בעי רש"י בזה דאם נראה השביתיהו כל ענין לאו הנל"ע הוא כך, וע"כ נ' די"ל דגם לרש"י הוי ק' דהוי לאו שקדמו עשה, אמנם מבואר התם במכות דהיכא די"ל ראיי' למשדי העשה אחר הלאו שדינן לי' אחר הלאו ומש"ה אונס שגירש הוי לאו הנל"ע משום דכתי' כל ימיו מזה משמע למישדי הולו תהי' לאשה אחר הלאו ג"כ ועי"ש בתוס' וחידושי ריטב"א וכן מוכח לענ"ד דהא כל ימיו מבעי לי' שיהני הגט דל"נ כ"מ דא"ר ל"ת א"ע ל"מ, וע"כ צ"ל דמשמעותו של כ"י משמע למישדי ול"ת לאשה אחר עבירת הלאו ולפ"ז נ"ל עפ"מ דאיתא בספרי ולא יראה בטל בלבך ולכאורה ק' מנ"ל למדרש כך וצ"ל דקשה לי' כיון דבאמת לא תלוי בראיי' דאפי' מוטמן עובר ג"כ ולמה כתי' לי", גם אזהרת ל"י הוא קשה להבין דממ"נ אם הוא ברשותו ממילא הוא בכלל ראי', והו"ל לומר לא תניח בגבולך שאור ועיין בתרגום יונתן שביאר באמת כן פי' הפסוק עי"ש, וע"כ דרש הספרי דל"י אתי לאורוי שלא יהי' נראה לך בלבך לקיימו וע"כ מוכח דביטל בלב מהני, והנה רש"י פי' דביטל מהני מתשביתו ול"צ לזה ב"י והדרי' הקושי' לדוכתי' למה כ' ל"י אך אם נאמר דאתי להורת שאם נראה השביתיהו ולהורת דהוי לאו הנל"ע א"ש ג"כ לשון ל"י שהוא לשון עתיד, להורת שאף אם יש אצלך צריך לעשות תיקן שלא יראה עוד ולהשביתו וע"כ הוי לאו הנל"ע וא"ש דרש"י ל"ד כדרשת הספרי מלא יראה בטל בלבך דזה צריך להיות לאו הנל"ע ולפ"ז מיושב קו' הש"א הנ"ל דמוכח דל"ה לאו שקדמו עשה, ובזה י"ל קו' השני' דהיכא מותר לעבור הלאו כדי לקיים העשה ולפמ"ש י"ל כיון דהלאו כ' בלשון ל"י משמע שלא יראה להחזיק אצלך שיתראה עוד אבל אם משהה אדעתא לבערו ל"ה בכלל ל"י וכמו שנוטל האם על מנת לשלחו דלא הוי בכלל לא תקח האם ה"נ לא הוי בכלל ל"י, ולפ"ז הי' אפשר לומר דהר"מ ס"ל גם כן כתירץ התוס' דלרי"הג מש"ה יכול לפדותו דהוי לאו הנל"ע משום דרשא דלא יראה וכמ"ש וליכא למימר דל"י אתי לבטל בלבך כדרשא דספרי, דהר"ן כ' לדרשא דספרי הטעם דמהני ביטל הואיל וחמץ א"ב ולריה"ג דמותר בהנאה ע"כ דבעי הפקר גמור ול"צ לימוד לזה וע"כ ע"כ אתי לנל"ע אבל לדידן י"ל דאתי להורות דביטל מהני ול"מ דהוי לאו הנל"ע די"ל דהוי לאו שקדמו עשה:

וע"פי הדברים שכתבתי לעיל י"ל שיטת הר"מ לשיטתו עפ"מ דאי' במס' מכות דף ט"ז ע"א דאמר ר"י אנו אין לנו אלא זו ועוד אחרת ומסיק התם דהיינו שלוח הקן ופאה דמשכחת לה בבטלו ולא בטלו וק' מה שהקשיתי לעיל למה לא חשיב חמץ בפסח דהיינו אם קנה חמץ בפסח ונותנו לפני כלבו דנראה פשוט דל"ק מצות תשביתו וכמו שכתבו התוספת דף כ"ח דתשביתו היינו שלא כד"ה ומשכחת לה בבטלו דלוקין, ולכאורה הוא

צע"ג על שיטת התוספת, וליישב שיטת התוס' אפ"ל דחמץ איכא לאשכוחי אף למ"ד דס"ל בטלו ולא בטלו מ"מ בחמץ י"ל דחייב אף בלא קיימו דהיינו שהשהה אותו עד שיצא הפסח ושוב אי אפשר לקיים העשה דהא דבעי בטלו דוקא היינו משום דלולי זאת כיון שהי' אפשר לקיים העשה לולי שנתבטל מאליו כגון שמתה האם בשילוח הקן וע"כ פטור די"ל אי לא מתה עדיין היה משלחה אבל בחמץ י"ל דחייב אפי' בלא קיים כיון שיודע שאח"כ שוב לא יכול לקיים, בפרט לפ"מ שנראה לענ"ד פשוט דלפי שיטת רש"י ופי' במכות דקושית הגמרא הניחא למאן דתני בטלו ולא בטלו אבל למאן דתני קיימו ולא קיימו מא"ל, היינו דלדידי' ל"מ לומר כ"י בעמוד והחזיר קאי, דכיון דהתרהו בו להחזיר שוב א"י להחזיר אם לא החזירהו מיד ולפ"ז ל"צ לומר דהס' חיצונה היא בטלו ומשום הכי אמר ר"י בטלו אע"ג דמצי לומר קיימו ולא קיימו רק דר"י הוכיח לומר בטלו משום דקשי' לפי מאי דמסתבר לי' לומר דלאו שקדמו עשה לא הוי ניתק לעשה דמשום דאית בי' עשה יתירא מגרע גרע כדאמר לי' רבא לר"פ וקשי' לי' אונס שגי' דתני מחזיר ואינו לוקה וצ"ל כ"י בעמוד והחזיר וע"כ מוכח בטלו ולא בטלו ומה שכתבו התוס' התם דלר"י מסתבר לומר בטלו ולא בטלו היינו לפי' התוספת התם דקושי' הניחא קאי אמאי דאמר כתי' ותנינא, וא"כ לשיטת רש"י דאין הכרח לומר בטלו ולא בטלו רק ממאי דמוכח מכ"י בעמוד והחזיר:

א"כ י"ל דהיינו דוקא שיודע שיכול להחזירו עוד אבל היכא שיודע ששוב לא יוכל לקיים העשה י"ל ג"כ ר"י מוד' דחייב והוי כמו בטלו וע"כ כיון דלא הוי בטלו ממש ל"ד לאונס שגי' ופאה דחשיב התם וע"כ ל"ח חמץ בפסח, והנה לשיטת הר"מ וגי' בסוגיא הנ"ל דמוכח דמאן דתני בטלו היינו משום דסבירא לי' התראת ספק לאו שמי' התראה וע"כ בעי בטלו כדי להתרות בו בשעת ביטול העשה, ודלא כשיטת רש"י ותוספת וכמו שכת' הריטב"א שם והנה בנותר מצינו דהוי התראת ספק ופי' רש"י משום דיכול לומר עוד יש שעות, וצ"ל לפ"ז אף למאן דסבירא לי' התראת ספק שמה התראה מ"מ נימא דהוי עבירת ספק, וצ"ל דודאי הוא בעצמו צריך לדקדק שלא יבא לידי נותר רק למאן דסבירא לי' התראת ספק לא שמה התראה לא הוי שם התראה כיון דיכול להתנצל וע"כ אינו בגדר התראה, ולפ"ז אף בחמץ ליכא לאשכוחי דחייב אלא בביטל בידים דא"ל הואיל והניחו עד שאינו יכול לבערו דהיינו שיצא הפסח חייב דהא הוי עכ"פ התראת ספק וא"כ קשה למה לא חשיב חמץ בפסח ע"כ מוכח דל"ה לאו הנל"ע)]:

ולכאורה הו"מ לומר בישוב הוכחת התוס' בהא דחמץ של הקדש דמוכח דיכול לפדותו ומוכח דהוי לאו הניתק לעשה די"ל לרי"הג לשיטתו ביומא דף ל"ו אמר ר"י הכא בלאו

דנבילה פליגא וסבר רי"הג לאו דנבילה לאו לאו מעלי' הוא וע"ש ברש"י דאפי' על לאו דנבילה א"ל וע"כ לר"י כיון דל"ד ללאו דחסימה אין לוקין ודלא כתי' דרבא הואיל ואית בה עשה יתירא מגרע גרע וע"כ לדידי' שפיר הוי חמץ לאו הניתק לעשה משום עשה דתשביתו משא"כ לדידן דלא קי"ל כרי"הג יש לומר שפיר דהוי לאו שקדמו עשה ועי' בהר"מ פ"א מהלכות מתנות עניים שפ' כתי' דר"י וכמש"כ הלח"מ שם ובחי' ר"פ איזה נשך כתבתי ישוב נכון למה פסק כתי' דר"י ודלא כאביי התם ע"ש] ולפ"ז א"ש דהר"מ פ' לדידן דלא הוי תשביתו ניתק לעשה, אך לאחר עיון נראה דלשיטת הר"מ הנ"ל שפסק כתי' דר"י ביומא יש סתירה לעיקר תי' התוס' לומר דמש"ה מצי לפדותו משום דתשביתו הוי ניתק לעשה, דנראה דזה ל"ש רק למאן דס"ל הטעם דלאו הניתק לעשה אין לוקין משום דנכתב לתיקון הלאו וכתי' רבא התם לר' פפא בזה שפיר י"ל הואיל שכן אם תחלת כוונתו הוא רק להשביתו אינו עובר וע"כ י"ל אפי' דאי' ליכא אם תיכף משהה ע"ד כך דכיון דחזינן דהעשה נכתב לתיקון הלאו י"ל אם תיכף כוונתו הוא לשם כך אינו עובר כלל משא"כ לרי"הג דס"ל הא דאין לוקין בלאו הניתק לעשה הואיל ול"ד ללאו דחסימה ומשום הכי אפי' בלאו דנבלה אין לוקין א"כ א"צ לבוא לס' זו דהעשה הי' תיקן הלאו מדכתבה התורה מלקות דוקא בלאו דחסימה דמזה מוכח בניתק לעשה הוי תיקון לר' יוסי ל"מ זה כלל וא"כ מה"ת לומר דמותר לפדותו ע"מ להשביתו וצ"ל בישוב קו' התוספת כמש"כ לעיל דמצי לפדותו ולא יכניסו לרשותו כלל ולא יהיה כוונתו לזכות בו:

ועיין בחי' הריטב"א שם במס' מכות לפמ"ש בשם רבינו מאיר דמש"ה למ"ד בטלו ול"ב לא הוי ה"ס משום כיון דאף הביטול הוא מן העבירה מהני התראה שהי' בתחלה כמו בכל התראה דל"ב גמר העבירה בתוך כ"ד ע"ש, ולפ"ז י"ל אף לגי' הר"מ והראשונים הנ"ל, דמש"ה ל"ח חמץ בפסח דל"ב בטלו ממש רק כשלא בערו בסוף ימי הפסח מקרי ביטול והתראת ספק ל"ה דההתראה הי' בתחילת העבירה, אך לפי מה שכת' הריטב"א שם שהנכון הוא כפי' הראשונים דהתראה צ"ל בשעת ביטול א"ש וע' היטב, ולפום ריהטא יש מקום להוכיח כפי' הראשונים הנ"ל ודלא כפי' רבינו מאיר הנ"ל גם לא כגי' רש"י ושיטתו ממ"ד באונס לא משכחת אי קטלה קלב"מ, ועי' בריטב"א שהק' לשיטת רש"י כיון דבעי התראה בשעת עבירת הלאו ל"ש קלבד"מ ע"ש ולע"ד י"ל שיטת רש"י דודאי אלו ל"ה שם עבירה על הביטול ל"ה חייב וכמו שפטר בלא קיים, רק דמש"ה חייב בביטול דאין סברא שיפטור העשה חיוב הלאו הואיל והוא שינה באוולתו וגרם לבטל העשה אבל מ"מ התראה בעי דוקא בשעת עיקר עבירת הלאו, ולפ"ז י"ל שפיר כיון דקלבד"מ שוב לא מצינן לחיובי' על אותו שעה שום חיוב יותר והוי כאלו נעשה ממילא

לענין דל"ה ביטול וע"כ פטור, וע' גיטין דף נ"ב בתו' דמש"ה ל"א לשמואל מדאגבי' קני' לחייב על שעת הגבהה כעין ס' זו ע"ש, מיהו הא קשה לשיטת רש"י דמנינן לאשכוחי וכו', כגון דשקיל עלי' בידקי' דמי' ומתה בכח שני וכדאיתא פ"ב דחולין וכיון דהוא הגורם נראה דהוי ביטל וראוי להיות חייב מלקות מחמת הגו' ובשלמא לשיטת הר"מ דהחיוב הוא על שעת הביטול א"כ כמו דפטר מן המיתה בענין זה דהוי רק גרמא וה"נ פטור מן מלקות על מעשה זו דהוי רק גרמא אבל לשיטת רש"י דהחיוב הוא על הגירושין רק דצריך בטלו דלולי זאת יכול לומר רצוני הי' לקיים עדיין, ובכעין זה שהרגה ע"י גרמא של כח שני נראה דשפיר מיקרי ביטל, ודוחק לומר לשיטת רש"י דכעין זה לא מקרי ביטל וכן לשיטת רבינו מאיר הנ"ל יש לעיין דכעין זה ראוי למיקרי ביטל הואיל ואין עיקר החיוב ע"ש ביטל ודוק:

ועוד יש להעיר לפ"מ דאי' בשלחן ערוך א"ע סי' מ"ב דתלוי' וקדש אפקינהו רבנן לקדושיו מני' משא"כ באנסו אותו לקדש הוי קדושין ועי' בב"ש הטעם הואיל והאיש מוציא לרצונו ויכול לגרשה, ע"כ לא אפקעינהו רבנן לקדושי' מני' ודיעה ראשונה שם דל"ה קדושין משום דא"ק בע"כ ולדיעה הנ"ל והוא דעת הר"מ דקונה בע"כ יש להסתפק אם אחד אנס לאיש ואשה שיקדשו זה את זה וכן עשו וקידשו זה את זה ולכאורה בזה לא שייך הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו לו שלא כהוגן דהא המקדש לא עשה בזה שלא כהוגן, ובכעין זה נראה דל"ש תירץ הגמרא איהי קאמבטלו' דהא היתה אנוסה, וע"כ היכא דהוא אנס את שניהם נראה דמקרי בטלו ומצי לאשכוחי בכעין זה, ובשלמא לשיטת הר"מ י"ל דמ"מ אין לחייבו על שעת הביטל דס"ס לולי רצונה שאמרה רוצה אני לא היתה מקודשת אבל לשיטת רש"י יש לעיין בזה ג"כ למה לא יהי' ביטל כיון דהיתה צריכה לרצות מחמת אונס ומכש"כ אם הי' אונס נפשות, ולא מסתבר לומר כיון דס"ס נתרצה הוי כאמרה לא בעינא לי' ואין חיוב עליו כלל דלפענ"ד נ' פשוט נהי דעכשיו אין כאן עשה מ"מ הלאו שעבר אינו מתוקן וכיון דהוא גרם לזה הוי בטלו, אבל לשיטת הר"מ ופי' א"ש כיון דזה היא עיקר עבירה וכיון דפתיך בי' רצונה מה שנתרצה ליכא לחיובו על הביטל שגרם הוא דס"ס ל"ה רק גורם, אמנם בעיקר הדין יש להסתפק במי שאנס שנים לקנות ולהקנות דאפשר לומר בזה לא אמרינן תו"ז ז"ז וקצת יש לחלק דשניהם סומכי' דעתם שלא יתקיים הדבר ותיכף בעבור האונס לא יתבע זה את זה לקיום הדבר וצריך עיון:

נחזור על הראשונות דלשי' הר"מ מוכח דחמץ ל"ה נל"ע מדלא חשיב לי' ר"י דהוי בטלו, ולשיטת התוספת יש לומר כמו שכתבתי דמשכחת לה אפי' בלא ביטול בידים ולא דמי

לאינך ע"כ ל"ח לי', עוד ראיתי בש"א שהקשה על התוס' מסוגי' דכיצד מפרישין דאמר ר"א ל"ת לה שם שמא תחמיץ וק' הא הו"ל משהה חמצו ודעתו לבערו וכן הקשה השער המלך וביאר עוד דאפ"ל דאפילו הכי לכתחלה עדיף שלא לקרות שם הא בברייתא איתא להדי' לדבריך הרי הוא עובר משום ב"י ובל ימצא, ולפענ"ד כ' דאין מזה קושי', לפי המסקנא דפליגא בהואיל וא"כ נ' פשוט היכא דכבר אכל העיסה שהופרש החלה עלי' שוב א"א למיתשל עלי', דא"כ אכל טבל למפרע ושוב אין החלה שלו ול"י לקיים תשביתו כיון דאין החמץ שלו וע"כ קאמר ר"א שפיר שיעבור על ב"י וב"י דודאי כיון שאופה ביו"ט יאכל ביו"ט ושוב א"א למתשל עלי' וע"כ אף אם ישרפנו לא יקיים מצות תשביתו בחמץ שלו ולא ינתק הלאו שעבר בעוד שהי' יכול למתשל עליו, רק לפום ס"ד דמוקי לה דפליגא בט"ה ממון ק' קושי' הנ"ל דיוכל להשביתו אח"כ דלעולם היא שלו משום ט"ה, אך זה אינו קושי' כ"כ דהוי מצי למימר כדחיות השעה"מ, ול"ק רק אליבא דאמת מהברייתא דתני להדי' שעובר משום ב"י ואליבא דאמת דפליגא בהואיל מיושב שפיר כמש"כ וצ"ע על הגאונים הנ"ל שלא העירו מזה, ובזה י"ל קצת קושי' הר"ן על הרי"ף שכתב אליבא דאמת טעמא דהואיל, ולא משום ט"ה ממון, ולפמ"ש הוכרח לכך דמשום ט"ה י"ל דהוי נל"ע, ומשום זה מוכרח לומר טעמא משום הואיל, ואין לומר עדיין ק' כיון דט"ה ממון א"כ עדיין יוכל לקיים תשביתו בלא הואיל דמשום הכי הוי שלו משום ט"ה, די"ל כמ"ש הש"א דמוכח אליבא דאמת דט"ה ל"מ בחמץ עי"ש, או כמו שכתבתי כבר בעזהש"י בשיטה הנ"ל הואיל כשנתחמץ מסתמא לא יקבל ממנו שום אדם ל"מ ט"ה ובס"ד הוי צריכן למימר דאפ"ה מקרי ט"ה או משום גורם לממון לאחר פסח ואליבא דאמת מוכח דלא כס' זו, אך לפמ"ש לעיל בשיטת הר"מ וגי' מוכח דחמץ ל"ה נל"ע והרי"ף בסוף חולין נ' דגרס כגי' הר"מ, וא"כ מוכח לשיטת הרי"ף דל"ה נל"ע ונסתר זה, אך למש"כ לפי' רבינו מאיר י"ל אף לגי' הר"מ דהוי נל"ע י"ל שיטת הרי"ף עפ"י פי' רבינו מאיר הנ"ל, ולפמ"ש לעיל להקשות לשיטת רבינו מאיר דמשכחת לה באונס שגי' וכפה אחד אח"כ שניהם שיקדשו זה לזו וגרם הוא הביטל י"ל שיטת הרי"ף לשיטתו לשיטת רבינו מאיר הנ"ל דאיש שאנסהו לקדש ל"ה קידושי' קדושין כי"ל דרך פלפול בישוב והוכחת שיטת הרי"ף, אך התי' הנ"ל על קושי' הש"א ממתני' דכיצד מפרישין ודאי נראה ברור בעזהש"י ואין כ' לומר דזה הוא ביעורו מה שאוכל הפת ושוב אין החלה שלו דא"י לתשל עלי' דמ"מ אינו בכלל תשביתו ולא ניתקן הלאו בכך ועי' במג"א סי' ת"מ שכ' דאם בא הא"י בפסח רשאי ליתן לו משמע קצת דלא כס' הנ"ל דהא המג"א הביא שיטת התוס' דהוי נל"ע א"כ נימא שאין רשאי ליתן להא"י רק

לקיים מצות תשביתו לנתק הלאו, מיהו משם אין ראי' דאין רשאי לעשות כן משום גזל ומסתמא רוצה בשלו ולכן אין ראי' לנדון דידן ועי' פ"י סוף סוגי' נ' שהלוה, [ועוד יש לעי' לפ"מ שהי' ק' על המג"א בסי' תמ"ד דכתב תשביתו עובר בכל רגע, וצריך לומר כיון שהוא מ"ע צריך להשביתו וכל רגע שמניחו עובר בעשה וק"ל לפ"ז מתוס' דף כ"ח ע"ב ד"ה ר"ש וא"ת למה ישרפנו יסיקנו תחת תבשילו מעט מעט, וק' כמו לדידן צריך לשרפו ה"נ לר"ש צריך לבערו לקיים מצות תשביתו, וצ"ל דלר"ש דאתי להורות איסור אכילה אין ראי' כלל דאתי למצות עשה רק להורות הדין דאז מתחיל איסור אכילה ומנ"ל דאתי למצוה שיהי' מצוה לבערו בשלמא לר"י דס"ל דאסור מקרא דל"י וע"כ תשביתו למצוה אתי כתב המג"א שפיר דכל רגע שמשהה עובר במ"ע אבל לר"ש ל"מ כלל דהוי מ"ע, ולפ"ז יצא לנו דין חדש דלר"ש ודאי ל"ה נל"ע]:

ולפ"ז אי הוי מצי למימר דר"י דס"ל דף כ"ט ע"ב כר"ש ס"ל לגמרי כר"ש אפי' לפני זמנו לא קשי' מר"י דל"ח חמץ בפסח דהוי בטלו די"ל כיון דס' כר"ש ל"ה ניתק לעשה. אך לפ"ז היה קשה על פסק הלכה אם ר"י פסק כר"ש אפי' לפני זמנו מנ"ל למפסק דלא כר"י וע' בהה"מ פ"א מהלכות חמץ בדין חמץ לפני זמנו מחלוקת הר"מ והראב"ד עכ"פ יש מקום בזה ליישב קושית הש"א הנ"ל אף לפום ס"ד דפליגי בט"ה ממון, וקשה דהוי ניתק לעשה, ולפמ"ש י"ל באמת לפום ס"ד הי' צריכין לומר דס"ל כר"ש בלפ"ז ולא הוי ניתק לעשה ומיושב ג"כ קושית הר"ן הנ"ל על הרי"ף דאליבא דאמת דקי"ל כר"א ע"כ טעמא משום הואיל דאל"כ הוי לאו הניתק לעשה:

ועפ"י האמור יש ליישב ע"מ דקשה לשיטת הר"מ ע"מ דקשי' על הא דאמר רבה כתי' ותנינא מטמא שנכנס למקדש דלמא מיירי בלא קיימו לשיטת הר"מ די"ל ס"ל קיימו, וע' תוספת מה שפירשו לשיטת הר"ש מווירידן אך י"ל לשיטת הר"מ יכול לקיים לעולם וכמו שכתב הר"ן סוף חולין דלפי' הר"מ ל"מ סברת רש"י דצריך לקיים מיד, אמנם לכאורה איכא לאשכוחי שטבל עצמו בפנים ואם כן שוב לא יכול לקיים העשה לצאת חוץ למחנה, ואשכחן דהוי בית הטבילה בפנים דהא חמש טבילות כהן גדול טובל וכולן בקודש כדאיתא ביומא וסוף מדות], וע"כ אפי' אי הו"א דהוכחת רבה אזלא למאן דס"ל בטלו ג"כ איכא לאשכוחי, אך עדיין יש לומר דאפ"ה ל"מ בטלו דנהי דעשה מעשה במאי שטבל מ"מ כל כמה שהוא אינו מעורב שמש עדיין יכול לקיים מצות שילוח דהא אפילו מחוסר כפורים חייב על עזרת ישראל [כדאית' בכלים פ"א] וא"כ עדיין לא ביטל בידים, אמנם אם שהה אח"כ ולא יצא עד שנעשה מעורב שמש יש לעי' אי מקרי ביטול או לא, ונראה דתלוי בשני שיטות הנ"ל דלשיטת רש"י ותוס' דמאן דס"ל בטלו ל"ב התראה

בשעת הביטול וסבירא לי' התראת ספק שמה התראה מקרי שפיר ביטלו וכמו שכ' לעיל בהשהה חמץ עד שאינו יכול לקיים העשה דהיינו שיצא פסח, ולפ"ז קשה לשיטת התוס' ע"מ דאמר רבה כתי' ותנינא הא איכא לאשכוחי בבטלו שטבל בפנים והמתין עד שנעשה מעורב שמש, אך מאן דס"ל בטלו צריך להתרותו בשעת הביטול, ונהי דבשעת הטבילה יכולים להתרותו מ"מ כיון דהביטול אינו רק במה ששהה עד שנעשה מעורב שמש הוי כמו נותר דהוי התראת ספק דמצי לומר עדיין יש שהות, וע"כ ל"מ לאשכוחי בביטול ואיש הכתי' ותנינא די"ל דרבה הוי סבירא לי' כמ"ד בטלו, ומזה ראי' לשיטת הר"מ דלשיטת התוספת קשה אף למאן דאמר בטלו וכמ"ש, אך לפי' הר"מ הנ"ל שהביא הריטב"א אף לשיטת הר"מ י"ל דהוי בטלו ואפ"ה לא הוי התראת ספק דההתראה נעשה בתחילת העבירה וכמ"ש לעיל לשיטתו בחמץ, ולפ"ז י"ל מקום להליץ בעד פי' המשניות להר"מ שפירש במשנה דהנוטל האם על הבנים פלוגתא דר"י ורבנן אם לוקין על לאו הניתק לעשה או לא דלא כמסקנת הגמרא בחולין פרק שילוח הקן דפליגא אי שלח מעיקרא משמע או לא, ולפ"ז י"ל דקשי' על הכתי' ותנינא דלמא מיירי בביטול ול"ק העשה כמ"ש שטבל בפנים ולא יצא עד שהיה לו הערב שמש ע"כ הוכיח דסוגיא דמכות אזלא לפום ס"ד דפלוגתא ר"י ורבנן אם לוקין על לאו הניתק לעשה או לא, ע"כ הוכיח שפיר דל"ה לאו הניתק לעשה משום לאו שקדמו עשה, דאל"כ קשה אמאי פליגא ר"י ורבנן בסיפא בשילוח הקן ולא פליגא ברישא בטמא שנכנס למקדש אם מקיים מצות שילוח ואינו לוקה או לא א"ו דל"ה לאו הניתק לעשה אבל לסוגי' דחולין אין ראי' כלל דיש לומר דפליגא בשלח לרבותא אע"ג דכתיב לבסוף אפ"ה סבירי' לי' לר"י מעיקרא משמע וכיון דסוגיא דמכות ע"כ רהיטא לפום ס"ד דחולין ע"כ פי' הר"מ במכות בס"ד דחולין, ודעת לנבון נקל דאף לפמ"ש לעיל ליישב שיטת הר"מ בחמץ דלא סבירא לי' כפי' רבינו מאיר וא"ש הכתי' ותנינא למאן דס"ל בטלו מ"מ כיון דהר"מ סובר דר"י ס"ל קיימו ודאי ק' לומר דהכתי' קאי למ"ד בטלו דהא לר"ש מוורדין הי' זה קושית הגמרא, וע"כ מוכרח לומר אף בלא פי' הר"מ תי' הנ"ל דהסוגיא אזלא לפום ס"ד דחולין:

ולכאורה יש קצת ראי' דהרמב"ם לא סבירא לי' כפי' רבינו מאיר הנ"ל רק כפירוש הראשונים דלמאן דאמר בטלו הוי ההתראה בשעת הביטול דאז הוא עיקר האיסור, ממ"ש הרמב"ם במשכנו של"ב ונשרף המשכון לוקה, והשיג הראב"ד כיון דחייב בתשלומין אינו לוקה ומשלם, וכתב הה"מ פ"ג מהלכות מלוה דסבירא לי' להר"מ הואיל ואין חיוב המלקות בשביל חיסור ממון לחבירו דהא נטלו רק למשכון בחובו רק דגזירת הכתוב הוא שלא לעשות דין לעצמו, ע"כ ל"ש בזה ניתן לתשלומין. אך סוגי' הגמרא

קשה להר"מ דאיתא להדיא דמש"ה ל"ח משכון דאינו לוקה ומשלם ע"ש בהה"מ, והנה לחומר הקושיא י"ל דהנה נחלקו הפוסקים במשכנו שלא ברשות אם חייב באונסין או לא והש"ך הכריע מדברי הר"מ והר"א הנ"ל דחייב באונסין דהוי כמו גזלן וכן משמע מסוגית הגמרא דלא משכחת לה אפי' למאן דאמר קיימו ולא קיימו דאם נשרפה חייב לשלם, והרמב"ן במלחמות בסוף שבועות הדיינין ס"ל דפטור מאונסין ותי' הגמרא ל"ק רק למאן דאמר ביטלו ולא ביטלו ע"ש, ולפ"ז י"ל נהי דהר"מ ס"ל דלא כהרמב"ן דחייב באחריות י"ל דהיינו דוקא למאן דאמר קיימו ול"ק דעובר הלאו בנטילת המשכון והוי אז כמו גזלן ע"כ חייב באחריות, אבל למ"ד ביטלו לשיטת הר"מ דעיקר האיסור הוא בשעת הביטול דמש"ה מתרין אותו בשעת הביטול ואם נאבד מעצמו פטור אע"פ שלא קיים העשה י"ל דא"ח באונסין דלא הוי כמו גזלן בנטילת המשכון, ולפ"ז י"ל קושית הה"מ הנ"ל די"ל דהר"מ ס"ל הפי' אינו לוקה ומשלם דתרוויי' לא עבדי' לי', ומ"ש שהק' מר"י דס"ל ממונא משלם י"ל דהיכ' דהאי' הוא משום שעשה עול נגד חבירו הוי כמו חובל בחבירו דאע"ג דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם, רק עיקר קושי' התוס' היכא דפקע הממון למה לא ילקה עי"ש, י"ל לשיטת הר"מ דס"ל מ"ד בטלו ול"ב ס"ל התראת ספק ל"ש התראה, וכיון דבשעת הביטל ע"כ עדיין הי' קיים דאל"כ ל"ה ביטל ואז הי' הדין שישלם מה ששרף המשכון ולא הי' אפשר להתרות בו התראה ודאית לענין מלקות דאם לא ימות אין כאן מלקות וע"כ אין לחייבו וע"כ פטור ממלקות כיון דבאותו שעה ששרף המשכון אז בא לו חיוב המלקות וחיוב התשלומין בב"א ואלו הי' נשרף ממילא הי' פטור וכמו שכתב' דלמ"ד בטלו י"ל דפטור מאונסין אבל הר"מ פסק שפיר לשיטתו כמ"ד קימו ול"ק ולדידי' חייב באונסין דהאיסר הוא מיד בשעת נטילת המשכון והוי כמו גזלן וע"כ ליכא לפטרו משום אינו לוקה ומשלם דחיוב המלקות בא לו בשעה שנטלו והתשלומין בשעה שנאנס רק דק' נימא דהוי לאו שניתן לתשלומין כמו גזל וע"ז תי' הה"מ שפיר דל"ד לגזל דעיקר החיוב הוא משום נטילת המשכון לא בשביל חיסר ממון, רק דאפ"ה ליכא לחיובי' למ"ד בטלו כיון דבאותו פעם שביטלו בא לו חיוב ממון והמלקות ביחד, והנה ס' זו לחלק דלמ"ד ביטלו א"ח באונסין י"ל דלא שייך רק לס' הראשונים דההתראה צריך להיות בשעת הביטל דאז היא עיקר האי' [עי' לשון הריטב"א בחי' משמע להדי' כמ"ש] י"ל דקודם הביטל א"ח באונסים אבל לפי' הרבינו מאיר הנ"ל דאף למ"ד ביטלו התחלת האיסר הוא בשעת עבירת הלאו, ולפ"ז תיקשי למה לא יתחייב באונסין למ"ד ביטלו כיון דנטילת המשכון הי' בעבירה וקשה לחלק בין למ"ד קיימו ובין למ"ד ביטלו אבל לפי' הראשונים א"ש ועי' היטב:

ונראה דלהר"מ לשיטתו מוכח דלא כפי' התו' דלפי מ"ש התו' לא מוכח כלל דהיכא דאיכא חיוב תשלומין ל"ש מלקות ואדרבה התוס' כ' להיפך דממונא משלם רק משום נל"ע פטור, ול"ה בטלו דעדיין יוכל לשלם ולמ"ד קיול"ק משכחת כנ"ל והר"מ ס"ל דכל היכא דאיכא תשלומין ליכא מלקות ומש"ה פסק בכל לאוי דגזל ואונאה ליכא מלקות [ועי' מוהרש"א ר"פ א"נ] וי"ל להרמב"ם לשיטתו, דהתוס' הקשו שם מה מקשה רבא ל"ל דכתב רחמנא לאו בגזל הואיל ואתי מריבית ואונאה הא אין מזהירין מן הדין ותי' דבגזל בל"ה אין לוקין דהוי נל"ע וק' הא משכחת לה לשיטת התוס' בקיול"ק כגון שהתרה בו להחזיר הגזל ולא החזיר אך התוס' לשיטתו דס"ל דר"י ס"ל בטלו ול"ב והלכה כר"י ע"כ א"ש דבטלו לא משכחת בגזל כתי' הגמרא אבל הר"מ ס"ל להלכה קיימו ול"ק לפי' גי' דר"י ס"ל כן והדרי' קושי' התוס' לדוכתי' דל"מ למילף גזל מריבות ואונאה דאין מזהירין מן הדין וניסתר תי' דהוי לאו הנל"ע דהא משכחת לה בקי' ול"ק בגה"ג ע"כ מוכח כמ"ש הר"מ דכל הנהו דניתן לתשלומין אף בלא נל"ע פטור וע"כ ל"ש בגזל מלקות כלל ועיין היטב בכ"ז ועוד הארכתי בזה בחי' על ב"מ:

סליק